

2007/33

| Rapporter

| Reports

Jon Epland og Mads Ivar Kirkeberg

Barn i lavinntektsfamilier 1996-2004

Rapporter

I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

Reports

This series contains statistical analyses and method and model descriptions from the various research and statistics areas. Results of various single surveys are also published here, usually with supplementary comments and analyses.

© Statistisk sentralbyrå, september 2007
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen,
skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

ISBN 978-82-537-7239-4 Trykt versjon
ISBN 978-82-537-7240-0 Elektronisk versjon
ISSN 0806-2056

Emnegruppe
05.01

Design: Enzo Finger Design
Trykk: Statistisk sentralbyrå

Standardtegn i tabeller	Symbols in tables	Symbol
Tall kan ikke forekomme	Category not applicable	.
Oppgave mangler	Data not available	..
Oppgave mangler foreløpig	Data not yet available	...
Tall kan ikke offentliggjøres	Not for publication	:
Null	Nil	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	Less than 0.5 of unit employed	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	Less than 0.05 of unit employed	0,0
Foreløpig tall	Provisional or preliminary figure	*
Brudd i den loddrette serien	Break in the homogeneity of a vertical series	—
Brudd i den vannrette serien	Break in the homogeneity of a horizontal series	
Desimalskilletegn	Decimal punctuation mark	.(,)

Sammendrag

Jon Epland og Mads Ivar Kirkeberg

Barn i lavinntektsfamilier 1996-2004

Rapporter 2007/33 • Statistisk sentralbyrå 2007

Hovedformålet med rapporten er ved hjelp av registerdata å belyse utviklingen i årlig og vedvarende lavinntekt blant barnefamilier i perioden 1996 til 2004. I rapporten er det hovedsakelig barn 0-15 år som studeres, men siden barn som oftest blir forsørget av foreldre eller andre foresatte, har det liten mening å se på de individuelle inntektene til barna. Det er derfor familiens samlede inntekt som benyttes til å avgjøre om barna har lavinntekt eller ikke.

Vi ser nærmere på hvordan forekomsten av lavinntekt varierer med forhold som for eksempel barnas alder og hvilken familietype de tilhører, foreldrenes yrkestilknytning, innvandrerbakgrunn og hvor i landet de bor. Det er hovedsakelig benyttet en tradisjonell tilnærming der lavinntekt er definert ut i fra en relativ avstand til det generelle inntektsnivået i hele befolkningen (medianinntekten).

Resultatene viser at det mellom 1996 og 2004 ble flere barn i familier med lavinntekt. Etter en viss nedgang i andelen barn med lavinntekt fra 1996 fram mot slutten av 1990-tallet, var det en klar økning etter år 2000. I følge EUs målemetode for lavinntekt økte andelen barn 0-15 år i familier med årlig lavinntekt fra 5,8 prosent i 1998, som var det laveste nivået i perioden, til 7,7 prosent i 2004. Dersom en benytter andre lavinnteksdefinisjoner, for eksempel OECDs målemetode for lavinntekt, finner en samme utvikling. I følge denne definisjonen økte andelen barn i lavinntektsfamilier fra 3,4 prosent til 4,9 prosent i samme periode. Uansett målemetode er det altså et økende antall barn som tilhører familier som ikke har hatt den samme inntektsveksten som befolkningen generelt.

Vi finner en tilsvarende utvikling i vedvarende lavinntekt, det vil si lavinntekt i en periode på minst tre år. Her økte andelen barn i lavinntektsfamilier i følge EUs målemetode fra 4 prosent for årene 1998-2000 (lavest), til 5,6 prosent for perioden 2002-2004 (høyest). Om lag 44 000 barn under 16 år hadde vedvarende lavinntekt i følge EUs målemetode i perioden 2002-2004.

Det er betydelige forskjeller i lavinntekt blant ulike typer barnefamilier, og forskjellene ser ut til å ha forsterket seg de siste årene. Rekruttering av barn til lavinnteksgruppen har først og fremst skjedd fra de familier som tradisjonelt er sterkt overrepresentert under lavinntektsgrensen. Dette gjelder for eksempel barn av enslige forsørgere, barn i store familier og barn med ikke-vestlig landbakgrunn.

Selv om innvandrerbarn er klart overrepresentert blant dem med lavinntekt, er det betydelige variasjoner, blant annet på bakgrunn av foreldrenes opprinnelsesland. Mens barn med bakgrunn fra Sri Lanka, Filippinene og India har relativt liten sannsynlighet for å tilhøre lavinnteksgruppen, er andelen meget høy for barn i familier med bakgrunn fra Irak, Pakistan, Tyrkia og Somalia. En viktig forklaring på forskjeller i lavinntekt blant innvandrerbarn er ulik grad av yrkestilknytning blant foreldrene.

Det er i tillegg betydelige geografiske forskjeller i lavinntekt. Svært få kommuner har ingen barnefamilier under lavinntektsgrensen. Andelen barn med ikke-vestlig bakgrunn, antall yrkestilknyttede i familien og mange barnerike familier er med på å forklare kommunevise variasjoner. Vi finner en sterk samvariasjon mellom mottak av sosialhjelp og høye lavinnteksandeler i en del kommuner. Selv om ikke alle barnefamilier med lavinntekt mottar sosialhjelp, underbygger dette at mange barn i disse kommunene er økonomisk utsatte.

Prosjektstøtte: Arbeidet er finansiert av Sosial- og helsedirektoratet.

Innhold

1. Innledning	11
1.1. Formålet med studien	11
1.2. Gangen videre	12
2. Data og definisjoner	13
2.1. Registerdata som kilde for å belyse barns økonomiske levekår	13
2.2. Hva menes med økonomiske ressurser?	14
2.3. Ekvivalensskala	14
2.4. Definisjon av lavinntektsgrense	15
2.5. Hvor går grensen?	16
2.6. Formuende og studenter	16
3. Utviklingen i årlig lavinntekt	18
3.1. Flere barn med lavinntekt	18
3.2. Kjennermerker ved barn i lavinntektsgruppen	19
3.3. Inntektssammensetning	26
3.4. Lavinntektsgapet	31
4. Hva vet vi om barna som ikke er med i datagrunnlaget?	32
4.1. Folke- og bolig tellingen 2001	32
4.2. Kobling registerstatistikk og Folke- og bolig telling	32
4.3. Samsvarer familie- og husholdningssammensetningen?	33
4.4. Høy andel med lavinntekt blant barna som ikke dekkes av IPF	35
4.5. Mange av disse barna har enslig forsørger	35
4.6. ...men færre av dem har innvandrerbakgrunn	36
4.7. Overvurderer vi andelen barn med lavinntekt i Folke- og bolig tellingen?	36
4.8. Nytt datagrunnlag for å studere lavinntekt blant barn	37
5. Vedvarende lavinntekt	38
5.1. Sammensetning av lavinntektsgruppen	38
5.2. Hvor lenge har barn lavinntekt?	39
5.3. Vedvarende lavinntekt basert på treårsinntekter	40
6. Hvilke barn har vedvarende lavinntekt?	42
6.1. Kjennermerker ved familien barnet tilhører	42
6.2. Foreldrenes yrkestilknytning	44
6.3. Bosted	45
6.4. Barn med innvandrerbakgrunn	45
6.5. Betydningen av ulike bakgrunnsfaktorer – logistisk regresjon	45
6.6. Utviklingen i vedvarende lavinntekt de siste årene	46
7. Geografisk fordeling av vedvarende lavinntekt	50
7.1. Fylkene	50
7.2. Kommunene	52
7.3. Storbyene	55
7.4. Oslo med bydeler	56
8. Lavinntekt blant barn med innvandrerbakgrunn	60
8.1. Stor og økende andel barn i lavinntektsfamilier fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia	60
8.2. ...mens blant barn fra Øst-Europa er andelen med lavinntekt gått ned	61
8.3. Et lite og stabilt antall økonomisk utsatte barn fra vestlige land	61
8.4. Lavinntektsgruppens sammensetning endres med ulike målemetoder	61
8.5. Mange barn i familien,	62
8.6. ...kort oppholdstid og lav yrkestilknytning gir ofte lavinntekt	63
8.7. Førstegenerasjonsinnvandrere har større sannsynlighet for å havne i lavinntektsgruppen	63
8.8. Innvandrerbarn med nordisk bakgrunn	64
8.9. Store variasjoner i lavinntekt blant barn i familier fra Øst-Europa	64

8.10. ...men enda større variasjoner blant barnefamilier fra Asia, Afrika og Mellom- og Sør-Amerika	65
8.11. Måling av lavinntekt blant innvandrerbarn - spesielle problemer	66
<hr/>	
9. Hvilke barn forlater og ankommer lavinntektsgruppen?	67
9.1. Hvor mange barn er tilgang og avgang fra lavinntektsgruppen?	67
9.2. Nærmere om barn som er tilgang og avgang	69
9.3. Demografiske og sosio-økonomiske endringer	69
9.4. Inntektssammensetningen	72
<hr/>	
Referanser	76
<hr/>	
Vedlegg: Tabell	79

Figurregister

3. Utviklingen i årlig lavinntekt

3.1. Andelen barn 0-15 år i familier med lavinntekt ifølge EUs lavinnteksdefinisjon, og andelen arbeidsledige i følge AKU. 1996 - 2004	19
3.2. Lavinntekt blant barn som er 2 og 4 år. 1996 - 2004. Prosent	22
3.3. Barn med og uten innvandrerbakgrunn i lavinnteksgruppen, etter antall barn i familien. EUs lavinnteksdefinisjon. 2004.....	24
3.4. Utviklingen i mottatt barnetrygd (inkl. forsørgerfradrag) og kontantstøtte. 2004-kroner. Mrd. Kroner. 1996-2004	27
3.5. Sum barnetrygd (inkludert forsørgerfradrag til og med 2000) per år for par med 3, 4 og 5 barn. 1996 – 2004. Faktiske satser og satser for 1996 oppjustert med konsumprisindeksen. Kroner	27
3.6. Utviklingen i årlig lavinntekt med og uten justering av barnetrygd til samme nivå som i 1996. Barn 0-15 år. EUs og OECDs målemetode for lavinntekt. 1996-2004. Prosent	29
3.7. Fordeling av kontantstøtte blant barn 0-15 år i ulike inntektsklasser (kvintiler). Inntekten sortert etter familiens inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). Prosent.....	29

5. Vedvarende lavinntekt

5.1. Andel barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt (treårsperioder). 1996 – 2004. EUs og OECDs målemetode for lavinntekt.....	41
--	----

7. Geografisk fordeling av vedvarende lavinntekt

7.1. Andelen barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt 2002-2004. Gini for personer 30-55 år. 2004. Fylker.....	51
7.2. Andelen barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt 2002-2004. EU-60. Inkl. og ekskl. barn med ikke-vestlig landbakgrunn. Fylker	51
7.3. Andelen barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt 2002-2004. Inkl. og ekskl. barn med ikke-vestlig landbakgrunn. Bydeler i Oslo	57

8. Lavinntekt blant barn med innvandrerbakgrunn

8.1. Andelen innvandrerbarn i lavinnteksgruppen, etter landbakgrunn. To ulike definisjoner for vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004. Prosent.....	61
---	----

9. Hvilke barn forlater og ankommer lavinnteksgruppen?

9.1. Antall barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt. To ulike treårsperioder. EUs målemetode for lavinntekt	67
--	----

Tabellregister

2. Data og definisjoner

2.1.	Barn 0-17 år i ulike familietyper. 2000-2004. Antall og prosent	14
2.2.	Ekvivalensskalaer og husholdningsstørrelse	15
2.3.	Utviklingen i medianinntektene. Inntekt etter skatt per forbruksenhet. To ulike ekvivalensskalaer. Løpende og faste priser. 1996 - 2004	16
2.4.	Andel barn 0-15 år i lavinntektsgruppen med ulike typer husholdningsinntekter, etter størrelsen på bruttofinanskapital per forbruksenhet	17

3. Utviklingen i årlig lavinntekt

3.1.	Barn 0-15 år under ulike lavinntektsgrenser. Antall og prosent. 1996 - 2004. EU-skala	18
3.2.	Barn 0-15 år under ulike lavinntektsgrenser. Antall og prosent. 1996 - 2004. OECD-skala	18
3.3.	Barn 0-17 år under ulike lavinntektsgrenser. Antall og prosent. 2000 - 2004. To ulike lavinnteksdefinisjoner	19
3.4.	Barn 0-15 år med lavinntekt etter familietype. Antall og prosent. EUs målemetode. 1996 - 2004	20
3.5.	Barn 0-15 år med lavinntekt etter familietype. Antall og prosent. OECDs målemetode. 1996 - 2004.	21
3.6.	Barn 0-15 år med lavinntekt etter barnas alder. Antall og prosent. To ulike målemetoder for lavinntekt. 1996, 2000 og 2004	21
3.7.	Barn 0-15 år med lavinntekt etter ulike kjennemerker ved barnet og familien barnet tilhører. Antall og prosent. EUs målemetode. 1996, 2000 og 2004	23
3.8.	Barn 0-15 år med lavinntekt etter ulike kjennemerker ved barnet og familien barnet tilhører. Antall og prosent. OECDs målemetode. 1996, 2000 og 2004	24
3.9.	Barn 0-15 år med lavinntekt der familien mottar ulike typer pensjoner og stønader. Antall og prosent. EUs målemetode. 1996, 2000 og 2004	25
3.10.	Barn 0-15 år med lavinntekt der familien mottar ulike typer pensjoner og stønader. Antall og prosent. OECDs målemetode. 1996, 2000 og 2004	26
3.11.	Sammensetning av samlet familieinntekt per forbruksenhet for barn 0-15 år. EUs målemetode. 1996, 2000 og 2004. Prosent og gjennomsnitt i 2004-kroner	26
3.12.	Barn 0-15 år i familier som mottar kontantstøtte. Antall og prosent. 2004	29
3.13.	Barn 0-15 år med lavinntekt før og etter mottak av kontantstøtte, etter barnas alder. Antall og prosent. To ulike målemetoder for lavinntekt. 2004	30
3.14.	Lavinntektsgapet i milliarder 2004-kroner. Barn 0-15 år. 1996 - 2004	31

4. Hva vet vi om barna som ikke er med i datagrunnlaget?

4.1.	Kobling av inntektsstatistikken for personer og familier 2001 med Folke og bolig tellingen 2001. Noen hovedtall	32
4.2.	Barn i datagrunnlaget som ikke finner makker i FoB-2001, etter alder, innvandringskategori og fødselsdato/dato for første opphold. 2001	33
4.3.	Sammenligning av husholdningssammensetning i Folke- og bolig tellingen 2001 med familiesammensetningen i inntektsstatistikken for personer og familier 2001	34
4.4.	Barn 0-17 år i familier/husholdninger med lavinntekt. Antall og prosent. 2001. To ulike lavinnteksdefinisjoner.	35
4.5.	Barn 0-17 år i husholdninger med lavinntekt i FoB-2001 som ikke dekkes av inntektsstatikken for personer og familier, etter husholdningstype. To ulike lavinnteksdefinisjoner. 2001. Prosent	35
4.6.	Andel barn 0-17 år med lavinntekt etter ulike kjennemerker ved barnet og familien/husholdningen barnet tilhører. EUs målemetode. 2001	36
4.7.	Barn 0-17 år i husholdninger med lavinntekt. Antall og prosent. 2005. To ulike lavinnteksdefinisjoner	37

5. Vedvarende lavinntekt

5.1.	Sammensetning av gruppen av barn 0-15 år med årlig lavinntekt. 1996-2004. Antall og prosent. EUs målemetode for lavinntekt	38
5.2.	Sammensetning av gruppen av barn 0-15 år med årlig lavinntek. 1996 - 2004. Antall og prosent. OECDs målemetode for lavinntekt	39
5.3.	Barn som var 0-17 år i 2004 etter antall ganger de har vært under den årlige lavinntektsgrensen. EUs målemetode	39
5.4.	Barn som var 0-17 år i 2004 etter antall ganger de har vært under den årlige lavinntektsgrensen. OECDs målemetode	39
5.5.	Ulike kjennemerker ved barn 0 - 17 år i 2004 med og uten lavinntekt i minst 9 påfølgende år. Barn som har tilhørt befolkningen i alle årene 1996-2004. To ulike lavinnteksdefinisjoner	40

- 5.6. Barn 0 - 15 år i familier med inntekt etter skatt per forbruksenhet under henholdsvis 50 prosent, 60 prosent og 70 prosent av mediangjennomsnittet i ulike treårsperioder. Antall og prosent. 1996 - 2004. EU-skala.....41
- 5.7. Barn 0 - 15 år i familier med inntekt etter skatt per forbruksenhet under henholdsvis 50 prosent, 60 prosent og 70 prosent av mediangjennomsnittet i ulike treårsperioder. Antall og prosent. 1996 - 2004. OECD-skala..41

6. Hvilke barn har vedvarende lavinntekt?

- 6.1. Ulike bakgrunnskjennermerker ved barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt. Treårsperioden 2002-2004. Antall og prosent. EUs målemetode for lavinntekt43
- 6.2. Ulike bakgrunnskjennermerker ved barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt. Treårsperioden 2002-2004. Antall og prosent. OECDs målemetode for lavinntekt44
- 6.3. Risiko for å ha vedvarende lavinntekt. Barn 0 -15 år. Treårsperioden 2002-2004. To ulike lavinntektsdefinisjoner46
- 6.4. Utviklingen i antall barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt etter ulike bakgrunnskjennermerker. Antall og prosent. EUs målemetode for lavinntekt47
- 6.5. Barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt etter familietype, antall barn i familien og etter innvandrerbakgrunn. Antall og prosent. OECDs målemetode for lavinntekt.....48
- 6.6. Utviklingen i inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) for barn 0 - 15 år. 1998 – 2004. Mediangjennomsnittet for ulike treårsperioder. 2004-kroner. Treårsperioden 1996-1998 = 100.....49
- 6.7. Andel yrkestilknyttede innen ulike i familietyper. Gjennomsnitt for ulike treårsperioder49

7. Geografisk fordeling av vedvarende lavinntekt

- 7.1. Andel og antall barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt i 2002-2004. OECDs og EUs målemetode. Fylker50
- 7.2. Antall kommuner etter andelen barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt. 2002-2004. EUs og OECDs målemetoder52
- 7.3. Andel barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004. EUs målemetode. 25 kommuner med høyest andel barn med vedvarende lavinntekt blant kommuner med minst 500 barn 0-15 år per 1. januar 2003, etter ulike kjennemerker53
- 7.4. Andel barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004. EUs målemetode. 25 kommuner med lavest andel barn med vedvarende lavinntekt blant kommuner med minst 500 barn 0-15 år per 1. januar 2003, etter ulike kjennemerker55
- 7.5. Andel og antall barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt i periodene 1996-1998 og 2002-2004. EUs målemetode. Storbyer55
- 7.6. Andel og antall barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt i periodene 1996-1998 og 2002-2004. EUs målemetode. Oslo med bydeler57
- 7.7. Andel og antall barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004. EUs målemetode. Oslo med bydeler, etter ulike kjennemerker.....58

8. Lavinntekt blant barn med innvandrerbakgrunn

- 8.1. Barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt, etter innvandrerbakgrunn. Treårsperiodene 1996-1998 og 2002-2004. OECDs og EUs målemetode for lavinntekt.60
- 8.2. Barn 0-15 år i familier med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Med og uten vedvarende lavinntekt. Treårsperioden 2002-2004. EUs målemetode for lavinntekt.....62
- 8.3. Barn 0-15 år i familier med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Med og uten vedvarende lavinntekt. Treårsperioden 2002-2004. OECDs målemetode for lavinntekt.....63
- 8.4. Andelen barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt, etter innvandrerbakgrunn. Verdensregioner og noen av de største innvandringslandene. Treårsperioden 2002-2004. OECDs og EUs målemetode for lavinntekt.....65

9. Hvilke barn forlater og ankommer lavinntektsgruppen?

- 9.1. Barn under 18 år som er avgang fra eller tilgang til gruppen av barn med vedvarende lavinntekt mellom to påfølgende treårsperioder. EUs lavinntektsdefinisjon68
- 9.2. Ulike kjennemerker ved barn under 18 år (alder i 2004) som henholdsvis er tilganger og avganger til lavinntektsgruppen mellom to ulike treårsperioder (1999-2001 og 2002-2004). EUs lavinntektsdefinisjon. Prosent69
- 9.3. Andelen barn som opplever ulike demografiske endringer mellom to ulike treårsperioder. Barn under 18 år (alder i 2004) som har forlatt lavinntektsgruppen. Prosent70
- 9.4. Andelen barn som opplever ulike sosio-økonomiske endringer mellom to ulike treårsperioder. Barn under 18 år (alder i 2004) som har forlatt lavinntektsgruppen. Prosent71
- 9.5. Andelen barn som opplever ulike demografiske endringer mellom to ulike treårsperioder. Barn under 18 år (alder i 2004) som har falt ned i lavinntektsgruppen (tilganger). Prosent72

9.6.	Andelen barn som opplever ulike sosio-økonomiske endringer mellom to ulike treårsperioder. Barn under 18 år (alder i 2004) som har falt ned i lavinntektsgruppen (tilganger). Prosent	72
9.7.	Inntektssammensetning (inntekt per forbruksenhet, EU-skala) til barn som har forlatt lavinntektsgruppen fra ene treårsperioden til den neste (avganger). Barn som alle årene har tilhørt familietyper par med barn. 2004-kroner	73
9.8.	Inntektssammensetning (inntekt per forbruksenhet, EU-skala) for barn som har falt ned i lavinntektsgruppen fra ene treårsperioden til den neste (tilganger). Barn som alle årene har tilhørt familietyper par med barn. 2004-kroner	73
9.9.	Inntektssammensetning (inntekt per forbruksenhet, EU-skala) til barn som har forlatt lavinntektsgruppen fra ene treårsperioden til den neste (avganger). Barn som alle årene har tilhørt familietyper enslig forsørger. 2004-kroner	74
9.10.	Inntektssammensetning (inntekt per forbruksenhet, EU-skala) for barn som har falt ned i lavinntektsgruppen fra ene treårsperioden til den neste (tilganger). Barn som i alle årene har tilhørt familietyper enslig forsørger. 2004-kroner	74

1. Innledning

De fleste norske barnefamilier har opplevd en nærmest eventyrlig velstandsøkning de siste årene. Bare mellom 1990 og 2004 fikk en typisk tobarnsfamilie en realvekst inntektene på nær 30 prosent. De barna som tilhørte en slik familietype i 2004 opplevde dermed at familien hadde en inntekt etter skatt som var nesten 140 000 kroner høyere enn det barn i tilsvarende familier hadde til rådighet i 1990 (Statistisk sentralbyrå 2007a). Det er likevel ikke slik at veksten er likelig fordelt innen alle barnefamilier. Samtidig med at inntektene har økt har også ulikhetene blitt større, slik at en de siste årene har sett en økning i tallet på barn med lavinntekt.¹ Det er altså ikke alle barn som i like stor grad har fått ta del i inntektsveksten. Det er disse barna vi ser nærmere på i denne rapporten.

De siste årene har det blitt økt fokus på lavinntekt i barnefamilier, både internasjonalt og her hjemme. Innfor EU er det utarbeidet en rekke sosiale indikatorer som benyttes til å overvåke utviklingen i fattigdom og sosial eksklusjon innen medlemslandene, og i de nye planene varsles økt fokus på utvikling av indikatorer knyttet til barnefattigdom (Eurostat 2007). I noen land som for eksempel Belgia, Irland og Storbritannia har regjeringene satt konkrete mål med det for øye og helt fjerne fattigdom blant barn (Vleminckx & Smeeding 2000). Også i Norge har det blitt økt interesse for barns økonomiske levekår. I regjeringens nye handlingsplan mot fattigdom, pekes det på at det er viktig at alle barn sikres samme rett og mulighet til utvikling uavhengig av foreldrenes økonomi, utdanning og etnisk eller geografisk tilhørighet (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2006).

Motivene for å forbedre de økonomiske levekårene til vanskeligstilte barnefamilier er mange og åpenbare. For det første har barn ikke samme muligheter som voksne i arbeidsfør alder til selv å påvirke sine levekår, men er avhengig av å bli forsørget av familien de tilhører. Barn som vokser opp i inntektsfattige familier vil også stå i fare for å ikke kunne delta i samme type aktiviteter eller kjøpe de samme forbruksgodene som

sine venner. I verste fall kan dette føre til sosial eksklusjon. Undersøkelser fra andre land har i tillegg vist at fattigdommen kan virke reproduserende, dvs. at den går i arv fra en generasjon til den neste. Barn som vokser opp i ressursvake familier (dvs. foreldrene har lave inntekter, lav utdanning og svak yrkestilknytning) har også større sannsynlighet for selv å "arve" de samme karakteristika (Unicef 2000). Dette kan igjen ha en samfunnsøkonomisk konsekvens. Med fattigdom blant barn risikerer både individ og samfunn at både utdanningspotensial og framtidig arbeidskraft går tapt. Dette er særlig bekymringsfullt all den tid at det om noen år er viktige samfunnsoppgaver som skal erstattes, når "eldrebølgen" setter inn. Det er trolig dette den nåværende britiske statsministeren, tidligere finansminister, Gordon Brown hadde i tankene da han under framleggingen av den britiske "tiltaksplanen" mot barnefattigdom utalte at "barn utgjør 20 prosent av befolkningen, men 100 prosent av framtiden" (Blair 1999).

1.1. Formålet med studien

I tråd med den nye interessen for lavinntekt blant barnefamilier, har det også i det siste blitt publisert en rekke rapporter som på ulikt vis beskriver situasjonen til økonomisk utsatte barn i Norge. På bakgrunn av utvalgsdata beskrev Epland (2001) utviklingen i både årlig og vedvarende lavinntekt blant barnefamilier på slutten av 1990-tallet. Selv om de utvalgene som ble benyttet til denne undersøkelsen gjennomgående var store, satte de likevel klare begrensninger i hvor detaljerte analyser som kunne gjennomføres, for eksempel for mindre grupper i befolkningen, eller for små geografiske områder. For å gjennomføre slike analyser kreves det registerdata som dekker mer eller mindre hele befolkningen. Noen slike analyser har blitt gjennomført. Lyngstad og Epland (2003) benyttet registerdata for å belyse forekomsten av lavinntekt blant barn av enslige forsørgere, mens Ytrehus (2004) benyttet inntektsdata påkøpet Folke- og boligtellingsen 2001 til blant annet se på kommunale variasjoner i lavinntekt og sosialhjelpsbruk blant barnefamilier. Begge disse undersøkelsene er imidlertid avgrenset til å vise situasjonen på ett bestemt år. Formålet med vår studie er å følge utviklingen for de samme barna over

¹ Se for eksempel Kirkeberg m.fl. (2003) og Statistisk sentralbyrå (2007b).

flere år. Ved å kople sammen registre for flere år bakover i tid, kan vi få et bedre bilde på både forekomsten av vedvarende lavinntekt innen ulike grupper av barn, og hvordan de økonomiske levekårene endrer seg som følge av ulike demografiske og sosiale endringer. Vi gir også en nærmere beskrivelse av forekomsten av vedvarende lavinntekt blant mindre grupper av barn som vi vet er overrepresentert i lavinntektsgruppen. Dette gjelder for eksempel for barn med ikke-vestlig landbakgrunn og barn bosatt i ulike bydeler i Oslo.

I denne rapporten har vi valgt å benytte en tradisjonell tilnærming, der vi bare benytter (lav) inntekt til å identifisere økonomisk utsatte barnefamilier. Men det betyr også at vi ser bort fra at andre faktorer kan være med å bestemme de økonomiske levekårene til barn og barnefamilier. To barnefamilier med like stor inntekt og samme forsørgelsesbyrde kan likevel ha helt ulik økonomisk handlefrihet, dersom den ene familien har store faste utgifter den andre familien ikke har. Vi har imidlertid ingen opplysninger om familienes forbruksmønster eller hvordan familiene selv mestrer sin økonomiske situasjon i våre data. For å få et utfyllende bilde på hvordan barn i lavinntektsfamilier har det økonomisk, kan det derfor være nyttig å supplere store kvantitative undersøkelser med andre mindre undersøkelser, der en har samlet inn opplysninger om hvordan familiene selv oppfatter sin situasjon. Slike opplysninger finnes for eksempel i Statistisk sentralbyrå sine levekårsundersøkelser (Fløtten 2003, Statistisk sentralbyrå 2007b), og i egne intervjuundersøkelser rettet mot barn i lavinntektsfamilier (Sandbæk 2004, Thorød 2006).

1.2. Gangen videre

Rapporten har følgende disposisjon. I kapittel 2 gjør vi nærmere rede for datagrunnlaget som benyttes i rapporten og definisjon av inntektsbegrep, lavinntektsgrense mv. I kapittel 3 gir vi en oversikt over utviklingen i årlig lavinntekt blant barn i perioden 1996 til 2004. Vi ser på ulike kjennemerke ved barna og deres familier, og hvordan inntektssammensetningen har endret seg over tid. I det datagrunnlaget vi har tilgjengelig mangler familieopplysninger om ca. 5 prosent av alle barn. Hvilken konsekvens vil det ha at disse barna mangler i våre registerdata? I et eget kapittel (kapittel 4) ser vi nærmere på ulike kjennemerker ved disse barna basert på et utvidet datagrunnlag fra folketellingen. Resten av rapporten fokuserer på ulike definisjoner av vedvarende lavinntekt. I kapittel 5 ser på hvor mange barn som har lavinntekt over en lengre periode og hvor lenge barna befinner seg i lavinntektsgruppen, mens kapittel 6 viser hvilke faktorer som er med på å bestemme hvorfor noen barn opplever å ha vedvarende lavinntekt. Tidligere undersøkelser har vist at det er tildels store geografiske forskjeller i årlig lavinntekt blant barnefamilier. I kapittel 7 ser vi nærmere på forekomsten av vedvarende lavinntekt

både innen kommunene, storbyene og innen bydelene i Oslo. En gruppe som ofte utmerker seg med å være overrepresentert i lavinntektsgruppen, er barn med ikke-vestlig landbakgrunn. Et eget kapittel er derfor tilegnet denne gruppen av barn (kapittel 8). Rapporten avsluttes i kapittel 9 med å se på inntektsmobilitet blant barn i lavinntektsgruppen. Hva er det som kjennetegner barn som henholdsvis klatrer ut av og faller ned i lavinntektsgruppen?

2. Data og definisjoner

2.1. Registerdata som kilde for å belyse barns økonomiske levekår

Formålet med rapporten er å beskrive den økonomiske situasjonen til barn over en periode på flere år. Siden barn som oftest blir forsørget av foreldre eller andre voksne i husholdningen, har det liten mening å se på de individuelle inntektene til barna. I følge internasjonale retningslinjer er det husholdningen som er den beste enheten til å belyse de økonomiske ressursene (Expert Group on Household Income Statistics 2001). En husholdning består av alle personer – uansett slektsforhold – som bor sammen og som har felles økonomi. For å gi en dekkende beskrivelse av barns økonomiske velferd må vi altså vite hvilke personer barna bor sammen med, og den samlede inntekten til disse personene (husholdningsinntekten). Det datagrunnlaget vi benytter kan ikke helt ut gi tall for husholdningsenheten, men for de fleste barn vil de registeropplysningene vi har tilgjengelig være tilnærmet lik den faktiske husholdningen.

Ved utgangen av 2004 var det 1 088 000 barn under 18 år bosatt i Norge, hvorav 967 000 var i aldersgruppen 0-15 år. De fleste barn bor sammen med begge foreldrene, enten disse er gift eller samboende med felles barn. I følge familiestatistikken gjaldt dette for 79 prosent av alle barn under 18 år i 2004. For disse barna vil trolig familiesammensetningen ifølge registeret, være tilnærmet lik den faktiske husholdningen.² En stor gruppe barn bor likevel bare sammen med den ene av foreldrene. Det har lenge vært et problem at familiestatistikken ikke har kunnet identifisere enslige forsørgere. En alternativ kilde til familiestatistikken er imidlertid NAV sitt register over enslige forsørgere som mottar såkalt utvidet barnetrygd. Enslige forsørgere som alene har omsorgen for barn under 18 år³ har rett på utvidet barnetrygd, dvs. barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske antallet. Samboere med særkullsbarn, dvs. barn som bare den ene av samboerne er mor eller far til, har ikke rett på

utvidet barnetrygd dersom samboerne har levd sammen i minst 12 av de siste 18 månedene i såkalt "ekteskapslignede forhold" i felles husholdning. Opplysningene om samlivsstatus blir videre innhentet i form av en egenerklæring fra alle som mottar utvidet barnetrygd per 1. november hvert år. Det er dette kjennemerket som er benyttet til å identifisere barn av enslige forsørgere i denne rapporten.

I tabell 2.1 ser vi nærmere på hvilke familietyper som barn under 18 år tilhører i perioden 2000 – 2004. Som tabellen viser har det blitt stadig færre barn i familietypen "ektepar med barn", mens det blir flere barn med samboende foreldre. Det har også blitt mer vanlig for barn å vokse opp med bare én forsørger. I 2004 var det nesten 16 prosent av alle barn som tilhørte en familie som mottok utvidet barnetrygd. Dersom vi tar det for gitt at familiestatistikken kan gi et tilnærmet riktig bilde på husholdningssammensetningen for ektepar og samboere med felles barn, og NAV sitt register over mottakere av utvidet barnetrygd tilsvarende opplysninger om hvem som er enslige forsørgere, har vi et datagrunnlag som i 2004 kan belyse rett husholdningssammensetning for 94 prosent av alle barn under 18 år.

Det imidlertid noen barn som tilhører andre familietyper enn de vi har nevnt over, der vi ikke er trygge på å ha korrekte husholdningsopplysninger. Som tabellen viser gjelder dette i 2004 for vel 61 000 barn, eller 5,6 prosent av alle barn under 18 år. Dette er en sammensatt gruppe av barn. Det kan for eksempel være barn av enslige forsørgere som ennå ikke oppfyller kravet om å få utvidet barnetrygd. Det kan videre være barn i særkullsfamilier, dvs. barn som bare den ene av samboerne er far eller mor til. Det kan i tillegg være barn i fosterfamilier, eller barn som er registrert som flyttet hjemmefra (enten for å bo alene eller sammen med voksne søsken), barn som bor alene sammen med stemor eller stefar, barnehjemsbarn eller adoptivbarn der adopsjonen ikke er formelt i orden. Som tabell 2.1 viser har antallet barn i denne gruppen økt i antall de siste årene, og i et eget kapittel (kapittel 4) skal vi gi en nærmere beskrivelse av ulike kjennemerker ved denne gruppen av barn som altså ikke vil omfattes av denne rapporten.

² En mulig feilkilde gjelder likevel voksne søsken som er registrert bosatt hos foreldrene, men som i virkeligheten har flyttet hjemmefra. Dette gjelder først og fremst studenter som kan være folkeregistrert hos foreldrene, på tross av å ha faktisk bosted utenfor foreldrehjemmet.

³ Alderen for å motta barnetrygd ble utvidet 1. mai 2000. Før dette var det barn i alderen 0-15 år som hadde rett på barnetrygd.

Tabell 2.1. Barn 0-17 år i ulike familietyper. 2000-2004. Antall og prosent

	2000		2001		2002		2003		2004	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Ektepar med barn	694 418	65,5	689 006	64,5	685 649	63,7	679 824	62,8	673 702	61,9
Samboere med felles barn	158 976	15,0	164 250	15,4	169 054	15,7	175 352	16,2	182 427	16,8
Enslige forsørgere ¹	158 353	14,9	162 955	15,3	165 946	15,4	168 247	15,5	170 616	15,7
Barn i andre familietyper	49 110	4,6	51 278	4,8	55 062	5,1	58 903	5,4	61 288	5,6
Alle barn	1 060 857	100,0	1 067 489	100,0	1 075 711	100,0	1 082 326	100,0	1 088 033	100,0

¹ Personer som mottar utvidet barnetrygd, unntatt personer som samtidig er registrert tilhørende familietyperne ektepar med barn og samboere med felles barn.

Kilde : Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Inntektsbegrep

Det inntektsbegrepet som er benyttet i denne rapporten er inntekt etter skatt. Dette inntektsbegrepet fremstår etter følgende regnskap:

Inntekt etter skatt = Lønnsinntekt

- + netto næringsinntekt fratrukket eventuelt underskudd og avskrivninger
- + brutto kapitalinntekt (renteinntekter og avkastning på verdipapir)
- + sum overføringer (for eksempel pensjoner fra folketrygden, barnetrygd, kontantstøtte, bostøtte, sosialhjelp osv.)
- utlignet skatt og negative overføringer (underholdsbidrag og pensjonspremier i arbeidsforhold)

For en mer detaljert oversikt over hvilke typer inntekter som omfattes av inntektsbegrepet viser vi til NOS Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger 2002 (Statistisk sentralbyrå 2004a).

2.2. Hva menes med økonomiske ressurser?

I det datagrunnlaget som benyttes her inngår de fleste kontante inntekter norske husholdninger mottar. Inntektsbegrepet som benyttes som et mål på de økonomiske ressursene er *inntekt etter skatt*. Selv om datagrunnlaget omfatter de fleste kontante inntekter som husholdningene mottar, vil det være andre faktorer som også påvirker husholdningenes økonomiske velferd. En slik faktor vil være verdien av alle offentlige tjenester som barnefamilier mottar (for eksempel helsetjenester og barnehagetjenester). I de siste årene har det for eksempel funnet sted en betydelig opptrapping av støtten til barn i forskolealder ved at den offentlige støtten til barnehager har økt betydelig, blant annet for å redusere foreldrebetalingen. En slik støtte vil åpenbart ha en betydelig positiv effekt på husholdningsøkonomien til alle småbarnshusholdninger som benytter seg av barnehagetjenester. Denne typen av "utvidet inntekt" vil likevel ikke bli registrert i det inntektsbegrepet som benyttes i inntektsstatistikken.

Et annet viktig forhold som kan tenkes påvirke husholdningenes velferdsnivå, men som heller ikke omfattes av inntektsbegrepet, gjelder behandlingen av renteutgifter. I følge internasjonale retningslinjer skal

alle renteutgifter en har på kjøp av egen bolig trekkes fra inntektene, på samme måte som tilfellet er for utlignet skatt (Expert Group on Household Income Statistics 2001). Forutsetningen for å gjøre dette er likevel at det samtidig beregnes en "inntekt" av fordelene ved å bo i egen bolig. I inntektsstatistikken har vi imidlertid ingen gode opplysninger om den økonomiske fordelene husholdningene har av å bo i egen bolig, og det er dermed ikke mulig å beregne en realistisk boliginntekt.⁴ Denne mangelen på symmetri mellom gjeldsrenter og boliginntekt har ført til at vi verken tar med boliginntekt i inntektsbegrepet, eller gjør fratrekk for renteutgifter. En konsekvens av denne tilnærmingen er likevel at vi kan stå i fare for i noen grad å overvurdere de økonomiske ressursene til husholdninger med store renteutgifter, for eksempel nyetablerte barnefamilier med liten egenkapital og tilsvarende undervurdere ressursene til de husholdningene som har kommet lengre i etableringen ved at de har liten boliggjeld.

2.3. Ekvivalensskala

For å kunne sammenlikne den økonomiske velferden til husholdninger av ulike størrelse og sammensetning, er det vanlig å "justere" inntekten ved hjelp av såkalte ekvivalensskalaer eller forbruksvekter. En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor stor inntekt en husholdning på for eksempel fire personer må ha for å ha samme økonomiske velferd som en person som bor alene. Når en beregner husholdningens ekvivalentinntekt tar en det for gitt at inntekten blir fordelt likt på alle husholdningsmedlemmer. Men det er ikke sikkert at dette er en korrekt antakelse. En undersøkelse blant norske barnefamilier med lav inntekt viste for eksempel at foreldrene i stor grad prioriterte barnas behov framfor egne, i et forsøk på å skjerme barna (Thorød 2006). I det datagrunnlaget vi har til rådighet har vi imidlertid ingen mulighet til å studere den interne fordelingen av inntektene blant husholdningsmedlemmene.

⁴ Vi ser her bort i fra den skattemessige ligningsinntekten av egen bolig som eksisterte i den perioden vi analyserer, og som bare omfatter en brøkdel av den reelle økonomiske fordelene en har av å bo i egen bolig (Statistisk sentralbyrå 2007c).

Tabell 2.2. Ekvivalensskalaer og husholdningsstørrelse¹

Husholdnings- Størrelse	Ekvivalensskala	
	OECD-skala	EU-skala
1	1,0	1,0
2	1,7	1,5
3	2,2	1,8
4	2,7	2,1
5	3,2	2,4

¹ Tabellen regner husholdningsmedlem nummer tre og høyere for å være barn.

Det finnes i dag en rekke ulike skalaer i bruk, men det er ingen enighet om hvilke skala som er den beste. I denne rapporten følger vi tidligere praksis og benytter to ulike skalaer som har det til felles at de ofte benyttes i internasjonale studier. Den første er den såkalte OECD-skalaen⁵ som legger relativt liten vekt på at store husholdninger har stordriftsfordeler. Ved denne skalaen får første voksne husholdningsmedlem vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,7, mens barn får vekt lik 0,5.

Den andre skalaen er en "modifisering" av OECD-skalaen, ved at den legger større vekt på at husholdningene har stordriftsfordeler. Det er denne skalaen som nå benyttes av EU (Eurostat 1998) og i våre nordiske naboland Finland og Danmark.⁶ I følge denne skalaen har første voksne vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5 og hvert barn vekt lik 0,3,

Tabell 2.2 summerer opp de to skalaene med hensyn til den vekt de gir ulike husholdningstyper. For eksempel vil en husholdning bestående av fire medlemmer (to voksne og to barn) måtte ha en inntekt som er 2,7 ganger større enn en som bor alene ved bruk av OECD-skalaen. Ved bruk av EUs skala er det tilstrekkelig for husholdningen på fire å ha en inntekt som er 2,1 ganger større enn den som bor alene, for å ha tilsvarende økonomisk velferd.

2.4. Definisjon av lavinntektsgrense

Grovt sett finnes det to ulike metoder å konstruere en lavinntektsgrense på. En kan enten ta utgangspunkt i en *absolutt* tilnærming eller en *relativ* tilnærming.

I en absolutt tilnærming tar en utgangspunkt i det pengebeløpet som kreves for å skaffe seg et utvalg av basisvarer, for eksempel matvarer som en anser som ernæringsmessig nødvendig. I tillegg blir det gjort tillegg for nødvendige utgifter til husleie, klær mv. Det mest kjente eksemplet på en absolutt definisjon av lavinntekt er den amerikanske fattigdomsgrensen. Den ble utviklet tidlig på 1960-tallet og tok utgangspunkt i

⁵ Det må likevel presiseres at OECD i dag ikke anbefaler noen spesiell ekvivalensskala (se: <http://www.oecd.org/dataoecd/61/52/35411111.pdf>). I OECDs egne analyser av inntektsfordeling og fattigdom benyttes i dag den såkalte kvadrattrotskalaen, som ligger nærmere EU-skalaen enn den gamle OECD-skalaen.

⁶ I Sverige benytter en hovedsakelig en egen ekvivalensskala som ligger et sted mellom OECD-skalaen og EU-skalaen når det gjelder stordriftsantakelser (Statistiska centralbyrå 2004).

det gjennomsnittlige inntektsnivået til en husholdning med to barn som brukte 30 prosent eller mer av det totale forbruket på matvarer (Dalaker 1999). En slik lavinntektsgrense skal i utgangspunktet være absolutt, dvs. at dette beløpet bare skal justeres hvert år for prisstigning. Imidlertid vil det også her foreligge et subjektivt element. Varer som tidligere ble betraktet som luksus kan i dag bli regnet som nødvendighetsartikler. Telefon og TV kan være eksempler på slike varer. Den amerikanske fattigdomsgrensen har blant annet blitt kritisert for at den ikke tar hensyn til at forbruksmønsteret har endret seg over tid, og for at den i stor grad gjenspeiler forbruksmønsteret slik det var i 1950-tallets USA (Citro & Michael 1995).

I en relativ tilnærming unngår en å måtte foreta subjektive valg vedrørende hvilke nødvendighetsartikler som skal inngå i beregningen av lavinntektsgrensen. Ved en relativ tilnærming er det vanlig å benytte det generelle inntektsnivået i landet som referanse. En ofte benyttet metode er å definere alle personer med en inntekt mindre enn 50 prosent av gjennomsnittet eller medianen⁷ for alle personer, som tilhørende en lavinntektsgruppe. Dette er en metode som ofte benyttes i internasjonale studier, for eksempel av OECD (Förster mfl. 2005), Eurostat (1998) og analyser som benytter Luxembourg Income Study (LIS), for eksempel Atkinson, Rainwater & Smeeding (1995). I motsetning til en absolutt tilnærming vil en relativ tilnærming føre til at dersom det generelle inntektsnivået i befolkningen øker, må også husholdningsinntektene til personene nederst i fordelingen øke tilsvarende for at det ikke skal bli flere med lav inntekt.

Men også en relativ tilnærming reiser flere begrepsmessige problemer. En innvending som ofte nevnes, er at dette er et mål for inntektsulikhet heller enn for lavinntekt eller fattigdom, og at valg av relativ avstand til det generelle inntektsnivået (f.eks. 50 prosent) er høyst vilkårlig (se for eksempel Bradshaw 2000).

I denne rapporten vil det hovedsakelig bli benyttet en relativ tilnærming til definisjonen av lavinntekt. Ettersom datagrunnlaget er inntekt, og ikke forbruk, har vi ingen muligheter til å konstruere lavinntektsgrenser basert på budsjettandeler. Vi har videre valgt å benytte medianen, heller enn gjennomsnittet, som mål på det generelle inntektsnivået. Selv om gjennomsnittet gjerne er lettere å forholde seg til for folk flest, er medianen et mer robust mål ettersom den i mindre grad blir påvirket av få observasjoner med svært høye eller lave inntekter.

Vi benytter to ulike definisjoner på lavinntekt som ofte benyttes i internasjonale studier, og som vi også

⁷ Medianen er det midterste beløpet i en fordeling etter at en har sortert inntektene etter størrelse. Det vil altså være like mange personer med inntekt over medianen som under.

tidligere ofte har benyttet flere ganger (se for eksempel Statistisk sentralbyrå 2007b). Den ene tar utgangspunkt i beløpet som utgjør 50 prosent av medianinntekten for alle personer, etter at husholdningsinntektene er regnet om til forbruksenheter ved hjelp av OECD-skalaen. Alle personer med en inntekt per forbruksenhet lavere enn dette, regnes da som tilhørende lavinntektsgruppen. Den andre definisjonen tar utgangspunkt i den definisjonen som i dag benyttes av EU, det vil si at lavinntektsgrensen settes lik 60 prosent av medianinntekten for alle personer, etter å ha korrigert for ulikheter i husholdningstørrelse ved hjelp av EU-skalaen.

2.5. Hvor går grensen?

For å beregne en lavinntektsgrense må vi vite hva som er det "generelle" eller vanlige inntektsnivået i samfunnet. Siden det datagrunnlaget vi benytter bare omfatter barnefamilier, må vi benytte andre kilder for å få inntektsopplysninger som omfatter hele befolkningen. Til dette formålet har vi benyttet inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger, som gir opplysninger om medianinntekten per forbruksenhet for hele befolkningen. Tabell 2.3 viser utviklingen i medianinntektene per forbruksenhet for årene 1996 til 2004, når disse inntektene er beregnet i henhold til de to metodene som er omtalt over. Tabellen viser beløpet både i løpende kroner og i "faste" 2004-kroner, det vil si etter at en har korrigert for prisstigningen i perioden ved hjelp av konsumprisindeksen.

Tabellen viser at ut i fra EUs lavinnteksdefinisjon vil en person måtte ha en inntekt per forbruksenhet høyere enn 130 000 kroner for ikke å tilhøre lavinntektsgruppen i 2004 (60 prosent av medianinntekten på 219 000 kroner). Ut i fra OECDs metode vil tilsvarende beløp være på vel 90 000 kroner. Årsaken til at lavinntektsgrensen er så mye lavere for OECDs definisjon enn for EUs skyldes dels at grensen er satt lavere (50 prosent), men også det at inntektsnivået i befolkningen blir lavere når en regner stordriftsfordelene som relativt små, slik OECDs skala gjør.

OECDs og EUs målemetode for lavinntekt

OECDs målemetode tar utgangspunkt i en lavinntektsgrense som tilsvarer 50 prosent av medianinntekten for alle personer, etter at hvert enkelt husholdningsmedlem har blitt tildelt husholdningens inntekt etter skatt per forbruksenhet. Husholdningsinntektene har blitt justert for ulik husholdningstørrelse og sammen-setning ved hjelp av den såkalte OECD-skalaen.

EUs målemetode tar utgangspunkt i en lavinntektsgrense på 60 prosent av medianinntekten. I tillegg legger denne metoden noe større vekt på husholdningenes stordriftsfordeler enn OECDs målemetode.

Tabell 2.3. Utviklingen i medianinntektene. Inntekt etter skatt per forbruksenhet. To ulike ekvivalensskalaer. Løpende og faste priser. 1996 - 2004

	EU-skala		OECD-skala	
	Løpende priser	2004-priser	Løpende priser	2004-priser
1996	148 000	176 000	123 000	146 000
1997	155 000	180 000	129 000	149 000
1998	167 000	189 000	139 000	157 000
1999	179 000	198 000	148 000	164 000
2000	187 000	201 000	155 000	166 000
2001	198 000	206 000	164 000	171 000
2002	208 000	214 000	173 000	178 000
2003	213 000	214 000	178 000	179 000
2004	219 000	219 000	182 000	182 000

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger.

Tabellen viser ellers at medianinntektene, og dermed lavinntektsgrensen, økte betydelig i perioden. Dette gjenspeiler den generelle velstandøkningen i samfunnet i denne perioden.

2.6. Formuende og studenter

Som tidligere omtalt i kapittel 2.2, kan det reises innvendinger mot hvor godt det inntektsbegrepet som vi benytter er, som en indikator på barnefamiliens økonomiske velferd. I tillegg til de forhold som ble omtalt tidligere, kan det også innvendes at en bør ta hensyn til formuesforhold når en skal vurdere husholdningenes økonomiske standard, eller om husholdningen består av studenter som lever på studielån. Studielån blir ikke definert som inntekt, ifølge inntektsstatistikken.

I det datagrunnlaget vi har tilgjengelig, kan vi i noen grad ta hensyn til de innvendingene som er nevnt over. Opplysninger om formue fra skatteligningen kan for eksempel benyttes til å skille ut husholdninger med høy formue. Det er likevel ikke helt enkelt å avgjøre hva som menes med "høy" formue. I tidligere studier av lavinntekt har ulike formuesgrenser blitt benyttet for å selektene ut formuende. Epland (2001) og Ytrehus (2004) satte for eksempel som krav at husholdningen måtte ha en finansformue under 50 000 kroner per forbruksenhet for å tilhøre lavinntektsgruppen, mens Galloway og Mogstad (2006) satte tilsvarende grense ved et beløp tilsvarende tre ganger medianinntekten per forbruksenhet (OECD-skala). I 2001 ville dette beløpet tilsvare en formue på 502 000 kroner for en enslig person (eller nesten 1,4 millioner kroner for et par med to barn). I vår analyse velger vi å definere formuende et sted mellom de eksemplene over. På bakgrunn av tabell 2.4 definerer vi alle barnefamilier som har en finansformue større enn 250 000 kroner per forbruksenhet (EU-skala) som formuende. De barna som tilhører en slik familie med så høy formue og som samtidig har en inntekt lavere enn lavinntektsgrensen, vil altså bli "flyttet" over lavinntektsgrensen. Som tabellen viser er det relativt få barn i familier med så høy formue. På bakgrunn av EUs

lavinntektsdefinisjon var det 74 300 barn under 18 år som hadde en ekvivalentinntekt under 60 prosent av medianen i 2004. Av disse barna tilhørte knapt 6 prosent, eller vel 4 000 barn, en familie som hadde en bruttofinansformue større enn 250 000 kroner per forbruksenhet. Disse barna skiller seg videre fra andre barn i lavinnteksgruppen på flere viktige kjennemerker. Det er for eksempel klart mer vanlig for disse barna å tilhøre en familie som har negative inntekter, enten i form av kapitalinntekter (tap på salg av aksjer), eller næringsvirksomhet (underskudd). Dette tyder på årsaken til at disse barna har en svært lav husholdningsinntekt, skyldes skattemessige forhold som trolig er av forbigående karakter. På den annen side er det få

som mottar sosialhjelp, i motsetning til barn i familier med en liten finansformue.

Hva så med studentene? Det viser seg at det er få barn i lavinnteksgruppen som har en hovedforsørger som er student. I 2004 gjaldt dette for 2500 barn. Disse barna skiller seg likevel ikke særlig fra andre barn med lavinntekt. Andelen som mottar sosialhjelp blant disse "studentbarna" er for eksempel høyere enn blant andre barn med lavinntekt (33 prosent mot 29 prosent). Dette kan tyde på at disse barna ikke er noe særlig bedre stilt økonomisk, enn andre barn med lavinntekt. Ut i fra dette velger vi derfor å ikke trekke ut barn i studentfamilier fra gruppen med lavinntekt.

Tabell 2.4. Andel barn 0-15 år i lavinnteksgruppen med ulike typer husholdningsinntekter, etter størrelsen på bruttofinanskapital per forbruksenhet

Bruttofinanskapital per forbruksenhet	Negativ inntekt etter skatt	Negativ næringsinntekt	Negative kapitalinntekter	Mottar sosialhjelp	Antall barn
Under 50 000 kroner	0,7	4,1	3,0	36,9	57 190
50 000 - 74 999 kroner	1,5	12,0	6,6	4,0	4 327
75 000 - 99 999 kroner	2,6	13,0	8,2	4,2	2 693
100 000 - 149 999 kroner	2,5	13,9	9,3	2,7	3 179
150 000 - 199 999 kroner	3,6	13,0	10,5	1,8	1 850
200 000 - 249 999 kroner	4,1	12,3	10,3	2,0	1 155
250 000 -	10,5	15,9	21,3	1,3	4 334
Alle	1,6	6,3	5,0	28,9	74 728

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

3. Utviklingen i årlig lavinntekt

I dette kapitlet ser vi på utviklingen i årlig lavinntekt for de barna som inngår i datagrunnlaget. Vi ser først hvor mange barn under 16 år, som befinner seg under ulike lavinntekstgrenser i perioden 1996 til 2004. I tillegg prøver vi å gi en beskrivelse av hva det er som kjennetegner familiene til disse barna, og om det har funnet sted endringer i den perioden vi studerer.

3.1 Flere barn med lavinntekt

Tabell 3.1 viser utviklingen i årlig lavinntekt fra 1996 til 2004 ut i fra EUs målemetode. Tabellen viser at det ble noen færre barn under de årlige lavinntekstgrensene fra 1996 og fram til slutten av 1990-tallet, men fra og med 2000 øker tallet på barn med lavinntekt betydelig. I følge EUs lavinnteksdefinisjon (under 60 prosent av medianen), økte andelen barn med

lavinntekt fra 5,8 prosent i 1998 til 7,7 prosent i 2004. Dette betyr at mellom disse to tidspunktene økte antallet barn under 16 år med lavinntekt fra om lag 52 000 til vel 70 000, altså en økning på nærmere 18 000 barn. Tabellen viser for øvrig samme utvikling også for andre lavinntekstgrenser, for eksempel under 50 prosent eller under 70 prosent av medianinntekten. OECDs målemetode viser samme utvikling som EUs (se tabell 3.2). Ifølge denne definisjonen (under 50 prosent av medianen) økte andelen barn med årlig lavinntekt fra 3,4 prosent i 1998 (laveste nivået), til 4,9 prosent i 2004. Uansett målemetode er det altså et økende antall barn som tilhører familier som ikke har hatt samme inntektsvekst som befolkningen generelt.

Tabell 3.1. Barn 0-15 år under ulike lavinntekstgrenser¹. Antall og prosent. 1996 – 2004. EU-skala

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Andel barn									
Under 50 %	2,3	2,3	2,2	2,5	2,4	2,8	3,1	3,5	3,5
Under 60 %	6,3	6,3	5,8	5,9	5,9	6,5	6,9	7,6	7,7
Under 70 %	13,9	13,8	13,0	12,7	12,7	13,4	14,0	14,7	14,9
Antall barn (1 000)									
Under 50 %	20,7	20,9	20,2	23,1	22,2	26,0	28,4	32,0	31,9
Under 60 %	55,7	56,1	52,2	53,3	53,6	59,6	63,4	69,7	70,4
Under 70 %	122,6	122,8	116,9	115,4	115,9	123,1	128,7	135,3	136,8
Alle barn	883,2	891,2	899,8	910,5	914,6	918,0	920,6	921,1	920,3

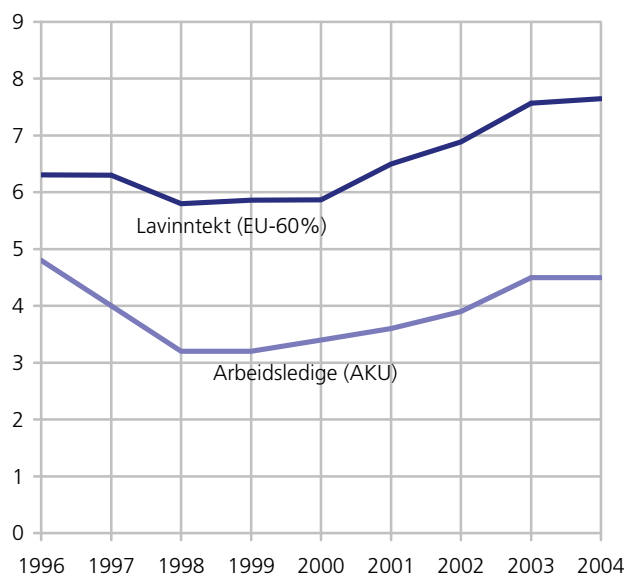
¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.
Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.2. Barn 0-15 år under ulike lavinntekstgrenser¹. Antall og prosent. 1996 – 2004. OECD-skala

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Andel barn									
Under 50 %	3,6	3,5	3,4	3,7	3,6	4,2	4,4	5,1	4,9
Under 60 %	9,3	9,3	8,7	8,6	8,6	9,5	9,8	10,7	10,6
Under 70 %	18,8	18,8	17,9	17,7	17,6	18,8	19,0	20,1	19,9
Antall barn (1 000)									
Under 50 %	31,4	31,6	30,8	33,7	32,9	38,4	40,8	46,8	45,5
Under 60 %	81,7	82,8	78,6	78,7	78,3	87,2	90,6	98,9	98,0
Under 70 %	166,0	167,4	161,5	161,1	161,1	172,8	175,2	184,8	183,5
Alle barn	883,2	891,2	899,8	910,5	914,6	918,0	920,6	921,1	920,3

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.
Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå

Figur 3.1. Andelen barn 0-15 år i familier med lavinntekt¹ ifølge EUs lavinnteksdefinisjon, og andelen arbeidsledige i følge AKU. 1996 - 2004

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier og Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU). Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.3. Barn 0-17 år under ulike lavinntektsgrenser¹. Antall og prosent. 2000 – 2004. To ulike lavinnteksdefinisjoner

	OECD-skala (50% av medianinntekten)		EU-skala (60% av medianinntekten)		Alle barn (1 000)
	Prosent	Antall (1 000)	Prosent	Antall (1 000)	
2000	3,5	35,3	5,7	57,8	1 011,7
2001	4,1	41,2	6,3	64,2	1 016,2
2002	4,3	43,9	6,7	68,4	1 020,6
2003	4,9	50,2	7,3	75,1	1 023,4
2004	4,8	48,9	7,4	76,1	1 026,7

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt. Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Det kan åpenbart være flere årsaker til hvorfor det ble flere barn med lavinntekt i denne perioden, men det har tidligere vist seg at det ofte er en nær forbindelse mellom konjunktorene og forekomsten av lavinntekt. I følge Andersen mfl. (2003) faller andelen med årlig lavinntekt i "gode" tider, mens andelen øker i perioder med stigende ledighet. Det er derfor grunn til å tro at barnefamilier, som generelt har en meget sterk tilknytning til arbeidsmarkedet, vil bli påvirket av endringer som finner sted i sysselsettingen. Figur 3.1 indikerer at dette kan være tilfelle. Figuren viser utviklingen i lavinntekt blant barn under 16 år ut i fra EUs lavinnteksdefinisjon, og andelen arbeidsledige i befolkningen ifølge Arbeidskraftsundersøkelsene (AKU). Som vi ser ble det færre barn med årlig lavinntekt i samme periode som ledigheten falt (1996 – 1999), mens det ble flere barn i lavinnteksgruppen samtidig med at ledigheten økte etter 2000. Det gjenstår å se om utviklingen i lavinntekt igjen vil følge

utviklingen i arbeidsledighet, når ledigheten på nytt faller i 2006.

Fra og med 1. mai 2000 gis barnetrygd til alle barn under 18 år, mot tidligere under 16 år. For årene 2000 – 2004 har vi derfor muligheten til å se på utviklingen i lavinntekt også for barn i aldersgruppen 16-17 år.⁸ Tabell 3.3 viser at andelen med lavinntekt i 2004 er marginalt lavere når vi også har med 16- og 17-åringene i datagrunnlaget (7,4 prosent mot 7,7 prosent), noe som tyder på at eldre barn har en noe lavere sannsynlighet for å tilhøre lavinnteksgruppen, enn yngre barn. Utviklingen er ellers den samme som er vist tidligere, med en økning i lavinntektsandelen etter 2000. Om lag 76 000 barn under 18 år var i lavinnteksgruppen i 2004, ifølge EUs lavinnteksdefinisjon. Tilsvarende tall basert på OECDs målemetode var om lag 49 000 barn.

3.2. Kjennemerker ved barn i lavinnteksgruppen

Flere tidligere undersøkelser har vist at noen grupper av barn har større sannsynlighet for å tilhøre lavinnteksgruppen, enn andre (se blant annet Epland 2001, Fløtten mfl 2001, Lyngstad og Epland 2003, Ytrehus 2004). Dette gjelder for eksempel barn av enslige forsørgere, barn med innvandrerbakgrunn, familier med mange barn, barn i husholdninger uten yrkestilknytting etc.

I det følgende ser vi på flere av de bakgrunnskjennetegn vi forventer kan ha sammenheng med det å ha lavinntekt. Vi ser også om det har funnet sted vesentlige endringer mellom 1996 og 2004, når det gjelder ulike karakteristika ved barn i lavinnteksgruppen.

Familietype

Barn som bor i familier med bare én forsørger har ifølge EUs lavinnteksdefinisjon nesten dobbel så stor sannsynlighet for å tilhøre lavinnteksgruppen, som barn generelt. I 2004 hadde disse barna en lavinntektsandel på 14,2 prosent, mens barn med gifte eller samboende foreldre hadde en andel med lavinntekt på 6,4 prosent (se tabell 3.4). Siden de fleste barn bor sammen med begge foreldrene, er det likevel antallsmessig flest barn i parfamilier som har lav inntekt. I 2004 gjaldt dette for 49 000 barn under 16 år, mens 21 000 barn tilhørte enslige forsørgerhusholdninger.

Tabellen viser at årene 1996 – 2004 ser ut til å være preget av noe større svingninger for barn i enslige forsørgerhusholdninger, enn for barn i parfamilier. Det ble en klar nedgang i antall barn av enslige forsørgere i lavinnteksgruppen fra 1997 og fram til 1999, blant annet falt andelen med lavinntekt fra 11,2 prosent til 8,6 prosent. Dette kan, som påpekt av Galloway og Mogstad (2006), skyldes endringer i regelverket for flere av stønadene rettet mot enslige forsørgere. I 1998

⁸ Årsaken er at en nå har mulighet til å identifisere 16-17 åringer i enslige forsørgerfamilier med utvidet barnetrygd.

ble satsene for både overgangsstønad og stønad til barnepass og utdanning økt betydelig for enslige forsørgere. I samme periode ble det også innført et ekstra småbarnstillegg i barnetrygden til enslige forsørgere. I tillegg ble som kjent kontantstøtten innført dette året. Det må også nevnes at arbeidsmarkedet ble betydelig forbedret i denne perioden.

Fra og med 2000 øker andelen barn med lavinntekt både hos parfamilier og enslige forsørgere, men mest innen den siste gruppen. Også nå kan trolig endringer i stønadsreglementet forklare noe av denne utviklingen. Blant annet ble det klart færre enslige forsørgere med overgangsstønad i 2001, som en konsekvens av regelendringen innført i 1998 som avkortet stønadsperioden til 3 år. I tillegg økte arbeidsledigheten hvert år fra 1999 til 2003, som trolig fører til økt lavinntekt både blant barn av enslige forsørgere og blant barn med gifte eller samboende foreldre.

Tabell 3.5 viser utviklingen basert på OECDs målemetode. Selv om en med denne metoden legger mindre vekt på familienes stordriftsfordeler, viser også denne tilnærmingen at barn av enslige forsørgere har større sannsynlighet for å tilhøre lavinntektsgruppen enn barn i parfamilier. Det ser videre ut til at det særlig er de siste årene at en finner markante forskjeller mellom barn av enslige forsørgere og barn i parfamilier, når det gjelder andelen med lavinntekt.

Barnas alder

Det er et hovedtrekk at andelen barn i lavinntektsfamilier faller med stigende alder, men det er interessante avvik fra denne tendensen. I 2004 var det null- og ettåringene som hadde høyest lavinntektsrisiko i følge EUs lavinntektsdefinisjon, men også 4- og 6-åringene er overrepresentert i lavinntektsgruppen. Når barna er eldre faller andelen med lavinntekt. Barn i aldersgruppene over 12 år hadde i 2004 en lavere andel i lavinntektsgruppen, enn alle barn under 16 år.

Trolig er årsaken til dette at foreldre med større barn har en sterkere yrkestilknytning enn småbarnsforeldre. Utviklingen mellom 1996 og 2004 er i stor grad sammenfallende for barn i ulike aldersgrupper. Det var små endringer i antall barn med lavinntekt i de ulike aldersgruppene mellom 1996 og 2000. Fra 2000 og fram til 2004 økte tallet på barn med lavinntekt innen alle aldersgrupper. Det er likevel én aldersgruppe som skiller seg ut fra resten, og det gjelder barn som er 2 år. Barn i denne alderen fikk en klar nedgang i andelen med lavinntekt fra 1996 til 2000. Vi illustrerer utviklingen i lavinntekt for barn i denne aldersklassen i figur 3.2. Figuren viser utviklingen i årlig lavinntekt for 2-åringene sammenlignet med 4-åringene for alle årene mellom 1996 og 2004, i tillegg viser figuren andelen med lavinntekt for alle barn under 16 år. Som det går fram av figuren er det små forskjeller i lavinntektsandelene for barn som var henholdsvis 2 og 4 år gamle mellom 1996 og 1998, begge hadde en andel med lavinntekt på om lag 6-7 prosent. I 1999 og senere er det derimot klare forskjeller mellom de to kullene. Det er nå klart færre med lavinntekt blant 2-åringene enn blant 4-åringene. I følge EUs lavinntektsdefinisjon er forskjellen så stor som 2 prosentpoeng. Hva kan så årsaken til det betydelige fallet i lavinntekt blant 2-åringene være? Trolig kan mye forklares med innføringen av kontantstøtten i 1998, og i noen grad det ekstra småbarnstillegget som enslige forsørgere fikk rett til fra samme år. I 1999 kunne en familie med en 2-åring motta 36 000 kroner i form av kontantstøtte, mens det ekstra småbarnstillegget i barnetrygden beløp seg til 7 900 kroner (NAV 2006). I 1999 tilhørte 88 prosent av alle 2-åringene en familie som mottok kontantstøtte som del av familieinntekten. Andelen var nesten like høy, 86 prosent, for barna i lavinntektsgruppen. Disse nye og relativt sjenerøse stønadene rettet mot en liten gruppe barn, førte dermed trolig til at det ble nærmere 1000 færre 2-åringer i lavinntektsgruppen, sammenlignet med de aldersgruppene som ikke hadde rett på slike stønader.

Tabell 3.4. Barn 0-15 år med lavinntekt etter familietype¹. Antall og prosent. EUs målemetode. 1996 – 2004

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Andel barn									
Alle	6,3	6,3	5,8	5,9	5,9	6,5	6,9	7,6	7,7
Enslige forsørger	10,8	11,2	9,2	8,6	9,6	11,8	12,5	13,9	14,2
Par med barn	5,5	5,5	5,2	5,4	5,2	5,5	5,8	6,4	6,4
Antall barn (1 000)									
Alle	55,7	56,1	52,2	53,3	53,6	59,6	63,4	69,7	70,4
Enslige forsørger	14,0	14,6	12,3	11,8	13,5	16,9	18,2	20,4	21,0
Par med barn	41,7	41,5	39,9	41,5	40,1	42,7	45,2	49,3	49,4

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.5. Barn 0-15 år med lavinntekt etter familietype¹. Antall og prosent. OECDs målemetode. 1996-2004

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Andel barn									
Alle	3,6	3,5	3,4	3,7	3,6	4,2	4,4	5,1	4,9
Enslige forsørger	3,4	3,5	3,2	3,8	4,2	5,8	6,1	7,3	7,1
Par med barn	3,6	3,6	3,5	3,7	3,5	3,9	4,1	4,7	4,5
Antall barn (1 000)									
Alle	31,4	31,6	30,8	33,7	32,9	38,4	40,8	46,8	45,5
Enslige forsørger	4,4	4,6	4,3	5,2	5,9	8,3	8,9	10,7	10,6
Par med barn	27,0	27,0	26,5	28,6	27,1	30,1	32,0	36,1	34,9

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

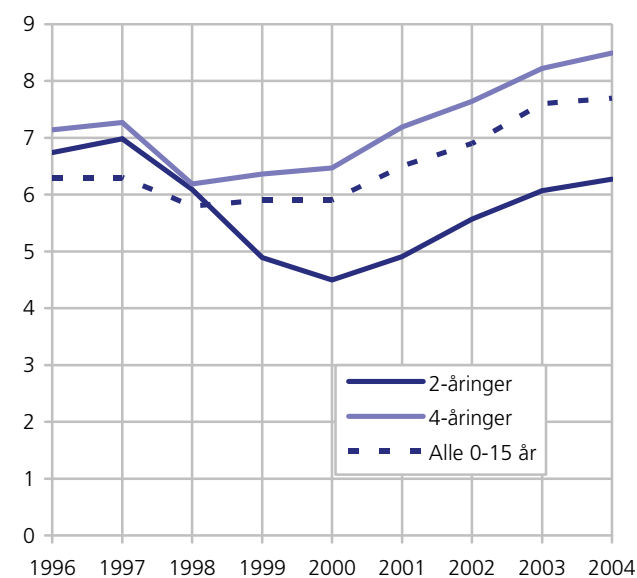
Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.6. Barn 0-15 år med lavinntekt etter barnas alder¹. Antall og prosent. To ulike målemetoder for lavinntekt. 1996, 2000 og 2004

	Andel barn med lavinntekt			Antall barn med lavinntekt (1 000)		
	1996	2000	2004	1996	2000	2004
EUs målemetode						
Alle	6,3	5,9	7,7	55,7	53,6	70,4
Alder i år						
0	7,0	7,6	9,0	4,0	4,2	4,9
1	8,4	6,4	8,6	4,9	3,6	4,7
2	6,7	4,5	6,3	4,0	2,6	3,4
3	7,1	5,5	7,4	4,2	3,3	4,1
4	7,1	6,5	8,5	4,2	3,9	4,9
5	6,6	6,1	7,9	4,0	3,6	4,6
6	6,4	6,1	8,4	3,9	3,6	4,8
7	6,4	6,2	8,2	3,7	3,7	4,8
8	6,3	6,0	8,0	3,5	3,6	4,8
9	5,9	5,8	8,2	3,2	3,5	4,8
10	6,1	5,9	7,9	3,1	3,5	4,6
11	5,9	6,0	7,7	3,0	3,5	4,5
12	5,4	5,7	7,3	2,7	3,2	4,3
13	5,3	5,3	6,8	2,6	2,8	4,0
14	4,9	5,1	6,3	2,5	2,6	3,7
15	4,5	4,9	6,1	2,2	2,5	3,5
OECDs målemetode						
Alle	3,6	3,6	4,9	31,4	32,9	45,5
Alder i år						
0	3,9	4,4	5,5	2,2	2,4	3,0
1	4,5	3,8	5,4	2,6	2,1	3,0
2	3,8	2,9	4,1	2,2	1,7	2,2
3	3,9	3,5	4,8	2,3	2,0	2,6
4	3,8	4,0	5,6	2,3	2,4	3,3
5	3,5	3,8	5,2	2,1	2,3	3,0
6	3,5	3,8	5,5	2,1	2,3	3,1
7	3,5	3,9	5,4	2,0	2,3	3,2
8	3,7	3,8	5,3	2,1	2,2	3,2
9	3,3	3,6	5,4	1,8	2,2	3,2
10	3,6	3,6	5,1	1,9	2,1	3,0
11	3,6	3,7	5,1	1,8	2,2	2,9
12	3,3	3,5	4,7	1,6	2,0	2,8
13	3,2	3,3	4,3	1,6	1,7	2,5
14	2,9	3,1	4,1	1,5	1,6	2,4
15	2,6	3,0	3,8	1,3	1,5	2,1

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.2. Lavinntekt blant barn som er 2 og 4 år¹. 1996 - 2004. Prosent

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt. Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Antall barn i familien

Det er en nær sammenheng mellom antall barn i familien og sannsynligheten for å havne i lavinntektsgruppen, og denne sammenhengen ser ut til å ha blitt styrket de siste årene. Mens andelen med lavinntekt i følge EUs målemetode var på henholdsvis 6 og 5 prosent for barn i familier med bare ett og to barn, øker andelen med lavinntekt til 8 prosent for barn som tilhører familier med tre barn. For familier med fire barn øker andelen med lavinntekt til 20 prosent, og til hele 44 prosent for barn i familier med fem eller flere barn under 17 år (tabell 3.7). Selv om de store barnefamiliene utgjør en liten andel av alle barn med lavinntekt i Norge, har antallet økt de siste årene, både relativt og absolutt. Mens hvert femte barn i lavinntektsgruppen kom fra en familie med minst fire barn i 1996, var dette tilfelle for hvert fjerde barn i lavinntektsgruppen i 2004. Overrepresentasjonen av barn fra store barnefamilier i lavinntektsgruppen blir som forventet ytterligere styrket dersom en går over til å benytte OECDs lavinntektsdefinisjon, som legger mindre vekt på stordriftsfordelene enn EUs metode.

Forsørgers alder⁹

Tallene for 2004 i tabell 3.7 bekrefter resultatene fra tidligere analyser, som peker på at det er barna med de yngste mødrene som har størst sannsynlighet for å tilhøre lavinntektsgruppen (se for eksempel Lyngstad og Epland 2003). Ut i fra EUs lavinntektsdefinisjon hadde barn med mødre yngre enn 25 år tre ganger så

stor sannsynlighet for å tilhøre lavinntektsgruppen, sammenlignet med barn der mødrene var 40 år eller eldre. Selv om lavinntektsandelen er høyest blant barn med unge mødre, har det likevel ikke blitt særlig flere barn med lavinntekt i denne gruppen i absolutt forstand. Dette skyldes at gjennomsnittsalderen til mødrene har økt de siste årene, og at det blir stadig færre av de aller yngste mødrene i befolkningen. Derimot så har det etter år 2000 blitt klart flere barn med lavinntekt blant dem som har mødre som er 35 år eller eldre.

Barn med innvandrerbakgrunn

Innvandrerbarn er betydelig overrepresentert i gruppen med lavinntekt. I 2004 var det 23 000 barn med ikke-vestlig landbakgrunn i lavinntektsgruppen, ifølge EUs lavinntektsdefinisjon. Dette betyr at hvert tredje barn i lavinntektsgruppen hadde ikke-vestlig landbakgrunn. Det har blitt flere innvandrerbarn i lavinntektsgruppen, særlig etter 2000. I grupperingen av ikke-vestlige innvandrerbarn er det vanlig å slå sammen barn med landbakgrunn fra tidligere Øst-Europa og barn fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia. Men det viser seg at utviklingen for disse barna har vært forskjellig mellom 1996 og 2004. I 1996 var andelen med lavinntekt noe høyere blant barn fra tidligere Øst-Europa (35 prosent), sammenlignet med barn fra andre ikke-vestlige land (33 prosent). Åtte år senere er forholdet motsatt. Andelen barn med østeuropeisk landbakgrunn i lavinntektsgruppen har nå blitt redusert til 27 prosent, mens andelen barn i lavinntektsgruppen med bakgrunn fra Afrika, Asia, Sør-Amerika samt Tyrkia har økt til 38 prosent.

Det kan være flere årsaker til den ulike utviklingen i økonomien til de ulike innvandrergruppene. Det høye tallet på østeuropeiske innvandrerbarn i lavinntektsgruppen i begynnelsen av perioden, kan for eksempel skyldes den store innvandringen fra tidligere Jugoslavia tidlig på 1990-tallet. Det er en kjent sak at med økt botid, forbedres også de økonomiske levekårene til de fleste innvandrergruppene (se for eksempel Østby 2001, Blom 2004). For den andre gruppen av ikke-vestlige innvandrerbarn, spiller trolig demografiske forhold en viktig rolle. Mens barn med bakgrunn fra tidligere Øst-Europa vokser opp i familier som ikke er særlig større enn det barn uten innvandrerbakgrunn gjør, er det gjennomsnittlige barnetallet klart høyere i familier fra andre ikke-vestlige land. Kombinasjonen av relativt lave husholdningsinntekter og høy forsørgelsesbyrde fører dermed til at mange av disse innvandrerbarna havner i lavinntektsgruppen. Dette forholdet er illustrert i figur 3.3. Vi ser her at innslaget av barn med ikke-vestlig landbakgrunn i lavinntektsgruppen øker med stigende barnetall i familien. Barn med landbakgrunn enten fra Afrika, Asia, Mellom- og Sør-Amerika eller Tyrkia utgjorde i 2004 nær en tredjedel av alle barn i trebarnsfamilier med lavinntekt (EUs lavinntektsdefinisjon). Innvandrerandelen øker til 40

⁹ På samme måte som i Lyngstad og Epland (2003) definerer vi mødrene i parfamilier som forsørger, mens vi i enslige forsørgerhusholdninger definerer hovedinntektstaker som forsørger. I ni av ti tilfeller vil dette være kvinner.

prosent i familier med 4 barn, og utgjør mer enn halvparten (52 prosent) av alle barn i familier med 5 eller flere barn. Det høye innslaget av ikke-vestlige innvandrere blant de barnerike familiene i lavinntektsgruppen, er enda sterkere ved bruk av OECDs målemetode for lavinntekt.

Barn i hovedstaden

Innbyggerne i Oslo er kraftig overrepresentert når det gjelder forekomsten av lavinntekt (Mogstad 2005). Dette gjelder også for barn. I 2004 var andelen med lavinntekt (EUs definisjon) vel 13 prosent i Oslo, mot 7 prosent i andre fylker (tabell 3.7). Også ut i fra OECDs målemetode har barn i Oslo om lag dobbelt så høy sannsynlighet for å ha lavinntekt, sammenlignet med andre barn (tabell 3.8). I likhet med landet for øvrig har andelen med lavinntekt økt også i hovedstaden etter 2000. For Oslo sin del er det innvandrerbarn som bidrar mye til økningen i lavinntekt. I 1996 utgjorde barn med ikke-vestlig bakgrunn 68 prosent av alle barn

med lavinntekt i Oslo. I 2004 hadde denne andelen økt til 73 prosent (Epland og Kirkeberg 2006).

Tilknytning til arbeidslivet

Det å ha husholdningsmedlemmer som er yrkesaktive er trolig den beste forsikringen barn har mot å havne i lavinntektsgruppen. Av de ulike kjennemerkene vi har sett på så langt, er det ingen som gjør så store utslag som yrkestilknytning. Tabell 3.7 viser for eksempel at mens det er færre enn én prosent av alle barn i parfamilier med to yrkesaktive i lavinntektsgruppen, i følge EUs lavinntektsdefinisjon, gjelder dette for 6 av 10 barn i parfamilier uten noen yrkesaktive familiedlemmer. Sammenhengen mellom lavinntekt og yrkestilknytning er sterk også for enslige forsørgere, men ikke i like stor grad som for barn med gifte eller samboende foreldre. Både EUs og OECDs lavinntektsdefinisjon viser at om lag halvparten av alle barn i lavinntektsgruppen tilhører familier der ingen av de voksne er yrkestilknyttet.

Tabell 3.7. Barn 0-15 år med lavinntekt etter ulike kjennemerker ved barnet og familien barnet tilhører¹. Antall og prosent. EUs målemetode. 1996, 2000 og 2004

	Andel barn med lavinntekt			Antall barn med lavinntekt (1 000)		
	1996	2000	2004	1996	2000	2004
Alle	6,3	5,9	7,7	55,7	53,6	70,4
Antall barn 0-16 år i familien						
1	6,0	4,7	6,1	12,5	9,6	12,9
2	4,8	4,0	5,1	18,7	16,3	21,4
3	6,4	6,2	8,3	13,7	14,3	18,9
4	12,9	14,2	19,5	6,5	7,6	9,9
5 eller flere	27,1	33,4	44,1	4,3	5,7	7,4
Forsørgers alder²						
Under 25 år	17,3	13,8	19,4	6,1	3,7	4,6
25-29 år	8,3	7,3	11,0	11,4	8,4	10,4
30-34 år	6,2	6,1	8,2	15,0	14,9	19,1
35-39 år	5,2	5,5	7,1	13,0	14,6	21,2
40 år eller eldre	4,6	4,6	5,8	10,3	12,0	19,4
Innvandrerbakgrunn						
Ikke-vestlig innvandrer	33,4	30,1	35,6	13,6	15,9	23,4
herav fra Øst-Europa	35,3	31,5	27,0	2,8	3,5	3,3
herav fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia	32,9	29,8	37,5	10,8	12,4	20,1
Andre	5,0	4,4	5,5	42,1	37,8	47,0
Bosted						
Oslo	10,3	9,2	13,4	8,5	7,8	12,0
Andre fylker	5,9	5,5	7,0	47,2	45,8	58,4
Yrkestilknytning						
Par med barn						
Ingen yrkestilknyttede	57,3	56,7	60,9	14,4	14,4	18,3
1 yrkestilknyttet	11,8	11,3	14,3	23,6	22,1	26,2
2 eller flere yrkestilknyttede	0,7	0,7	0,9	3,6	3,6	4,9
Enslige forsørgere						
Ingen yrkestilknyttet	24,2	21,9	30,7	13,1	11,2	15,9
1 eller flere yrkestilknyttede	1,3	2,7	5,5	1,0	2,3	5,1

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² For parfamilier er forsørger mor, mens for det for enslige forsørgere vil være hovedinntektstaker.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

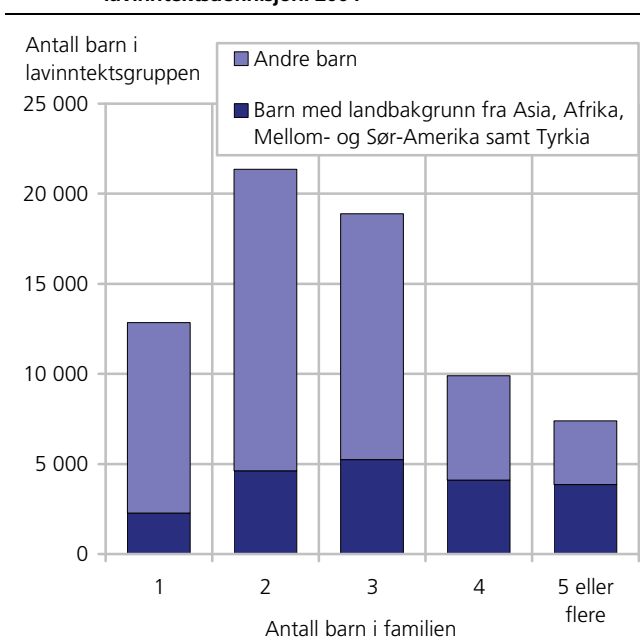
Tabell 3.8. Barn 0-15 år med lavinntekt etter ulike kjennemerker ved barnet og familien barnet tilhører¹. Antall og prosent. OECDs målemetode. 1996, 2000 og 2004

	Andel barn med lavinntekt			Antall barn med lavinntekt (1 000)		
	1996	2000	2004	1996	2000	2004
Alle	3,6	3,6	4,9	31,4	32,9	45,5
Antall barn 0-16 år i familien						
1	2,4	2,1	2,9	4,9	4,2	6,0
2	2,4	2,2	3,0	9,5	8,8	12,3
3	3,8	3,9	5,5	8,2	9,0	12,4
4	9,6	10,6	15,6	4,8	5,7	7,9
5 eller flere	24,3	30,0	40,9	3,9	5,2	6,9
Forsørgers alder²						
Under 25 år	7,5	6,8	10,6	2,6	1,9	2,5
25-29 år	4,1	4,1	6,7	5,6	4,9	6,1
30-34 år	3,6	3,8	5,5	8,7	9,7	12,2
35-39 år	3,3	3,6	4,8	8,1	10,2	13,4
40 år eller eldre	2,9	2,9	3,7	6,4	8,3	11,2
Innvandrerbakgrunn						
Ikke-vestlig innvandrer	23,8	22,7	27,1	9,7	12,0	17,8
herav fra Øst-Europa	23,5	24,3	19,3	1,9	2,7	2,4
herav fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia	23,9	22,3	28,9	7,8	9,3	15,5
Andre	2,6	2,4	3,2	21,7	21,0	27,7
Bosted						
Oslo	7,0	6,3	9,6	5,8	5,4	8,6
Andre fylker	3,2	3,3	4,4	25,6	27,6	36,8
Yrkestilknytning						
Par med barn						
Ingen yrkestilknyttede	44,0	46,3	50,1	11,1	11,8	15,1
1 yrkestilknyttet	7,0	6,8	9,3	13,9	13,4	17,0
2 eller flere yrkestilknyttede	0,4	0,3	0,5	2,0	1,9	2,8
Enslige forsørgere						
Ingen yrkestilknyttet	7,6	10,4	16,8	4,1	5,2	8,7
1 eller flere yrkestilknyttede	0,4	0,9	2,0	0,3	0,7	1,8

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² For parfamilier er forsørger mor, mens for det for enslige forsørgere vil være hovedinntektstaker.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.3. Barn med og uten innvandrerbakgrunn i lavinntektsgruppen, etter antall barn i familien¹. EUs lavinnteksdefinisjon. 2004

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Mottakere av ulike stønader

Det kan også være av interesse å se hvor mange barn i familier som mottar ulike typer sosiale stønader, som også har lavinntekt. Dette kan være en indikasjon på i hvor stor grad overføringssystemet er i stand til å løfte barnefamilier over lavinntekstgrensen. Tabell 3.9 viser hvor mange barn i familier som mottar ulike stønader som del av familieinntekten, og som også er å finne i lavinntektsgruppen. Barn i enslige forsørgerfamilier som mottar overgangsstønad er en gruppe som er klart overrepresentert i lavinntektsgruppen. I 2004 hadde 17 prosent av alle barn i familier med overgangsstønad lavinntekt, i følge EUs lavinnteksdefinisjon. Denne andelen har økt de siste årene. Tilsvarende andel var henholdsvis 15 og 11 prosent i 1996 og 2000. Som tidligere nevnt ble regelverket for å motta overgangsstønad betydelig endret i 1998, med effekt fra og med 2001. Dette førte til at det ble betydelig færre mottakere av denne stønaden etter 2001. Dette forklarer hvorfor vi ikke får en tilsvarende økning i *antallet* barn med lavinntekt i denne perioden, selv om altså andelen har økt.

Barn i familier som mottar uførepensjon er ikke særlig overrepresentert i lavinntektsgruppen. I 2004 hadde

knappt 9 prosent av disse barna lavinntekt, mens andelen for alle barn altså er knapt 8 prosent. I følge EUs lavinnteksdefinisjon hadde om lag 3 700 barn i familier som mottok uførepensjon lavinntekt i 2004. Dette var ikke særlig flere barn enn i 2000.

Barn i familier som mottar arbeidsledighetstrygd har en noe hyppigere forekomst av lavinntekt, enn alle barn. I 2004 hadde knapt 10 prosent av barn i slike familier lavinntekt, i følge EUs lavinnteksdefinisjon. Dette er en noe høyere andel enn både i 1996 og 2000, da andelen var på vel 6 prosent. Siden det var flere barnefamilier som mottok arbeidsledighetstrygd i 1996 enn i 2004, er det liten forskjell i *antall* barn i lavinnteksgruppen på disse to tidspunktene. Både i 1996 og 2004 hadde om lag 11 000 barn i familier med arbeidsledighetstrygd også lavinntekt.

Familier med høye boutgifter og lave inntekter kan ha rett på bostøtte. De siste årene har det blitt klart flere barn i lavinnteksgruppen som mottar bostøtte. Fra 2000 til 2004 ble antallet nesten doblet, fra om lag 9 600 barn til 18 000 barn. Uansett valg av lavinnteksdefinisjon var barnefamilier som mottar bostøtte kraftig overrepresentert i lavinnteksgruppen i 2004.

Det er som forventet sterk sammenheng mellom det å tilhøre familier som mottar sosialhjelp og det å tilhøre

lavinnteksgruppen. Denne sammenhengen ser videre ut til å bli styrket betraktelig de siste årene, når det gjelder barn. I 2004 hadde 38 prosent av alle barn i familier som mottok sosialhjelp lavinntekt, i følge EUs målemetode. Dette var klart flere enn i både 1996 og 2000 da om lag hvert fjerde barn i sosialhjelpsfamilier også var å finne i lavinnteksgruppen. Går en over til benytte OECDs målemetode blir andelen med lavinntekt noe lavere, men vi finner den samme utviklingen som ved bruk av EUs metode.

Vi kan dermed konkludere at barn som tilhører familier som mottar uførepensjon eller arbeidsledighetstrygd ikke har særlig større sannsynlighet for å tilhøre lavinnteksgruppen, enn andre barn. Barn med forsørgere som mottar overgangsstønad er på sin side klart overrepresentert blant dem med lavinntekt, og i større grad etter omleggingen av denne stønadsordningen enn før. Det er likevel bostøtte og sosialhjelp som skiller seg ut ved at en høy andel av de barna som mottar slike inntekter som del av familieinntekten, også er å finne i lavinnteksgruppen. Dette kan tolkes som at disse stønadene ikke er alltid er tilstrekkelige til å løfte økonomisk vanskeligstilte barn over lavinnteksgrensen.

Tabell 3.9. Barn 0-15 år med lavinntekt der familien mottar ulike typer pensjoner og stønader¹. Antall og prosent. EUs målemetode. 1996, 2000 og 2004

	Andel barn med lavinntekt			Antall barn med lavinntekt (1 000)		
	1996	2000	2004	1996	2000	2004
Alle	6,3	5,9	7,7	55,7	53,6	70,4
Stønadstype						
Mottar overgangsstønad	14,6	11,2	17,1	11,7	8,5	9,5
Andre	5,5	5,4	7,1	44,0	45,1	60,9
Mottar uførepensjon	8,3	8,2	8,8	2,6	3,5	3,7
Andre	6,2	5,8	7,6	53,1	50,2	66,7
Mottar arbeidsledighetstrygd	6,4	6,3	9,6	11,4	6,7	10,8
Andre	6,3	5,8	7,4	44,3	46,9	59,6
Mottar bostøtte	18,8	21,0	35,4	8,3	9,6	18,1
Andre	5,7	5,1	6,0	47,4	44,0	52,3
Mottar sosialhjelp	25,2	25,3	37,8	17,2	14,3	21,5
Andre	4,7	4,6	5,7	38,5	39,3	48,9

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.10. Barn 0-15 år med lavinntekt der familien mottar ulike typer pensjoner og stønader¹. Antall og prosent. OECDs målemetode. 1996, 2000 og 2004

	Andel barn med lavinntekt			Antall barn med lavinntekt (1 000)		
	1996	2000	2004	1996	2000	2004
Alle	3,6	3,6	4,9	31,4	32,9	45,5
Stønadstype						
Mottar overgangsstønad	4,1	4,6	8,6	3,3	3,5	4,8
Andre	3,5	3,5	4,7	28,1	29,5	40,7
Mottar uførepensjon	4,7	4,8	5,1	1,4	2,0	2,1
Andre	3,5	3,6	4,9	29,9	30,9	43,4
Mottar arbeidsledighetstrygd	3,8	3,7	6,1	6,8	3,9	6,8
Andre	3,5	3,6	4,8	24,6	29,1	38,7
Mottar bostøtte	11,3	13,1	23,9	5,0	6,0	12,2
Andre	3,2	3,1	3,8	26,4	26,9	33,3
Mottar sosialhjelp	14,2	15,9	25,9	10,1	9,0	14,7
Andre	2,6	2,8	3,6	21,2	23,9	30,7

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.11. Sammensetning av samlet familieinntekt per forbruksenhet for barn 0-15 år¹. EUs målemetode. 1996, 2000 og 2004. Prosent og gjennomsnitt i 2004-kroner

	1996			2000			2004		
	Med lavinntekt	Ikke lavinntekt	Alle	Med lavinntekt	Ikke lavinntekt	Alle	Med lavinntekt	Ikke lavinntekt	Alle
Yrkesinntekter	42	80	79	48	79	78	46	78	77
Kapitalinntekter ²	1	6	6	1	8	8	1	10	10
Overføringer	57	14	15	51	13	14	53	12	13
herav:									
pensjoner fra folketrygden	14	3	3	14	3	3	15	3	4
dagpenger	4	1	1	2	1	1	4	1	1
barnetrygd ³	21	7	7	15	5	5	13	4	4
sosialhjelp	8	0	1	6	0	0	7	0	0
kontantstøtte ⁴				3	1	1	3	1	1
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Inntekt etter skatt	88	75	75	87	75	75	88	75	76
Inntekt etter skatt (gj.snitt)	86 100	194 100	187 300	96 200	226 300	218 600	104 900	256 200	244 800
Antall barn (1 000)	55,7	827,5	883,2	53,6	860,9	914,6	70,4	849,9	920,3

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² Negative kapitalinntekter er satt lik 0

³ For årene 1996 - 2000 inngår også forsørgerfradraget i barnetrygd. Dette fradraget ble fjernet i 2001.

⁴ Fra og med 1998.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

3.3. Inntektssammensetning

Barnefamilienes inntektssammensetning kan gi oss kunnskap om hvilke inntektskilder som har betydning for forsørgelsen av barn i lavinntektsfamilier. Det er for eksempel av interesse å vite om barn i lavinntektsgruppen forsørgeres av foreldrenes arbeidsinnsats eller om de fortrinnsvis lever av ulike stønader familien mottar. Ved å sammenlikne inntektssammensetningen med tidligere år, får vi også belyst om noen typer av inntekter har blitt mer eller mindre vanlige for barn i lavinntektsgruppen de siste årene.

Husholdningenes samlede inntekter kan deles inn i tre hovedtyper. *Yrkesinntekter* er inntekter fra inntektsgivende arbeid, enten i form av lønnsarbeid eller selvstendig virksomhet.¹⁰ *Kapitalinntekter* omfatter

renteinntekter og avkastning på diverse verdipapir, mens *overføringer* er summen av en rekke skattepliktige pensjoner og skattefrie stønader som husholdningene mottar. Eksempler på "typiske" overføringer til barnefamilier er barnetrygd, kontantstøtte og overgangsstønad til enslige forsørgere.

Tabell 3.11 viser hvordan den samlede husholdningsinntekten er sammensatt for barn med og uten lavinntekt for årene 1996, 2000 og 2004. For å justere for ulikheter i familiestørrelse, er alle de ulike familieinntektene beregnet per forbruksenhet. Vi avgrensar oss her til bare å benytte EUs målemetode.

Tabellen viser at for alle årene vi ser på, så utgjør overføringene mer enn halvparten av familieinntekten til barna i lavinntektsgruppen, mens tilsvarende andel bare er 12-14 prosent av samlet familieinntekt for de barna som befinner seg over lavinntektsgrensen. På

¹⁰ Merk for øvrig at i yrkesinntektene inngår også fødselspenger og sykepenger fra folketrygden.

den annen side er yrkesinntektene helt dominerende innen de barnefamiliene som er over lavinntektsgrensen, med en andel på om lag 80 prosent av samlet inntekt. Blant de ulike stønadene familiene til barn i lavinnteksgruppen mottar, er ytelser fra folketrygden den viktigste. I denne posten inngår både overgangstønad, uførepensjon og attføringspenger. I 2004 utgjorde denne stønaden 15 prosent. Nesten like viktig for barnefamilier med lav inntekt er barnetrygden med en andel på 13 prosent, mens sosialhjelp utgjorde 7 prosent av samlet inntekt og kontantstøtten 3 prosent.

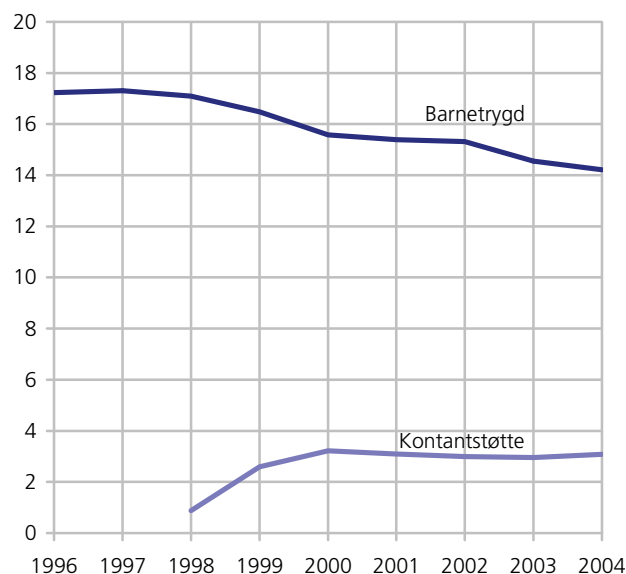
Redusert barnetrygd – inn med kontantstøtten

Ser en på utviklingen mellom 1996 og 2004 virker det som at overføringene var noe viktigere for barna i lavinnteksgruppen i 1996, enn både i 2000 og 2004. Det er først og fremst barnetrygden som har fått redusert betydning for barn i lavinnteksgruppen. I 1996 utgjorde barnetrygden og forsørgerfradraget¹¹ 21 prosent av samlet inntekt, før den falt til 15 prosent i 2000, og altså ytterligere til 13 prosent i 2004. Årsaken til dette er trolig den reduserte realverdien av barnetrygden i denne perioden, sammen med reduksjonen i barnetrygdsatsene for familier med mange barn (fjerning av søskentillegget). Også de offentlige bevilgningene til barnetrygd har falt betydelig mellom 1996 og 2004. Som figur 3.4 viser, ble barnetrygden (inkludert forsørgerfradraget) redusert med 3 milliarder 2004-kroner fra 1996 til 2004, fra 17 til 14 milliarder 2004-kroner.

På den annen side ble kontantstøtten innført i 1998, som er en kontantoverføring til alle familier med barn mellom 1 og 3 år som ikke benytter en barnehage som mottar støtte fra det offentlige. Selv om det trolig er tilfeldig, så viser det seg at de offentlige utgiftene til kontantstøtte i 2004 nøyaktig tilsvarer det beløpet som barnetrygden har blitt redusert med, det vil si 3 milliarder kroner.

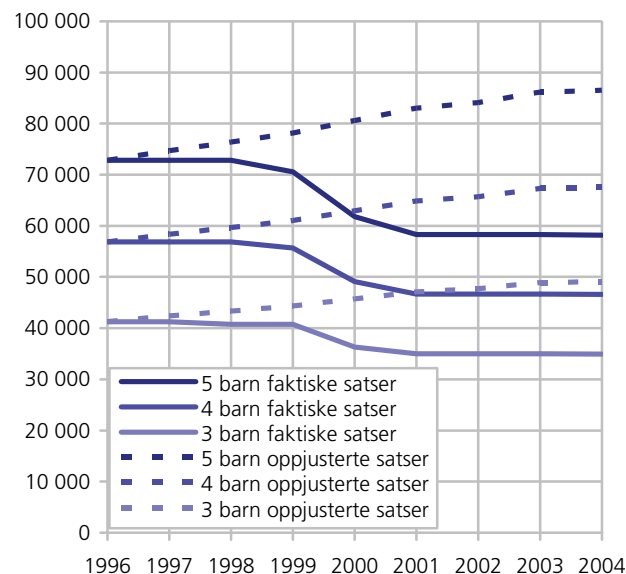
Det er særlig de store barnefamiliene som har fått mindre i barnetrygd, det vil si mange av dem som vi har sett er overrepresentert i lavinnteksgruppen. Figur 3.5 illustrerer dette. Figuren viser utviklingen i de årlige faktiske beløpene i barnetrygd og forsørgerfradrag som to foreldre med henholdsvis tre, fire og fem barn fikk for årene 1996 - 2004.¹² I tillegg viser figuren hvilke beløp de samme familiene kunne ha mottatt, gitt at satsene for 1996 hadde blitt justert opp i takt med prisstigningen i perioden. Prisstigningen mellom 1996 og 2004 var for øvrig på om lag 19 prosent.

Figur 3.4. Utviklingen i mottatt barnetrygd (inkl. forsørgerfradrag) og kontantstøtte. 2004-kroner. Milliarder kroner. 1996-2004

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.5. Sum barnetrygd (inkludert forsørgerfradrag til og med 2000) per år for par med 3, 4 og 5 barn. 1996 - 2004. Faktiske satser og satser for 1996 oppjustert med konsumprisindeksen. Kroner

Vi ser at det har skjedd en kraftig svekkelse av barnetrygdens realverdi i perioden. En fembarnsfamilie mottok i 2004 vel 58 000 kroner i barnetrygd per år. Hadde de kunnet motta samme beløp som i 1996, korrigert for prisstigningen i perioden, ville samme familietype mottatt 86 500 kroner i barnetrygd per år, dvs. vel 28 000 kroner mer per år (omfatter også forsørgerfradraget som ble fjernet i 2001). For en firebarnsfamilie er på sin side differansen mellom det de faktisk mottar i 2004 og det de kunne ha mottatt om barnetrygdsatsene hadde hatt samme realverdi som

¹¹ Forsørgerfradrag var et skattefradrag som ble opphevet i 2001. Samme året som dette fradraget opphørte, ble utbetaling i barnetrygd økt med et tilsvarende beløp (ca. 2 milliarder kroner). For å bevare sammenligningen over tid er derfor barnetrygden og forsørgerfradraget slått sammen for årene før 2001.

¹² Siden enslige forsørgere får en ekstra barnetrygd, vil tilsvarende satser gjelde for enslige forsørgere med hhv. 2, 3 og 4 barn.

i 1996, om lag 21 000 kroner per år. En trebarnsfamilie har på sin side har "tapt" om lag 14 000 kroner i barnetrygd i samme periode. En må likevel være oppmerksom på at noe av årsaken til det betydelige fallet i barnetrygdsatsene i 2000, skyldes at barnetrygden ble utvidet til å omfatte også 16- og 17-åringene dette året. Denne endringen ble finansiert ved å redusere satsene for alle barn som kom inn under den gamle ordningen, dvs. barn i aldersgruppen 0-15 år.

Dersom barnetrygden ikke ble redusert - konsekvenser for lavinntektsgruppen

Det er grunn til å anta at en slik betydelig reduksjon i barnetrygden, som er en viktig skattefri inntektskilde for barn i lavinntektsgruppen, kan ha bidratt til at noen økonomisk svakstilte barnefamilier har falt under lavinntektsgrensen.¹³ I det følgende gjør vi et forsøk på å belyse dette, ved å gjøre en enkel beregning der vi stiller spørsmålet: Hvor mange barn ville vi finne i lavinntektsgruppen, dersom barnetrygden i hele perioden hadde beholdt samme realverdi for mot-takeren som i 1996? Vi prøver å svare på dette ved å hvert år øke beløpet i barnetrygd, slik at det gjennomsnittlig beløpet i barnetrygd for alle barn 0-15 år blir det samme som det tilsvarende gruppe faktisk mottok i 1996. For i noen grad å kontrollere for demografiske endringer som kan ha funnet sted i årene etter 1996, er barnetrygden beregnet per forbruksenhet. Vi har altså oppjustert mottatt barnetrygd for de enkelte årene med en faktor som gir samme beløp i gjennomsnitt per forbruksenhet for hvert av årene 1997-2004, som det beløpet som faktisk ble mottatt av alle barn i 1996 (17 600 2004-kroner). Dette betyr at det faktiske beløpet i barnetrygd, som var 12 800 kroner (per forbruksenhet) for 2004, oppjusteres med 4 800 kroner eller med 37,5 prosent for å gi et beløp tilsvarende 17 600 kroner, som var tilsvarende gjennomsnittsbetøp (per forbruksenhet) for alle barn i 1996.¹⁴

Det må likevel presiseres at dette er en svært enkel tilnærming og at det vil være forhold som kan påvirke resultatene, men som det ikke er tatt hensyn til her. Dette gjelder for eksempel demografiske endringer som har funnet sted i perioden, for eksempel om det har blitt flere store familier i perioden, om det har funnet sted endringer i andelen barn av enslige forsørgere med utvidet barnetrygd, om andelen barn bosatt i Finnmark eller Nord-Troms har endret seg¹⁵, eller om alderssammensetningen til barna som mottar barnetrygd har

endret seg. Siden barn i aldersgruppen under 3 år i store deler av perioden har kunnet motta et tillegg til den ordinære barnetrygden, vil dette kunne påvirke resultatene.¹⁶

Et annet moment som kan tenkes å influere på andelen med lavinntekt, gjelder endringer i medianinntekten eller i den "vanlige" inntekten i samfunnet, når barnetrygden blir oppjustert. Ideelt sett skulle en nå beregne en ny medianinntekt og dermed ny lavinntektsgrense, på bakgrunn av et inntektsbegrep som omfattet den oppjusterte barnetrygden. Vi forventer likevel at endringene i medianinntekten vil bli relativt små, siden summen som barnetrygden ville ha blitt oppjustert med er liten i forhold til den totale økonomien for husholdningssektoren. Det skal også sies at vi også ser helt bort i fra mulige atferdsendringer innen familiene som følge av økt barnetrygd, for eksempel om noen velger å redusere sin arbeidsinnsats som følge av at stønadsbeløpet kompenserer for reduserte arbeidsinntekter.

Figur 3.6 viser at dersom alle barn i aldersgruppen 0-15 år hadde mottatt like mye i barnetrygd som i 1996, ville andelen barn i lavinntektsgruppen blitt betydelig redusert. Særlig gjelder dette for årene etter 2000, som er den perioden da det ble flere barn med lavinntekt. Betydningen av barnetrygden er størst ved bruk av EUs lavinnteksdefinisjon. Andelen barn i lavinntektsgruppen var her 7,7 prosent i 2004, basert på det faktiske beløpet som barnefamilieene mottok i barnetrygd. Dersom vi oppjusterer barnetrygden til nivået for 1996, fører dette til at andelen barn i lavinntektsgruppen faller med 1,5 prosentpoeng til 6,2 prosent. Konsekvensen av dette er at vi ville fått nesten 13 000 færre barn med lavinntekt i 2004, gitt at alle barn under 16 år hadde mottatt like mye barnetrygd som det tilsvarende gruppe faktisk fikk i 1996.

Utslagene er noe mindre ved bruk av OECDs målemetode for lavinntekt. Andelen med lavinntekt faller nå med knapt ett prosentpoeng i 2004, fra 4,9 til 4,0 prosent, når barnetrygdsatsene oppjusteres til 1996-nivå. Dette tilsvarer en reduksjon i antall barn i lavinntektsgruppen på vel 8 000 barn.

Ved oppjustering av barnetrygden til 1996-nivå er det konsumprisindeksen som er benyttet. Hadde en i stedet oppjustert med lønnsveksten i samfunnet, noe som er vanlig når det gjelder å oppjustere folketrygdpensjoner, ville utslagene trolig blitt enda større, siden en i perioden 1996 - 2004 hadde en kraftig reallønnsvekst.

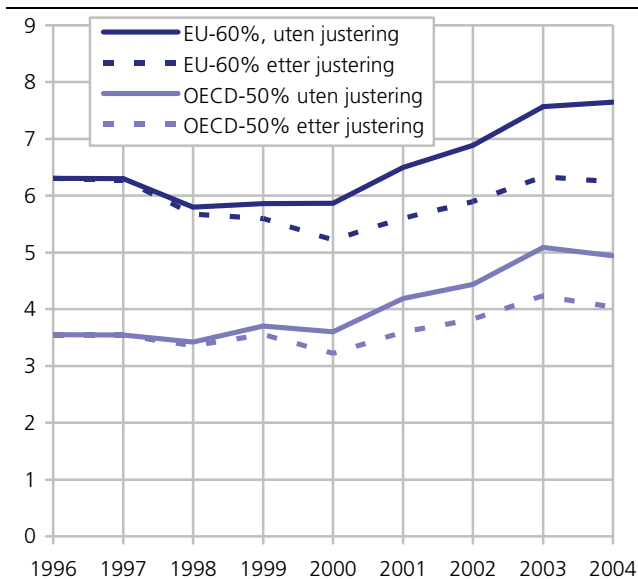
¹³ Det vil i tillegg være slik at "nytteverdien" av en økning i en generell stønad som barnetrygd vil være størst for de familiene som har de laveste inntektene. Tilsvarende vil også en reduksjon i de samme kontantoverføringene ha størst negative konsekvenser for de samme familiene.

¹⁴ En alternativ metode er å oppjustere de enkelte barnetrygdsatsene for 1996 (inklusive forsørgerfradraget) med konsumprisindeksen. Resultatet ved bruk av denne metoden gir imidlertid samme resultat (2004) som for den metoden som benyttes her.

¹⁵ Barn bosatt i Finnmark/Nord-Troms har rett på et tillegg i barnetrygden.

¹⁶ I perioden 1996 - 2003 kunne alle foreldre med barn i alderen 1 - 3 år motta et tillegg til barnetrygden på ca. 7 900 kroner per år. I tillegg fikk enslige forsørgere med barn under 3 år fra og med 1998 et ekstra småbarnstillegg (også på ca. 7 900 kroner). Småbarnstillegget ble avviklet 1. august 2003, mens ordningen med ekstra småbarnstillegg til enslige forsørgere ble videreført.

Figur 3.6. Utviklingen i årlig lavinntekt¹ med og uten justering av barnetrygd til samme nivå som i 1996. Barn 0-15 år. EUs og OECDs målemetode for lavinntekt. 1996-2004. Prosent

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt. Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Kompenserer kontantstøtten for redusert barnetrygd?

Som tidligere vist fikk barnefamilier tilført om lag like mye i kontantstøtte i 2004 som det barnetrygden har blitt redusert med siden innføringen av kontantstøtte i 1998. Siden redusert barnetrygd trolig har ført til at flere barn har havnet i lavinntektsgruppen, kan det være av interesse å vite om innføringen av kontantstøtten har bidratt til det motsatte, det vil si en reduksjon i antallet barn i familier med lavinntekt.

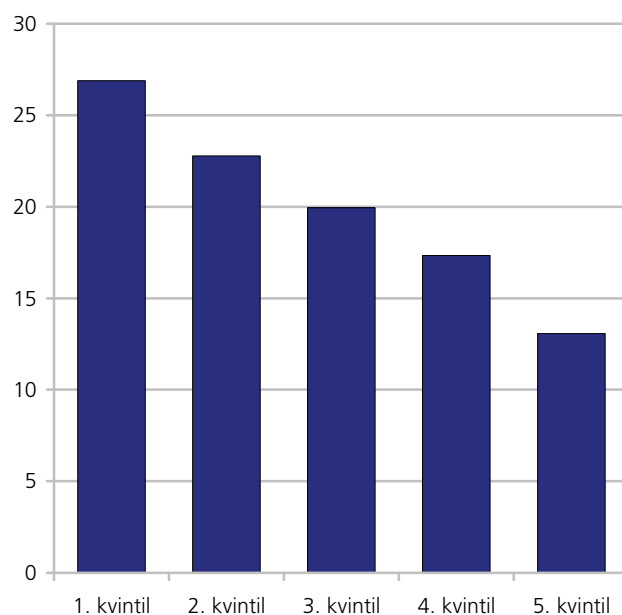
Vi har tidligere i dette kapitlet sett at innføringen av kontantstøtten trolig var en av årsakene til at relativt sett færre barn i kontantstøttealderen er å finne i lavinntektsgruppen, sammenlignet med eldre barn. Ser en nærmere på fordelingen av kontantstøtte viser det seg at denne stønaden har en klar utjevneprofil. Flere av de gruppene som er overrepresentert i lavinntektsgruppen er også de hyppigste mottakerne av kontantstøtte. Dette gjelder for eksempel barn med innvandrerbakgrunn, barn i familier uten yrkestilknytning og barn i store familier. Det har tidligere blitt vist at ikke-vestlige innvandrerfamilier er klart overrepresentert blant mottakere av kontantstøtte (Daugstad 2006), noe som også tabell 3.12 bekrefter. Nesten 36 prosent av alle barn 0-15 år med ikke-vestlig landbakgrunn tilhørte en familie som mottok kontantstøtte i 2004, mot bare 25 prosent blant alle barn. Barn i parfamilier med svak yrkestilknytning er også hyppige mottakere av kontantstøtte. Vel 36 prosent av alle barn i parfamilier der ingen voksne var yrkestilknyttet, mottok denne stønaden i 2004. Enda sterkere sammenheng er det mellom familiestørrelse og kontantstøtte. Godt over halvparten (56 prosent) av alle barn i fembarnsfamilier mottok kontantstøtte som del av familieinntekten i 2004.

Tabell 3.12. Barn 0-15 år i familier som mottar kontantstøtte. Antall og prosent. 2004

	Andel	Antall (1000)
Alle	24,8	228,0
Antall barn 0-16 år i familien		
1	16,3	34,2
2	22,8	94,8
3	30,1	68,4
4	41,8	21,2
5 eller flere	55,8	9,4
Innvandrerbakgrunn		
Ikke-vestlig innvandrer	35,8	23,6
herav fra Øst-Europa	28,4	3,5
herav fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia	37,5	20,1
Andre	23,9	204,4
Yrkestilknytning		
Par med barn		
Ingen yrkestilknyttede	35,6	10,7
1 yrkestilknyttet	37,5	68,7
2 eller flere yrkestilknyttede	23,2	129,7
Enslige forsørgere		
Ingen yrkestilknyttet	25,1	13,0
1 eller flere yrkestilknyttede	6,2	5,8

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.7. Fordeling av kontantstøtte blant barn 0-15 år i ulike inntektsklasser (kvintiler). Sortert etter familiens inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). Prosent

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.7 viser klart at kontantstøtten virker utjevne blant barnefamilier, det vil si at en større del av denne stønaden går til barn med de laveste familieinntektene. Vi har her gruppert alle barn 0-15 år i fem like store grupper (kvintiler) etter størrelsen på familiens inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). Den første inntektsklassen (1. kvintil) omfatter dermed femdelen av barna med lavest familieinntekt, mens den siste femdelen omfatter de 20 prosent

”rikeste” barna. Dersom kontantstøtten hadde vært helt likt fordelt innen barnefamiliene, ville alle inntektsklasser motta 20 prosent hver. Som figuren viser er det de ”fattigste” barna som får mest kontantstøtte. Den laveste inntektsklassen mottok 27 prosent av all kontantstøtte i 2004. Dette var mer enn dobbelt så mye kontantstøtte som det den ”rikeste” femdelen av barna mottok (13 prosent).

Siden en så stor del av kontantstøtten går til barnefamiliene med de laveste inntektene, er det rimelig å anta at denne stønaden også påvirker andelen barn med lavinntekt. Vi skal derfor, på samme måte som når det gjaldt barnetrygden, se på hvilken betydning kontantstøtten har på forekomsten av lavinntekt blant barn. Vi gjør dette ved å sammenligne andelen barn med lavinntekt før og etter mottak av kontantstøtte.

Tabell 3.13 viser forekomsten av lavinntekt etter barnas alder. Tabellen bekrefter at kontantstøtten er med på ”løfte” mange barn over lavinntektsgrensen. Utslagene er som forventet størst blant barn i kontantstøttealderen. Vi ser blant annet at uten kontantstøtte ville andelen 2-åringer med lavinntekt i følge EUs lavinntektsdefinisjon øke fra 6,3 prosent til 11,8 prosent, altså nær en fordobling. Endringene er også betydelig for eldre barn, dette vil være barn som har yngre søsken som mottar kontantstøtte. Det er først blant barn som er 10 år eller eldre at betydningen av kontantstøtten avtar. Vi ser videre at andelen barn 0-15 år med lavinntekt øker fra 7,7 prosent til 9,0 prosent, ifølge EUs lavinntektsdefinisjon, dersom kontantstøtten ikke regnes med i inntekten. Dette ville ført til at om lag 13 000 flere barn ville hatt familieinntekter under EUs lavinntektsgrense, dersom de ikke hadde mottatt kontantstøtte. Tilsvarende økning for OECDs lavinntektsdefinisjon er om lag 9000 barn.

Det er likevel grunn til å anta at betydningen av kontantstøtten som en ”fattigdomsreducerende” overføring sterkt påvirkes av atferdsendringer innen familiene, og trolig i større grad enn hva tilfellet er for barnetrygden, særlig siden valget her ofte står mellom det å være hjemme med egne barn og det å være yrkesaktiv. Utviklingen de siste årene illustrerer dette. Bare mellom 1999 og 2006 ble for eksempel antallet mottakere av kontantstøtte redusert med nær 40 prosent (NAV 2007). Forklaringen er trolig den at et økt arbeidstilbud de siste årene sammen med lettere tilgang til barnehage, har gjort det mer attraktivt og lønnsomt for småbarnsforeldre å gå ut i jobb enn å benytte seg av kontantstøtteordningen.

Tabell 3.13. Barn 0-15 år med lavinntekt før og etter mottak av kontantstøtte, etter barnas alder¹. Antall og prosent. To ulike målemetoder for lavinntekt. 2004

	Andel barn med lavinntekt		Antall barn med lavinntekt (1000)	
	Før mottak av kontantstøtte	Etter mottak av kontantstøtte	Før mottak av kontantstøtte	Etter mottak av kontantstøtte
EUs målemetode				
Alle	9,0	7,7	83,0	70,4
Alder i år				
0	10,3	9,0	5,5	4,9
1	12,0	8,6	6,6	4,7
2	11,8	6,3	6,5	3,4
3	10,6	7,4	5,9	4,1
4	9,8	8,5	5,7	4,9
5	9,2	7,9	5,3	4,6
6	9,5	8,4	5,4	4,8
7	9,2	8,2	5,4	4,8
8	8,9	8,0	5,3	4,8
9	9,0	8,2	5,3	4,8
10	8,5	7,9	5,0	4,6
11	8,3	7,7	4,8	4,5
12	7,8	7,3	4,6	4,3
13	7,1	6,8	4,2	4,0
14	6,7	6,3	3,9	3,7
15	6,3	6,1	3,6	3,5
OECDs målemetode				
Alle	5,9	4,9	54,5	45,5
Alder i år				
0	6,5	5,5	3,5	3,0
1	7,7	5,4	4,2	3,0
2	7,4	4,1	4,1	2,2
3	7,0	4,8	3,9	2,6
4	6,6	5,6	3,8	3,3
5	6,1	5,2	3,5	3,0
6	6,4	5,5	3,7	3,1
7	6,2	5,4	3,6	3,2
8	6,0	5,3	3,6	3,2
9	6,0	5,4	3,5	3,2
10	5,7	5,1	3,3	3,0
11	5,6	5,1	3,2	2,9
12	5,1	4,7	3,0	2,8
13	4,6	4,3	2,7	2,5
14	4,3	4,1	2,5	2,4
15	4,0	3,8	2,3	2,1

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Vi kan altså konkludere med at om lag like mange barn løftes over lavinntektsgrensen gjennom kontantstøtten, som det er barn som har havnet under lavinntektsgrensen på grunn av reduksjonen i barnetrygd de siste årene.¹⁷ Men dette er likevel ikke nødvendigvis de samme barna. ”Vinnerne” er først og fremst barn i familier som mottar kontantstøtte, dvs. primært barn i aldersgruppen 1-3 år. ”Taperne” er på sin side barn i

¹⁷ I et lengre perspektiv så vil likevel reduksjonen i barnetrygd ha større negative konsekvenser for barnefamiliene på grunn av at underreguleringen har fortsatt også i årene etter 2004. Kontantstøtten har på sin side blitt mindre populær og blir dermed mottatt av stadig færre barnefamilier (se Epland og Kirkeberg 2007).

lavinntektsfamilier som ikke mottar kontantstøtte, men som har fått mindre i barnetrygd. Dette gjelder først og fremst de litt eldre barna, barn i store familier og barn av enslige forsørgere. Det ser også ut som at innføringen av kontantstøtte ikke har medført en reell økning i kontantoverføringene til barnefamiliene. Utgiftene som gikk med til å finansiere kontantstøtten ser ut til i stor grad å ha blitt dekket inn gjennom reduserte barnetrygdytelser.

3.4. Lavinntekstsgapet

Vi skal til slutt i dette kapitlet se nærmere på hva som ville kreves av ressurser for å heve inntektene til alle barnefamiliene over lavinntektsgrensen, altså hva det vil koste å helt fjerne alle barn fra lavinntektsgruppen.

For å synliggjøre størrelsen på hva som "mangler" av inntekter for å oppnå det at ingen befinner seg under en gitt lavinntektsgrense, er det vanlig å beregne det såkalte "lavinntekstsgapet". Dette gapet kan fremstilles som en prosentvis størrelse som tar utgangspunkt i inntektsnivået til alle under lavinntektsgrensen i forhold til selve lavinntektsgrensen, det vil si som et slags velferdsmål. I tillegg kan lavinntekstsgapet benyttes til å beregne hva det vil "koste" å tette dette gapet, dvs. hvor mye inntekter alle de som befinner seg under lavinntektsgrensen må tilføres for at ingen lenger skal finne seg i lavinntektsgruppen. Det er dette siste vi skal se på.

Det må imidlertid påpekes at en slik tallfesting trolig har en mer teoretisk interesse, enn praktisk. En av forutsetningene for at en skal oppnå en ønsket effekt ved en slik inntektsutjevning er, som påpekt av Atkinson m.fl. (2002), at en klarer å helt ut identifisere alle barn som til enhver tid befinner seg under lavinntektsgrensen slik at disse barna (og bare disse) inngår i mottakergruppen. I praksis vil dette være vanskelig. Vi skal senere i denne rapporten vise at mange barn bare kortvarig befinner seg under de årlige lavinntektsgrensene. I tillegg forutsetter man ved en slik tallfesting at ingen av barnefamiliene endrer atferd, med det formål at de da kan kvalifisere for å bli mottaker av en slik målrettet stønad (for eksempel ved å redusere arbeidsinntektene).

Når dette er sagt, så ser det ut som at det kreves en relativt beskjedne inntektsoverføring for å løfte barna over lavinntektsgrensen. Siden det er OECDs målemetode som gir det laveste antallet barn med lavinntekt, er det også ved denne lavinntektsdefinisjonen det er "billigst" å tette lavinntekstsgapet. Som tabell 3.14 viser var det i 2004 tilstrekkelig å øke familieinntektene til disse barna bare med 1,5 milliarder kroner for helt å fjerne alle barn fra lavinntektsgruppen. Det er noe mer kostbart å løfte alle barna over EUs lavinntektsgrense, - 2,3 milliarder kroner i 2004. Tabellen bekrefter ellers at det har blitt noe "dyrere" å tette lavinntekstsgapet de siste årene. Dette skyldes både at

det har blitt flere barn i lavinntektsgruppen, og at de barna som ligger under grensen ikke har hatt samme økning i familieinntektene som andre barn. Dermed har avstanden til medianinntekten, som lavinntektsgrensen er basert på, blitt større.

Tabell 3.14. Lavinntekstsgapet¹ i milliarder 2004-kroner. Barn 0-15 år. 1996 - 2004

	OECDs målemetode	EUs målemetode
1996	0,8	1,4
1998	0,9	1,4
2000	1,0	1,6
2002	1,5	2,2
2004	1,5	2,3

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

4. Hva vet vi om barna som ikke er med i datagrunnlaget?

I kapittel 2 viste vi at de aller fleste barn tilhører familietyperne ektepar med barn, samboerpar med felles barn og enslig mor eller far med barn. Ved hjelp av ulike registeropplysninger (se avsnitt 2.1) kan vi vise familiesammensetningen til disse barna, og derigjennom gi et godt bilde av disse barnas økonomiske velferd. Tallene for 2004, som er det siste året vi studerer i denne rapporten, viser at 94 prosent av alle barn under 18 år tilhører en av disse familietyper. Men hva med de øvrige barna hvor vi ikke har registeropplysninger som kan fortelle oss noe om hvilken type familie disse barna tilhører? Hvordan er den økonomiske velferden til disse barna? Avviker andelen barn med lavinntekt i denne gruppen sammenlignet med de barna vi studerer i de andre kapitlene i denne rapporten?

4.1. Folke- og bolig tellingen 2001

Gjennom Folke- og bolig tellingene (FoB) som gjennomføres hvert 10. år kartlegges *alle* landets husholdninger ved hjelp av et spørreskjema¹⁸. Den siste tellingen ble holdt 3. november 2001. Dette datagrunnlaget er blant annet brukt av FAFO i en studie av barnefattigdom i Norge (Ytrefhus 2004).

Ved å koble alle bosatte barn under 18 år ved utgangen av 2001 fra inntektsstatistikken for personer og familier med FoB-2001, kan vi få en god oversikt over husholdningssammensetningen til de barna vi ikke har registeropplysninger om. Husholdningen – definert som personer som bor sammen og har en felles økonomi – er regnet for å være den beste enheten til å analysere folks økonomiske levekår. Spesielt gjelder dette for barn som hovedsakelig blir forsørget av voksne personer. Det datagrunnlaget vi bruker i denne rapporten benytter registeropplysninger om familien under antakelsen av at for de aller fleste barn er det et samsvar mellom den formelle familien og den faktiske husholdningen. Nedenfor skal vi benytte data fra Folke- og bolig tellingen til å undersøke i hvilken grad

familiesammensetningen til barna samsvarer med oppgitt husholdningssammensetning i FoB.

4.2. Kobling registerstatistikk og Folke- og bolig telling

Inntektsstatistikken for personer og familier 2001 omfatter alle bosatte barn ved utgangen av året. Statistikken viste 1 067 489 bosatte barn under 18 år ved utgangen av 2001. Når vi kobler disse barna mot datagrunnlaget i Folke- og bolig tellingen (FoB) 2001 finner vi igjen 1 058 424 av disse barna. Drøyt 9 000 barn som bodde i landet ved utgangen av dette året er med andre ord ikke med i FoB (se tabell 4.1). I tabell 4.2 er disse 9 065 barna fordelt etter alder og innvandringskategori.

Tabell 4.1. Koble av inntektsstatistikken for personer og familier 2001 med Folke og bolig tellingen 2001. Noen hovedtall

	Antall barn under 18 år
I inntektsstatistikken for personer og familier 2001	1 067 489
Finnes også i Folke- og bolig tellingen 2001	1 058 424
Finnes bare i inntektsstatistikken for personer og familier 2001	9 065
Finnes i begge datakilder	1 058 424
- Tilhører ikke privathusholdninger ¹	1 392
- Barn med personkode = 1 ²	7 716
	1 049 316
- Tilhører ingen av familietyperne i inntektsstatistikken for personer og familier 2001 ³	41 244
Grunnlag for sammenligning av familie fra register og husholdning fra FoB.	1 008 072

¹ Barn som i følge Folke- og bolig tellingen ikke bor i privathusholdninger, men for eksempel i ulike barnevernsinstitusjoner.

² Dette vil i stor grad være fosterbarn som ligger registrert som egne familier, og ikke som en del av fosterfamilien.

³ Tilhører ikke familietyperne ektepar med barn, samboerpar med felles barn og enslig mor/far som mottar utvidet barnetrygd.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier 2001 og Folke- og bolig tellingen 2001. Statistisk sentralbyrå.

¹⁸ Folke- og bolig tellingen i 2001 vil være den siste skjemasbaserte tellingen. Den neste tellingen i 2011 vil etter planen basere seg på opplysninger fra ulike administrative registre.

Tabell 4.2. Barn i datagrunnlaget som ikke finner makker i FoB-2001, etter alder, innvandringskategori og fødselsdato/dato for første opphold. 2001

	Antall barn uten makker i FoB-2001	Andel	Antall barn med fødselsdato eller dato for første opphold i nov./des. 2001	Andel av alle barn uten makker i FoB-2001
I alt	9 065	100,0	8 863	97,8
Alder ved utgangen av 2001				
0 år	7 941	87,6	7 918	99,7
1 år	135	1,5	126	93,3
2 år	69	0,8	59	85,5
3 år	77	0,8	64	83,1
4 år	75	0,8	53	70,7
5 år	63	0,7	49	77,8
6 år	75	0,8	65	86,7
7 år	59	0,7	45	76,3
8 år	64	0,7	54	84,4
9 år	68	0,8	55	80,9
10 år	60	0,7	53	88,3
11 år	67	0,7	51	76,1
12 år	54	0,6	45	83,3
13 år	42	0,5	34	81,0
14 år	46	0,5	41	89,1
15 år	43	0,5	39	90,7
16 år	48	0,5	43	89,6
17 år	79	0,9	69	87,3
I alt	9 065	100,0	8 863	97,8
Innvandrerkategori				
Uten innvandringsbakgrunn	6 411	70,7	6 330	98,7
Førstegenerasjonsinnvandrere	884	9,8	831	94,0
Født i Norge av to utenlandsfødte foreldre	704	7,8	686	97,4
Utenlandsadoptert	88	1,0	88	100,0
Utenlandsfødt med en norsk forelder	93	1,0	81	87,1
Norskfødt med en utenlandsfødt forelder	847	9,3	813	96,0
Født i utlandet av norskfødte foreldre	38	0,4	34	89,5

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier 2001 og Folke- og boligtellingsen 2001. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.2 viser at 8 863 - nesten 98 prosent - av disse barna er født i landet eller innvandret i løpet av november eller desember 2001, med andre ord etter tellings-tidspunktet 3. november 2001. For de siste om lag 200 barna er det mangelfull konsistens mellom registerstatistikken og FoB. Dette kan skyldes rene feil i registeret.

Som vi ser har 6 411 barn ingen innvandringsbakgrunn, og nesten samtlige av disse er født i de to siste månedene av 2001. Det samme gjelder for barna med innvandrerbakgrunn som er født i Norge. I underkant av 900 barn (884) er registrert som førstegenerasjonsinnvandrere, og de aller fleste av disse har innvandret (fått registrert dato for første opphold) i en av de to siste månedene i 2001.

4.3. Samsvarer familie- og husholdnings-sammensetningen?

Av de 1 058 424 barna som både fins i registerstatistikken ved utgangen av 2001 og i FoB-2001, er det 1 392 barn som ikke tilhører noen privathusholdninger. Dette er barn som bor på ulike barnevernsinstitusjoner (se tabell 4.1). I de aller fleste analyser av barns økonomiske levekår holdes barn på institusjoner utenfor siden opplysninger om disse barnas individuelle inntekter i liten grad beskriver deres levekår.

Også for fosterbarn er det vanskelig å måle de økonomiske levekårene, men det er liten grunn til å tro

at disse barna tilhører lavinntektshusholdninger på bakgrunn av de krav som stilles til fosterfamilier om blant annet en alminnelig god økonomi. I følge internasjonale retningslinjer til folke- og boligtellinger regnes ikke fosterbarn som barn i familien. Øvrige nordiske land regner heller ikke fosterbarn som en del av fosterfamilien. I Håndbok for folkeregistrering står det: "Ved fosterhjems plassering skal barnet ha sitt eget fødselsnummer som familienummer". Fosterbarn regnes derfor som egne familier, og husholdninger med fosterbarn regnes som flerfamiliehusholdninger (Statistisk sentralbyrå 2001). I tabell 4.1 er fosterbarn forsøkt utelatt ved å skille ut barn med personkode lik 1 (eget fødselsnummer som familienummer). Dette medfører troligvis at også noen barn i alderen 16-17 år utelates som faktisk har flyttet fra foreldrehjemmet, og sine biologiske foreldre, men hovedmassen blant de 7 716 barna vil være fosterbarn.

Av de resterende 1 049 316 barna er det 41 244 barn som ikke omfattes av inntektsstatistikken for personer og familier. Det vil si at disse barna ikke tilhører noen av familietyperne ektepar med barn, samboerpar med felles barn og enslig mor/far med barn (mottar utvidet barnetrygd). Senere i kapitlet skal vi se nærmere på de økonomiske levekårene til denne gruppen for å se om de avviker i forhold til den store gruppen av barn som vi analyser ellers i denne rapporten.

Tabell 4.3. Sammenligning av husholdningssammensetning i Folke- og boligtellingsen 2001 med familiesammensetningen i inntektsstatistikken for personer og familier 2001

	Familie i inntektsstatistikken for personer og familier				
	Giftet par med barn	Samboerpar med felles barn	Enslig mor med barn	Enslig far med barn	I alt
Husholdning i Folke- og boligtellingen					
Giftet par med barn	663 552	2	429	124	664 107
Samboerpar med barn	1 465	156 884	13 405	1 733	173 487
Enslig mor med barn	465	656	122 966	122	124 209
Enslig far med barn	146	77	287	14 591	15 101
Aleneboende under 30 år	225	16	27	11	279
Flerfamiliehusholdninger med barn	18 316	3 662	7 788	966	30 732
Andre husholdningstyper	72	12	53	20	157
I alt	684 241	161 309	144 955	17 567	1 008 072

	Antall personer i familien ifølge inntektsstatistikk for personer og familier						
	1 person	2 personer	3 personer	4 personer	5 personer	6 eller flere personer	I alt
Antall personer i husholdningen ifølge FoB							
1 person	0	17	37	93	86	46	279
2 personer	0	49 924	768	119	38	17	50 866
3 personer	0	7 053	156 660	3 807	176	25	167 721
4 personer	0	2 322	10 003	383 781	4 033	127	400 266
5 personer	0	1 107	2 652	9 414	263 198	1 776	278 147
6 eller flere personer	0	615	1 379	3 307	7 340	98 152	110 793
I alt	0	61 038	171 499	400 521	274 871	100 143	1 008 072

	Antall barn 0-17 år i familien ifølge inntektsstatistikk for personer og familier					
	1 barn	2 barn	3 barn	4 barn	5 barn eller flere	I alt
Antall barn 0-17 år i husholdningen ifølge FoB						
Ingen barn	165	115	76	27	6	389
1 barn	224 287	3 078	105	11	6	227 487
2 barn	2 421	434 568	2 712	72	9	439 782
3 barn	763	1 737	254 067	997	32	257 596
4 barn	189	453	674	60 158	341	61 815
5 barn eller flere	52	151	271	252	20 277	21 003
I alt	227 877	440 102	257 905	61 517	20 671	1 008 072

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier 2001 og Folke- og boligtellingsen 2001. Statistisk sentralbyrå.

Men la oss først se på i hvilken grad familieopplysningene vi benytter fra register samsvarer med de husholdningsopplysningene som folk har oppgitt i spørreskjemaet til Folke- og boligtellingsen.

Tabell 4.3 viser at det er et godt samsvar mellom familie og husholdning for de 1 008 072 barna under 18 år som vi sammenligner. For 95 prosent av disse barna er det overensstemmelse mellom familie og husholdning.

De største avvikene finner vi der det i Folke- og boligtellingsen er oppgitt at barna tilhører en flerfamiliehusholdning. Dette gjelder for 3 prosent av barna. Øvrige avvik mellom familie og husholdning utgjøres

hovedsakelig av barn som i følge FoB tilhører husholdningstypen "samboerpar med barn", men som i inntektsstatistikken for personer og familier tilhører familietyperne "gifte par med barn" eller "enslig forsørger". Mange av disse avvikene kan troligvis forklares med endring i sivilstatus og samlivsbrudd i perioden fra tellingstidspunktet 3. november 2001 og ut året.

Hvis vi kun ser på antall personer i henholdsvis familien i følge inntektsstatistikken og husholdningen i følge FoB finner vi også et godt samsvar. For 94,4 prosent av barna er familiestørrelse og husholdningsstørrelse lik. For 4,4 prosent av barna i tabell 4.3 avviker antall personer med 1 person.

Til slutt i tabell 4.3 sammenlignes antall barn 0-17 år i inntektsstatistikken og folke- og boligtellingsen. Her ser vi at det for hele 98,5 prosent av de 1 008 072 barna, er det samsvar mellom de to datakildene.

4.4. Høy andel med lavinntekt blant barna som ikke dekkes av IPF

La oss nå se nærmere på de økonomiske levekårene til de 41 244 barna i alderen 0-17 år som ikke blir dekket av den datakilden, inntektsstatistikken for personer og familier (forkortet til IPF heretter), som vi hovedsakelig benytter i denne rapporten.

I foregående kapittel fant vi at 4,1 prosent av barna under 18 år i familietyperne ektepar med barn, samboerpar med felles barn og enslige forsørgere (med utvidet barnetrygd) hadde en inntekt etter skatt per forbruksenhet under OECD sin lavinntektsgrense i 2001. I antall utgjorde dette 41 200 barn (tabell 4.4). Hvis vi benytter OECD sin lavinntektsdefinisjon på de 41 244 barna som ikke dekkes av IPF, ser vi at lavinntektsandelen er 12,2 prosent. Det vil si at om lag 5 000 av de 41 244 barna har lavinntekt etter denne definisjonen. Med andre ord er sannsynligheten for å tilhøre lavinntektsgruppen tre ganger høyere for disse barna sammenlignet med de barna vi studerer ellers i rapporten. Til sammen gir dette en lavinntektsandel på 4,4 prosent ifølge OECD sin lavinntektsgrense. Dette gir bedre overensstemmelse med anslaget på 5 prosent for 2001 som er basert på et utvalg av husholdninger (se tabell 3.2 side 20 i Statistisk sentralbyrå 2006).

Benytter vi oss i stedet av EU sin lavinntektsdefinisjon (60 prosent av medianinntekten), ser vi at lavinntektsandelen utgjør hele 16,9 prosent for barna som ikke omfattes av IPF. I underkant av 7 000 barn har lavinntekt etter denne definisjonen av lavinntektsgrensen. Sammen med de 64 200 barna som i foregående kapittel havnet i lavinntektsgruppen, gir dette en samlet lavinntektsandel på 6,7 prosent etter EU sin definisjon. Dette stemmer godt overens med tidligere anslag på 7 prosent basert på utvalgsundersøkelser (Statistisk sentralbyrå 2006).

Tabell 4.4. Barn 0-17 år i familier/husholdninger med lavinntekt¹. Antall og prosent. 2001. To ulike lavinnteksdefinisjoner

	OECD-skala		EU-skala		Alle barn
	(50% av medianinntekten)		(60% av medianinntekten)		
	Prosent	Antall	Prosent	Antall	
I alt	4,4	46 200	6,7	71 200	1 057 455
Inntektsstatistikk for personer og familier	4,1	41 200	6,3	64 200	1 016 211
Folke- og boligtellingen 2001	12,2	5 000	16,9	7 000	41 244

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier og Folke- og boligtellingsen 2001. Statistisk sentralbyrå.

4.5. Mange av disse barna har enslig forsørger

I tabell 4.5 er barna med lavinntekt beregnet fra Folke- og boligtellingsen fordelt etter hvilken husholdningstype de tilhører. De to ulike lavinnteksdefinisjonene gir små forskjeller i andelen husholdningstyper som er representert. Tabellen viser at hele 85 prosent av barna blir forsørget av en enslig mor eller far. Dette er med andre ord "enslige forsørgere" som ikke blir dekket av definisjonen om utvidet barnetrygd fra inntektsstatistikken for personer og familier. Det kan være flere årsaker til dette. Det er flere i denne gruppen som er innvandrere, og de kan ha for kort oppholdstid i Norge til å ha rett på barnetrygd. Det kan også være tilfeller der foreldrene faktisk er gift, men der den ene ektefellen oppholder seg i utlandet, og familien derfor ikke har rett på utvidet barnetrygd. Vi finner da også at for nesten 30 prosent av barna med lavinntekt har de enslige mødrene sivilstand lik "gift" ved utgangen av 2001. Men dette kan også bety at det nylig har skjedd et samlivsbrudd, og at ektefellen har flyttet ut.

En annen gruppe enslige forsørgere er de som nylig har tatt ut separasjon fra tidligere ektefelle. Ved separasjon uten dom blir utvidet barnetrygd først innvilget etter seks måneder (Lyngstad og Epland 2003). Mors sivilstand ved utgangen av 2001 viser at i underkant av 15 prosent av barna med lavinntekt (EU-60) bor sammen med en separert mor.

I tillegg må det nok også tas høyde for at noen enslige forsørgere er feilklassifisert i Folke- og boligtellingsen ved at de faktisk er par med særkullsbarn, men at de ikke har oppgitt opplysninger om samboer i det postale husholdningsintervjuet.

Vi ser også i tabell 4.5 at om lag åtte prosent av barna med lavinntekt ifølge FoB tilhører husholdningstypen samboerpar med barn. Dette vil i stor grad være samboerpar med særkullsbarn som ikke omfattes av inntektsstatistikken (IPF).

Tabell 4.5. Barn 0-17 år i husholdninger med lavinntekt i FoB-2001 som ikke dekkes av inntektsstatistikken for personer og familier, etter husholdningstype. To ulike lavinnteksdefinisjoner. 2001. Prosent

	OECD-skala (50% av medianinntekten)	EU-skala (60% av medianinntekten)
I alt	100,0	100,0
Mor med små barn (yngste barn 0-5 år)	44,2	42,0
Mor med store barn (yngste barn 6-17 år)	30,2	31,0
Far med små barn (yngste barn 0-5 år)	4,9	4,9
Far med store barn (yngste barn 6-17 år)	6,9	7,3
Samboerpar med små barn (yngste barn 0-5 år)	3,9	4,0
Samboerpar med store barn (yngste barn 6-17 år)	3,7	4,4
Andre husholdningstyper	6,3	6,4
Antall barn 0-17 år med lavinntekt	5 000	7 000

Kilde: Folke- og boligtellingsen 2001. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.6. Andel barn 0-17 år med lavinntekt etter ulike kjennemerker ved barnet og familien/husholdningen barnet tilhører¹. EUs målemetode. 2001

	FoB-2001 Andel	IPF-2001 Andel
Familie-/husholdningstyper		
Enslig forsørger	85,1	28,8
Par med barn	11,0	71,2
Flerfamiliehusholdninger	3,9	-
Antall barn 0-17 år i familien/husholdningen		
1	33,8	17,9
2	36,9	29,1
3	19,1	26,7
4	6,2	14,6
5 eller flere	4,0	11,7
Innvandrerbakgrunn		
Ikke-vestlig innvander	21,3	28,7
herav fra Øst-Europa	3,0	4,8
herav fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia	18,3	23,9
Familien/husholdningen mottatt i 2001		
Sosialhjelp	23,4	27,9
Dagpenger ved arbeidsledighet	9,8	12,8
Studielån og/eller stipend	15,8	22,0
Bostøtte	13,1	19,8
Bosted		
Oslo	20,3	15,2
Andre fylker	79,7	84,8
Antall barn med lavinntekt	7 000	64 200

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet i 2004-kroner) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier og Folke- og boligtellingsen 2001. Statistisk sentralbyrå.

4.6. ...men færre av dem har innvandrerbakgrunn

Hva kjennetegner de barna med lavinntekt som kun dekkes av FoB-2001 sammenlignet med de øvrige barna i lavinntektsfamilier som vi hovedsakelig studerer i denne rapporten? I tabell 4.6 sammenligner vi de to gruppene av barn i 2001 ifølge EU sin lavinntektsdefinisjon.

Som vi omtalte tidligere er det en meget høy overrepresentasjon av enslige forsørgere blant barna med lavinntekt i følge FoB (85 prosent) sammenlignet med i underkant av 30 prosent av barna i lavinntektsfamilier i følge inntektsstatistikken (IPF). Dette bidrar sterkt til de relativt høye lavinntektsandelene vi fant blant "FoB-barna" i foregående avsnitt. Blant barna med lavinntekt fra IPF, tilhører mer enn syv av ti parfamilier, mens dette er tilfellet for bare én av ti blant de 7 000 barna med lavinntekt i følge FoB.

Den høye andelen barn med kun én forsørger gjenspeiler seg også når vi ser på antall barn i husholdningen. Blant "FoB-barna" bor hvert tredje barn alene med sin foresatte, mens dette bare er tilfellet for 18 prosent av "IPF-barna". I familiene til over halvparten

av de 64 200 barna i IPF er det tre eller flere barn i alderen 0-17 år, mens dette er tilfellet for om lag 30 prosent av de 7 000 barna i FoB.

Drøyt 21 prosent har ikke-vestlig innvandrerbakgrunn blant de 7 000 barna med lavinntekt i FoB. Dette utgjør om lag 1 500 barn. Blant barna med lavinntekt fra IPF er andelen med ikke-vestlig bakgrunn høyere - i underkant av 29 prosent. Fordelingen mellom barn med bakgrunn fra Øst-Europa og Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika, er om lag den samme mellom de to lavinntektsgruppene i tabell 4.6.

Hvis vi ser på betydningen av ulike økonomiske overføringer til barnefamiliene, ser vi at de 64 200 barna med lavinntekt i følge IPF i større grad mottar sosialhjelp, bostøtte og dagpenger ved arbeidsledighet enn de 7 000 barna med lavinntekt fra FoB. Husholdningene til drøyt 23 prosent av "FoB-barna" har mottatt sosialhjelp i løpet av 2001 sammenlignet med nesten 28 prosent av "IPF-barna". For bostøtte er tilsvarende andeler henholdsvis 13 og 20 prosent. Andelen barn i husholdninger som mottar lån eller stipend fra Statens Lånekasse for utdanning, tyder på flere studenter blant foreldre til barn med lavinntekt i følge inntektsstatistikken, enn blant foresatte til barna med lavinntekt i følge FoB.

Til slutt i tabell 4.6 ser vi at en noe høyere andel blant "FoB-barna" er bosatt i Oslo sammenlignet med barna i lavinntektsfamilier fra IPF.

4.7. Overvurderer vi andelen barn med lavinntekt i Folke- og boligtellingsen?

Det kan være grunn til å stille spørsmål ved om anslaget på barn med lavinntekt i 2001 fra Folke- og boligtellingsen, ligger for høyt. Vi har vist at det er et stort flertall som er barn av enslige forsørgere, men mange av de kvinnelige eneforsørgerne ligger med sivilstatus lik "gift" eller "separert" ved utgangen av året. Dette tyder på at mange av dem nylig har opplevd et samlivsbrudd, og ennå ikke har rukket å få ekstra barnetrygd, som er forutsetningen for at de skal bli definert som enslige forsørgere i inntektsstatistikken (IPF). Dette kan igjen bety at mange av disse barna i store deler av 2001 troligvis har bodd sammen også med den andre forsørgeren, og dermed hatt et betydelig høyere inntektsnivå enn det statistikken viser. Denne antagelsen støttes også ved at vi har vist at disse "FoB-barna" tilhører husholdninger som i mindre grad har mottatt sosialhjelp og bostøtte sammenlignet med barna i lavinntektsfamiliene i IPF. Det er derimot vanskelig å fastslå i hvilken grad andelen med lavinntekt overvurderes blant de barna som ikke dekkes av IPF. Uansett så unngås denne type måleproblemer i langt større grad når man går fra å måle årlig lavinntekt til å måle lavinntekt over en lengre tidsperiode.

4.8. Nytt datagrunnlag for å studere lavinntekt blant barn

Den løpende statistikken som gir anslag på andelen med årlig lavinntekt i hele befolkningen, og i ulike grupper av befolkningen, herunder barn, var frem til 2004 basert på utvalgsundersøkelser. Inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger kartla husholdningssammensetningen ved hjelp av intervju og ulike registeropplysninger, mens opplysninger om inntektene ble hentet fra ulike administrative registre. I 2004, som er det siste året vi dekker i denne rapporten, bestod denne undersøkelsen av om lag 13 000 husholdninger. En slik utvalgsstørrelse setter begrensninger for mer detaljerte analyser. Det er den viktigste årsaken til at vi i denne rapporten i stedet har benyttet registeropplysninger om familiesammensetningen til barn. Det gjør det mulig å studere inntekt og andre kjennemerker til godt over 90 prosent av alle barn i landet (se kapittel 2). Men som vi har vært inne på i dette kapitlet er det en del barn som faller utenfor en slik analyse, og som vi også har sett er andelen med lavinntekt i denne gruppen relativt høy.

Fra og med inntektsåret 2005 er situasjonen en annen. Inntektsstatistikken er fra og med dette året en heldekkende statistikk for alle landets privathusholdninger ved utgangen av inntektsåret. Inntektsopplysninger hentes som før fra ulike administrative registre. Husholdningsopplysninger er også avledet ved hjelp av en rekke administrative kilder (les mer om dette på <http://www.ssb.no/emner/05/01/ifhus/>).

Fordelene med en slik totaltelling er mange. Det er nå mulig å lage mer detaljert statistikk, både når det gjelder mindre grupper i befolkningen og for mindre geografiske områder. I tillegg får en sikrere tall siden en ikke lenger har utvalgsvarians. På sikt vil dette også gi bedre data til å følge endringer innen ulike grupper av befolkningen. Med flere årganger av en slik heldekkende husholdningsstatistikk kan det også gis bedre tall for lavinntekt over en lengre periode, for eksempel tre år.

I tabell 4.7 vises andelen barn 0-17 år med lavinntekt i 2005. Aleneboende barn (eget fødselsnummer som familienummer) er utelatt siden disse i stor grad er fosterbarn. Andelen barn med lavinntekt etter OECD sin definisjon (50 prosent av medianinntekten) utgjorde 5,8 prosent, eller om lag 63 000 barn i 2005. Tilsvarende tall for EU sin lavinntektsdefinisjon (60 prosent av medianinntekten) var 8,7 prosent – om lag 94 000 barn.

Tabell 4.7. Barn 0-17 år i husholdninger med lavinntekt¹. Antall og prosent. 2005. To ulike lavinntektsdefinisjoner

	OECD-skala		EU-skala		Alle barn
	(50% av medianinntekten)		(60% av medianinntekten)		
	Prosent	Antall	Prosent	Antall	
Barn 0-17 år	5,8	63 300	8,7	94 000	1 087 300

¹ Barn i familier med høy finansformue er ikke utelatt fra gruppen med lavinntekt
Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger. Statistisk sentralbyrå.

5. Vedvarende lavinntekt

Mens vi i kapittel 3 så på hvor mange barn som hadde lavinntekt hvert enkelt år, skal vi i dette kapitlet se på hvor mange barn som tilhører lavinntektsfamilier over en periode på flere år. Vi vil med dette få belyst om det å ha lavinntekt er et forbigående fenomen for barnefamilier, eller om lavinntekt er en mer eller mindre kronisk tilstand for mange barn. Vi ser også på om det har skjedd endringer i antall barn med vedvarende lavinntekt i den perioden vi studerer, det vil si i årene 1996 til 2004.

5.1. Sammensetning av lavinntektsgruppen

Vi har tidligere sett at vel 70 000 barn under 16 år hadde lavinntekt i 2004, ut i fra EUs målemetode for lavinntekt (se tabell 3.1). I dette tallet inngår både barn fra familier som har vært under lavinntektsgrensen i flere år, og barn som ikke tidligere har vært under lavinntektsgrensen. I tabell 5.1 og 5.2 ser vi nærmere på hvor mange barn som er henholdsvis gjengangere og tilganger til lavinntektsgruppen hvert enkelt år.

Tabell 5.1 viser at nesten 36 000 av de 70 000 barna som i følge EUs lavinnteksdefinisjon hadde lavinntekt i 2004, også var i lavinntektsgruppen året før (2003). Dette betyr at vel halvparten av alle barn i familier med årlig lavinntekt i 2004 var "gjengangere" fra året før. Blant de nye barna som rekrutteres til lavinntektsgruppen i 2004, kommer de fleste (ca. 25 000 barn) fra gruppen av barn som bodde i landet året før, men som da ikke var i lavinntektsgruppen. Men en stor gruppe på vel 10 000 er barn som har kommet inn i befolkningen i

løpet av 2004. Noen av disse kan være barn som er født i løpet av 2004, men de langt fleste er trolig barn i innvandrerfamilier som ankom landet i løpet av 2004.

Utviklingen mellom 1996 og 2004 viser at noen år utmerker seg med større endringer i sammensetningen av lavinntektsgruppen enn andre. Dette gjelder for eksempel for 2001. Dette året økte antallet barn med lavinntekt betydelig, fra om lag 54 000 til om lag 60 000. Det meste av denne økningen kom som følge av at det ble flere barn som året før ikke hadde lavinntekt, men som i 2001 havnet under lavinntektsgrensen. Også fra 2002 og til 2003 økte antall barn med lavinntekt, men denne gangen kom økningen både i form av økt rekruttering av barn til lavinntektsgruppen og ved at flere ble "gjengangere", det vil si at de også hadde vært i lavinntektsgruppen foregående år. Det er også klare variasjoner med hensyn til den betydningen nyankomne innvandrerbarn har på lavinntektstallene. Tabellen viser for eksempel at andelen "nye" barn i lavinntektsgruppen, det vil si barn som ikke bodde i landet året før, var meget høy i 1999. Disse barna utgjorde om lag en femdel av alle barn med lavinntekt dette året. Dette skyldes med stor sannsynlighet den betydelige innvandringen fra tidligere Jugoslavia, som fant sted dette året. Tilsvarende peker 2002 seg ut som et år der nyankomne innvandrere klart påvirker antallet barn med lavinntekt. Dette var også ett år med sterk innvandring, blant annet fra Somalia og Irak (SSB 2004b).

Tabell 5.1. Sammensetning av gruppen av barn 0-15 år med årlig lavinntekt¹. 1996-2004. Antall og prosent. EUs målemetode for lavinntekt

	Prosent			Fødte/ innvandret	Antall barn (1 000)			
	Alle	Lavinntekt også året før	Tilganger ²		Alle	Lavinntekt også året før	Tilganger ²	Fødte/ innvandret
1996	100				55,7			
1997	100	49	37	14	56,1	27,4	20,8	7,9
1998	100	49	36	15	52,2	25,6	18,8	7,7
1999	100	46	35	19	53,3	24,5	18,8	10,1
2000	100	47	38	15	53,6	25,2	20,2	8,3
2001	100	44	41	15	59,6	26,4	24,3	8,9
2002	100	47	36	17	63,4	30,0	22,6	10,8
2003	100	48	38	15	69,7	33,2	26,4	10,1
2004	100	51	35	14	70,4	35,6	24,7	10,1

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² Barn i familier med inntekter over lavinntektsgrensen året før.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.2. Sammensetning av gruppen av barn 0-15 år med årlig lavinntekt¹. 1996 - 2004. Antall og prosent. OECDs målemetode for lavinntekt

	Prosent				Antall barn (1 000)			
	Alle	Lavinntekt også året før	Tilganger ²	Fødte/innvandet	Alle	Lavinntekt også året før	Tilganger ²	Fødte/innvandet
1996	100				31,4			
1997	100	44	40	15	31,6	13,9	12,8	4,9
1998	100	43	40	17	30,8	13,4	12,2	5,2
1999	100	41	37	22	33,7	13,8	12,6	7,4
2000	100	44	39	17	32,9	14,5	12,7	5,7
2001	100	40	43	17	38,4	15,4	16,6	6,4
2002	100	43	38	19	40,8	17,7	15,5	7,6
2003	100	43	41	16	46,8	20,4	19,1	7,4
2004	100	48	37	15	45,5	21,8	16,6	7,0

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² Barn i familier med inntekter over lavinntektsgrensen året før.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.3. Barn som var 0-17 år i 2004 etter antall ganger de har vært under den årlige lavinntektsgrensen¹. EUs målemetode

	Prosent			Antall barn (1 000)		
	Med lavinntekt	Ikke-lavinntekt	Alle barn	Med lavinntekt	Ikke-lavinntekt	Alle barn
1 år	7,4	92,6	100,0	76,1	950,7	1 026,7
2 av 2 år	4,1	95,9	100,0	38,7	911,9	950,5
3 av 3 år	2,6	97,4	100,0	22,5	855,9	878,4
4 av 4 år	1,7	98,3	100,0	13,9	795,8	809,7
5 av 5 år	1,2	98,8	100,0	8,6	734,2	742,9
6 av 6 år	0,8	99,2	100,0	5,7	674,4	680,2
7 av 7 år	0,6	99,4	100,0	4,0	614,7	618,7
8 av 8 år	0,5	99,5	100,0	2,8	555,8	558,6
minst 9 av 9 år	0,4	99,6	100,0	2,0	497,8	499,8

¹ Barn i familier med høy finansformue i 2004 (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.4. Barn som var 0-17 år i 2004 etter antall ganger de har vært under den årlige lavinntektsgrensen¹. OECDs målemetode

	Prosent			Antall barn (1 000)		
	Med lavinntekt	Ikke-lavinntekt	Alle barn	Med lavinntekt	Ikke-lavinntekt	Alle barn
1 år	4,8	95,2	100	48,9	977,9	1 026,7
2 av 2 år	2,5	97,5	100	23,7	926,8	950,5
3 av 3 år	1,5	98,5	100	13,4	865,1	878,4
4 av 4 år	1,0	99,0	100	8,0	801,7	809,7
5 av 5 år	0,7	99,3	100	4,9	738,0	742,9
6 av 6 år	0,5	99,5	100	3,1	677,0	680,2
7 av 7 år	0,3	99,7	100	2,2	616,5	618,7
8 av 8 år	0,3	99,7	100	1,5	557,1	558,6
minst 9 av 9 år	0,2	99,8	100	1,0	498,8	499,8

¹ Barn i familier med høy finansformue i 2004 (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.2 viser tilsvarende sammensetning av lavinntektsgruppen basert på OECDs målemetode for lavinntekt. Selv om denne metoden viser et lavere tall når det gjelder hvor mange barn som tilhører lavinntektsfamilier, er utviklingen mer eller mindre den samme som for EUs målemetode når det gjelder "gjengangere" og "tilganger" til lavinntektsgruppen.

5.2. Hvor lenge har barn lavinntekt?

Vi har allerede sett at om lag halvparten av alle barn i lavinntektsgruppen også var å finne i lavinntektsgruppen året før. Men dette betyr igjen at det er relativt stor utskiftning i lavinntektsgruppen ved at mange barn bare kortvarig har lavinntekt. I det følgende skal vi se nærmere på hvor mange barn som tilhører familier som har så lave inntekter at de befinner seg under de årlige lavinntektsgrensene over en periode på flere år.

Dersom vi tar utgangspunkt i alle barn i alderen 0-17 år i 2004, var det vel 76 000 barn i lavinntektsgruppen dette året, ut i fra EUs målemetode for lavinntekt (tabell 5.3). Dette tallet reduseres til 39 000 barn når vi krever at de skal ha vært under lavinntektsgrensen også året før (både 2004 og 2003). Antallet barn reduseres ytterligere til 23 000 når lavinntektsperioden utvides til tre sammenhengende år. Det vil si at om lag en tredjedel av alle barn som var i lavinntektsgruppen i 2004, også hadde vært under de årlige lavinntektsgrensene de to forutgående årene. Det er altså relativt få barn som opplever å ha mer eller mindre permanente lave inntekter over en lang periode. Men likevel var det om lag 2000 barn i 2004 som opplevde å ha så lave familieinntekter at de kontinuerlig hadde vært under de årlige lavinntektsgrensene i 9 sammenhengende år, det vil si hvert år kontinuerlig mellom 1996 og 2004. Dette tilsvarte 0,4 prosent av alle barn som tilhørte befolkningen i samme periode.

Tabell 5.5. Ulike kjennemerker ved barn 0 -17 år i 2004 med og uten lavinntekt i minst 9 påfølgende år¹. Barn som har tilhørt befolkningen i alle årene 1996-2004. To ulike lavinnteksdefinisjoner

	OECD-definisjon		EU-definisjon		Alle
	Lavinntekt alle år	Ikke lav-inntekt alle år	Lavinntekt alle år	Ikke lav-inntekt alle år	
Familiestørrelse					
Personer i familien (gj.snitt pr. år)	6,6	4,3	5,8	4,3	4,3
Yrkestilknytning					
Antall yrkestilknyttede i familien (gj.snitt pr. år)	0,6	1,6	0,6	1,6	1,6
Innvandringsbakgrunn					
Ikke-vestlig landbakgrunn	46	4	40	4	4
Andre	54	96	60	96	96
Sosialhjelp					
Andel som mottar (gj.snitt pr. år)	27	5	25	5	5
Familietype²					
Par med barn	96	83	89	83	83
Enslige forsørgere	5	17	11	17	17
Bosted²					
Oslo	26	8	23	8	8
Andre fylker	74	92	78	92	92
Antall barn	1 031	498 802	2 011	497 822	499 833

¹ Barn i familier med høy finansformue i 2004 (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² Referansetidspunkt er 2004.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Vi finner det samme mønsteret også for OECDs lavinnteksdefinisjon. Siden antallet barn med lavinntekt er noe lavere ved denne målemetoden, blir det også færre barn med lavinntekt over tid. Det er for eksempel om lag 1000 barn som kontinuerlig har vært under de årlige lavinntektsgrensene alle 9 årene mellom 1996 og 2004, ved denne målemetoden.

Hva er det som kjennetegner de barna som i en periode på minst 9 år har vokst opp i familier med så små økonomiske ressurser at de hele tiden var under de årlige lavinntektsgrensene? I tabell 5.5 ser vi på noen enkle bakgrunns karakteristika ved de 1000 – 2000 barna, som ifølge de to målemetodene kontinuerlig var under lavinntektsgrensen mellom 1996 og 2004.

Tabell 5.5 kan summeres som følger: Barn som har vært under de årlige lavinntektsgrensene i minst 9 år skiller seg fra andre barn først og fremst ved at de tilhører store familier, samtidig med at få av de voksne er yrkesaktive. Kombinasjonen av lave yrkesinntekter og stor forsørgelsesbyrde, er trolig en viktig forklaring på hvorfor disse barnefamilieene ikke har holdt tritt med den generelle inntektsveksten i samfunnet i denne perioden. På tross av svært lave inntekter over en lang periode, er det likevel bare om lag en firedel av disse barna som tilhører familier som mottar sosialhjelp. Selv om dette er en klart høyere andel enn blant andre barn (5 prosent), tyder dette likevel på at mange barnefamilier med mer eller mindre permanente lave inntekter er i stand til å mestre en slik situasjon over lang tid. Det kan selvsagt også være slik at mange barnefamilier vegrer seg mot å søke slik økonomisk støtte (Hatland og West Pedersen 2006).

Det er et høyt innslag av innvandrerbarn i den lille gruppen med langvarig lavinntekt. Avhengig av hvilken lavinnteksdefinisjon som benyttes varierer andelen barn med ikke-vestlig landbakgrunn fra 40-46 prosent blant de med lavinntekt, mens deres andel i befolkningen for øvrig bare er på 4 prosent.¹⁹ Det er også en sterk overrepresentasjon av barn bosatt i Oslo blant de med permanent lave familieinntekter. Hvert fjerde barn blant de som hadde minst ni år med lavinntekt var bosatt i Oslo i 2004. Andelen barn i alt bosatt i Oslo var til sammenligning 8 prosent.

5.3. Vedvarende lavinntekt basert på treårsinntekter

En åpenbar svakhet ved å studere utviklingen i lavinntekt over en så pass lang periode som 9 år er at en ikke fanger opp alle nye barn som kommer inn i befolkningen – enten gjennom fødsler eller som følge av innvandring. Vi har allerede sett at 15-20 prosent av alle barn som hvert år er i lavinnteksgruppen er slike "nykommere" i befolkningen. Det kan derfor være mer fornuftig å operere med en noe kortere regnskapsperiode for å fange opp demografiske endringer i befolkningen, når en skal belyse forekomsten av vedvarende lavinntekt. Valg av regnskapsperiode vil likevel være preget av vilkårlighet, og det foreligger ulike definisjoner på hva som menes med "vedvarende" eller "kronisk" lave inntekter. Eurostat (2003) definerer for eksempel alle personer som har vært under de årlige lavinntektsgrensene i minst 3 av i alt 4

¹⁹ Tallene baserer seg på alle barn som tilhørte befolkningen i alle årene mellom 1996 og 2004 og som var under 18 år i 2004 (dvs. de var mellom 0 og 9 år i 1996). Alle barn som er født eller innvandret til landet etter 1996 er ikke med i dette tallgrunnlaget.

år som å ha risiko for å ha vedvarende lavinntekt ("at persistent risk of low-income"). I Bondevik-regjeringens tiltaksplan mot fattigdom (St.meld. nr. 6 (2002-2003)) og i Stoltenberg-regjeringens handlingsplan mot fattigdom (Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2006-2007)) er det valgt en definisjon som tar utgangspunkt i at alle personer med en gjennomsnittsinntekt under 50 eller 60 prosent av mediangjennomsnittet i en treårsperiode, har vedvarende lavinntekt. Dette er også den tilnærmingen som Statistisk sentralbyrå hovedsakelig benytter i den årlige sosiale rapporteringen om økonomi og levekår for ulike grupper (Statistisk sentralbyrå 2007b). I dette avsnittet har vi også valgt å benytte denne tilnærmingen.

Både OECDs og EUs målemetode for lavinntekt viser at det har blitt flere barn med vedvarende lavinntekt de siste årene. Tabell 5.6, som benytter EUs målemetode, viser hvor mange barn under 16 år som hadde inntekter under henholdsvis 50, 60 og 70 prosent av mediangjennomsnittet i ulike treårsperioder fra 1996 til og med 2004. Vi ser for eksempel at andelen barn med inntekt under 60 prosent av mediangjennomsnittet lå på 4,5 prosent i treårsperioden 1996 – 1998. Det ble noen færre barn med lavinntekt fram til perioden 1998 – 2000, da bare 4,0 prosent av barna hadde vedvarende lavinntekt. Deretter er det en jevn økning i antall barn med vedvarende lavinntekt hvert år fram til den siste målingen som omfatter treårsperioden 2002 – 2004, da 5,6 prosent av alle barn hadde vedvarende lavinntekt. Dette tilsvarer et tall på 44 000 barn under 16 år.²⁰

Tabell 5.6. Barn 0 - 15 år i familier med inntekt etter skatt per forbruksenhet¹ under henholdsvis 50 prosent, 60 prosent og 70 prosent av mediangjennomsnittet i ulike treårsperioder. Antall og prosent. 1996 - 2004. EU-skala

	Under 50%	Under 60%	Under 70%	Alle barn
Antall barn (1 000)				
1996-1998	9,7	34,0	88,4	756,5
1997-1999	9,6	32,2	85,9	765,2
1998-2000	9,8	31,3	83,0	772,5
1999-2001	11,3	33,8	84,7	775,7
2000-2002	12,2	35,8	87,4	776,9
2001-2003	14,2	40,3	93,4	778,0
2002-2004	16,1	43,7	97,3	776,2
Prosent				
1996-1998	1,3	4,5	11,7	100
1997-1999	1,3	4,2	11,2	100
1998-2000	1,3	4,0	10,7	100
1999-2001	1,5	4,4	10,9	100
2000-2002	1,6	4,6	11,3	100
2001-2003	1,8	5,2	12,0	100
2002-2004	2,1	5,6	12,5	100

¹ Barn i familier med høy finansformue første året i treårsperioden (større enn 250 000 2004-kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt. Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå

²⁰ På samme måte som i beskrivelsen av barn med årlig lavinntekt, inngår heller ikke her barn i familier med høy finansformue (over 250 000 2004-kroner per forbruksenhet første året i treårsperioden) i gruppen med vedvarende lavinntekt.

Vi finner samme utvikling for OECDs målemetode. Dersom lavinntektsgrensen settes til under 50 prosent av mediangjennomsnittet økte andelen barn med vedvarende lavinntekt fra 2,3 prosent i perioden 1998 – 2000 (laveste nivå), til 3,5 prosent for årene 2002 – 2004 (høyeste nivå). Dette betyr at antall barn med vedvarende lavinntekt i følge denne definisjonen økte fra 18 000 til 27 000.

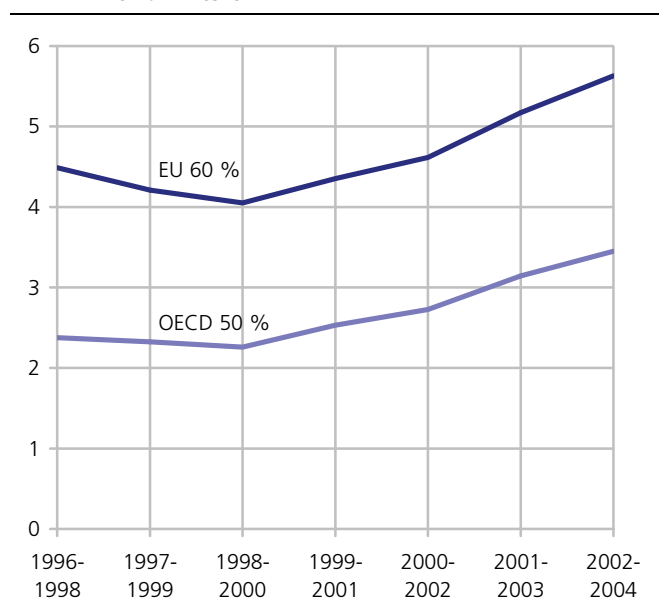
Utviklingen i vedvarende lavinntekt basert på henholdsvis OECDs og EUs målemetode for lavinntekt er framstilt grafisk i figur 5.1.

Tabell 5.7. Barn 0 - 15 år i familier med inntekt etter skatt per forbruksenhet¹ under henholdsvis 50 prosent, 60 prosent og 70 prosent av mediangjennomsnittet i ulike treårsperioder. Antall og prosent. 1996 - 2004. OECD-skala

	Under 50%	Under 60%	Under 70%	Alle barn
Antall barn (1 000)				
1996-1998	18,0	56,3	128,3	756,5
1997-1999	17,8	54,8	125,5	765,2
1998-2000	17,5	53,2	123,2	772,5
1999-2001	19,6	55,4	126,0	775,7
2000-2002	21,2	58,1	129,6	776,9
2001-2003	24,4	63,9	136,4	778,0
2002-2004	26,8	67,3	139,5	776,2
Prosent				
1996-1998	2,4	7,4	17,0	100
1997-1999	2,3	7,2	16,4	100
1998-2000	2,3	6,9	15,9	100
1999-2001	2,5	7,1	16,2	100
2000-2002	2,7	7,5	16,7	100
2001-2003	3,1	8,2	17,5	100
2002-2004	3,5	8,7	18,0	100

¹ Barn i familier med høy finansformue første året i treårsperioden (større enn 250 000 2004-kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt. Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå

Figur 5.1. Andel barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt (treårsperioder). 1996 – 2004. EUs og OECDs målemetode for lavinntekt

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

6. Hvilke barn har vedvarende lavinntekt?

På bakgrunn av den definisjonen av vedvarende lavinntekt som ble presentert i forrige kapittel (lavinntekt i en treårsperiode), skal vi se på ulike kjennemerker ved barn i lavinntektsgruppen.

6.1. Kjennemerker ved familien barnet tilhører

Familietype²¹ og antall barn i familien

Tabell 6.1 viser at barn som bor i familier med en enslig forsørger er noe overrepresentert i gruppen av barn med vedvarende lavinntekt, i følge EUs målemetode. I treårsperioden 2002-2004 hadde vel 9 prosent av alle barn i denne familietyper vedvarende lavinntekt, mens gjennomsnittet for alle barn var på 5,6 prosent. Barn av enslige forsørgere hadde med dette 60 prosent større sannsynlighet for å ha vedvarende lavinntekt enn alle barn under 16 år. Det er likevel klare forskjeller når det gjelder forekomst av lavinntekt mellom barn som har en enslig mor som forsørger, og barn av enslige fedre. Barn av enslige fedre har en mindre sannsynlighet for å ha vedvarende lavinntekt, sammenlignet med barn i alt, mens barn av enslige mødre er klart overrepresentert i lavinntektsgruppen. Det skal imidlertid bemerkes at det fremdeles er få barn som bor sammen med en enslig far. I perioden 2002-2004 gjaldt dette for om lag 10 000 av i alt 109 000 barn av enslig forsørgere med utvidet barnetrygd.

På samme måte som for årlig lavinntekt, er det klare forskjeller i sannsynligheten for å ha vedvarende lavinntekt mellom barn som vokser opp i små familier og store familier. Både innen parfamilier og blant enslige forsørgere er det ett- og tobarnsfamiliene som har minst sannsynlighet for å ha vedvarende lavinntekt. Sannsynligheten for lavinntekt øker på sin side betydelig når barnetallet i familien øker til 3, 4 eller 5 eller flere barn. Nærmere 30 prosent av alle barn av enslige forsørgere med minst 4 barn i familien hadde

vedvarende lavinntekt, mens hele 40 prosent av alle barn i parfamilier med minst 5 barn hadde en så lav inntekt over treårsperioden 2002-2004. Barn i parfamilier med 5 eller flere barn hadde med dette en andel med vedvarende lavinntekt som var 7 ganger høyere enn barn generelt, og hele 14 ganger høyere enn for barn i en tobarnsfamilie.

Går vi over til å benytte OECDs målemetode for lavinntekt (se tabell 6.2), finner vi et enda sterkere samsvar mellom det å tilhøre store familier og det å ha vedvarende lavinntekt. Årsaken til dette er at OECDs ekvivalensskala legger mindre vekt på familienes stordriftsfordeler. I følge denne målemetoden utgjør barn i familietyper par med 5 eller flere barn nesten en femdel (18 prosent) av alle barn med vedvarende lavinntekt. Et annet særtrekk ved OECDs metode er at vi får om lag samme andel med vedvarende lavinntekt for enslige forsørgere som for barn i parfamilier (hhv. 3,7 og 3,4 prosent). Mest sannsynlig skyldes dette at det økonomiske sikkerhetsnettet som enslige forsørgere har gjennom stønadssystemet (overgangsstønad, støtte til utdanning og barnepass, utvidet barnetrygd) gir et inntektsnivå som sjelden er lavere enn den relativt lave inntektsgrensen som OECDs målemetode for lavinntekt gir.

Hovedinntektstakers alder

Barn med de yngste forsørgerne er noe overrepresentert i lavinntektsgruppen. For de barna der hovedinntektstakeren i familien er under 25 år er sannsynligheten for å tilhøre lavinntektsgruppen mer enn dobbelt så stor, i følge EUs lavinnteksdefinisjon, som for barn som har en hovedinntektstaker eldre enn 35 år. I absolutt forstand er det likevel flest barn med lavinntekt blant de barna som har en forsørger som er 40 år eller eldre. I perioden 2002-2004 utgjorde denne gruppen vel en tredjedel av alle barn med lavinntekt, mens barn med en hovedinntektstaker på under 25 år bare utgjorde 6 prosent av alle barn med vedvarende lavinntekt.

²¹ Familiesituasjonen er relatert til først året i treårsperioden, dvs. 2002. Dette betyr at noen familier kan ha endret sammensetning (for eksempel fra enslig forsørger til par med barn) i løpet av treårsperioden.

Tabell 6.1. Ulike bakgrunnskjennermerker¹ ved barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt². Treårsperioden 2002-2004. Antall og prosent. EUs målemetode for lavinntekt³

	Barn med vedvarende lavinntekt				Barn i alt	
	Antall (1 000)	Prosent	Andel med lavinntekt	Relativ lavinntektsrisiko	Antall (1 000)	Prosent
Alle barn	43,7	100,0	5,6	1,0	776,2	100,0
Familietype og antall barn						
Enslig mor med barn	9,4	22	9,5	1,7	98,9	13
Enslig far med barn	0,5	1	4,9	0,9	9,6	1
Enslig forsørger	9,9	23	9,1	1,6	108,5	14
med 1 barn	3,1	7	6,7	1,2	46,3	6
med 2 barn	3,5	8	8,0	1,4	43,4	6
med 3 barn	2,0	5	14,0	2,5	14,5	2
med 4 eller flere barn	1,3	3	29,7	5,3	4,3	1
Par med barn	33,8	77	5,1	0,9	667,6	86
med 1 barn	3,3	8	3,0	0,5	111,5	14
med 2 barn	8,9	20	2,8	0,5	313,5	40
med 3 barn	9,9	23	5,3	0,9	187,5	24
med 4 barn	6,3	15	15,2	2,7	41,7	5
med 5 eller flere barn	5,3	12	39,7	7,1	13,4	2
Yrkestilknytning i familien						
Ingen yrkestilknyttede noen år	11,9	27	38,8	6,9	30,8	4
1 yrkestilknyttet alle år	12,1	28	9,1	1,6	133,2	17
minst 2 yrkestilknyttede alle år	1,1	3	0,3	0,1	406,5	52
minst 1 yrkestilknyttet noen av årene	18,6	42	9,0	1,6	205,7	26
Hovedinntektstakers alder						
Under 25 år	2,6	6	12,4	2,2	21,2	3
25-29 år	4,1	9	7,1	1,3	57,9	7
30-34 år	10,6	24	5,8	1,0	181,0	23
35-39 år	11,9	27	5,1	0,9	232,5	30
40 år eller eldre	14,5	33	5,1	0,9	283,6	37
Boligforhold						
Eier	18,2	42	3,1	0,6	585,9	75
Leier	25,5	58	13,4	2,4	190,3	25
Bosted						
Oslo	7,8	18	10,8	1,9	72,4	9
Andre fylker	35,9	82	5,1	0,9	703,8	91
Innvandrerbakgrunn						
Ikke-vestlig innvandrer	15,3	35	31,4	5,6	48,6	6
Andre	28,5	65	3,9	0,7	727,5	94

¹ Kjennermerkene relaterer seg til første året i treårsperioden

² Barn i familier med høy finansformue første året i treårsperioden (større enn 250 000 2004-kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

³ Gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet under 60 % av mediangjennomsnittet i perioden

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Boforhold

Det er en nær sammenheng mellom barnefamiliens boligforhold og deres økonomiske velferd. De fleste barnefamilier eier sin egen bolig. Av alle barn under 16 år bodde 2 av 3 i en bolig som familien eide.²² I gruppen av barn med vedvarende lavinntekt er det derimot et klart flertall som ikke bor i eid bolig. Nærmere 60 prosent av barn med vedvarende lavinntekt, eller 25 500 barn, bodde i en bolig som familien ikke var eier av (tabell 6.1). Disse barna

hadde en sannsynlighet for å ha vedvarende lavinntekt som var mer enn fire ganger så høy som for barn i familier med eid bolig.

Det er små endringer i fordelingen for disse kjennermerkene om vi går over til å benytte OECDs målemetode for lavinntekt (tabell 6.2).

²² Vi har definert alle familier som har en bolig med ligningstakst som boligeiere.

Tabell 6.2. Ulike bakgrunnskjennemerker¹ ved barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt.² Treårsperioden 2002-2004. Antall og prosent. OECDs målemetode for lavinntekt³

	Barn med vedvarende lavinntekt				Barn i alt	
	Antall (1 000)	Prosent	Andel med lavinntekt	Relativ lavinntektsrisiko	Antall (1 000)	Prosent
Alle barn	26,8	100	3,5	1	776,2	100
Familietype og antall barn						
Enslig mor med barn	3,8	14	3,9	1,1	98,9	13
Enslig far med barn	0,2	1	2,0	0,6	9,6	1
Enslig forsørger	3,8	14	3,7	1,1	108,5	14
med 1 barn	0,8	3	1,7	0,5	46,3	6
med 2 barn	1,2	5	2,9	0,8	43,4	6
med 3 barn	1,1	4	7,4	2,1	14,5	2
med 4 eller flere barn	0,9	3	21,4	6,2	4,3	1
Par med barn	22,7	85	3,4	1,0	667,6	86
med 1 barn	1,6	6	1,4	0,4	111,5	14
med 2 barn	5,0	19	1,6	0,5	313,5	40
med 3 barn	6,4	24	3,4	1,0	187,5	24
med 4 barn	4,8	18	11,6	3,4	41,7	5
med 5 eller flere barn	4,9	18	36,8	10,7	13,4	2
Yrkestilknytning i familien						
Ingen yrkestilknyttede noen år	7,8	29	25,3	7,3	30,8	4
1 yrkestilknyttet alle år	7,1	27	5,4	1,6	133,2	17
minst 2 yrkestilknyttede alle år	0,6	2	0,2	0,1	406,5	52
minst 1 yrkestilknyttet noen av årene	11,2	42	5,5	1,6	205,7	26
Hovedinntektstakers alder						
Under 25 år	1,2	4	5,6	1,6	21,2	3
25-29 år	2,1	8	3,7	1,1	57,9	7
30-34 år	6,4	24	3,5	1,0	181,0	23
35-39 år	7,7	29	3,3	1,0	232,5	30
40 år eller eldre	9,4	35	3,3	1,0	283,6	37
Boligforhold						
Eier	10,9	41	1,9	0,5	585,9	75
Leier	15,9	59	8,3	2,4	190,3	25
Bosted						
Oslo	5,4	20	7,4	2,1	72,4	9
Andre fylker	21,4	80	3,0	0,9	703,8	91
Innvandrerbakgrunn						
Ikke-vestlig innvandrer	11,3	42	23,3	6,8	48,6	6
Andre	15,5	58	2,1	0,6	727,5	94

¹ Kjennemerkene relaterer seg til første året i treårsperioden² Barn i familier med høy finansformue første året i treårsperioden (større enn 250 000 2004-kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.³ Gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet under 50 % av mediangjennomsnittet i perioden

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

6.2. Foreldrenes yrkestilknytning

Det er som forventet en klar sammenheng mellom foreldrenes yrkestilknytning og forekomsten av vedvarende lavinntekt blant barn. De fleste barnefamilier har en meget sterk tilknytning til arbeidslivet. I treårsperioden 2002-2004 hadde litt over halvparten av alle barna (52 prosent) minst to yrkestilknyttede i familien i alle tre årene (tabell 6.1). Yrkestilknytning er her definert som å ha en lønns- eller næringsinntekt større enn minstepensjonen. På den annen side er det svært få barn som er helt uten yrkesaktive familiemedlemmer i alle tre årene. Dette gjaldt for bare fire prosent av barna.

Barn i familier uten yrkestilknytning er kraftig overrepresentert i gruppen med vedvarende lavinntekt. Nesten 4 av 10 barn uten yrkestilknyttede familiemedlemmer hadde vedvarende lavinntekt, i følge EUs målemetode. Dette var nesten 7 ganger høyere andel enn for alle barn i denne perioden. Men også barn i familier der foreldrene har en mer sporadisk tilknytning til arbeidslivet, er overrepresentert i gruppen av barn med vedvarende lavinntekt. Både barn i familier med bare én yrkestilknyttet i alle årene, og barn i familier der minst et av familiemedlemmene var yrkestilknyttet minst ett av årene (men ikke alle årene), hadde en andel med vedvarende lavinntekt

som er noe høyere enn barn generelt (henholdsvis 9 prosent mot 5,6 prosent).

Selv om vi i stedet benytter OECDs målemetode for lavinntekt, endrer ikke dette noe på sammenhengen mellom lavinntekt og yrkestilknytning (tabell 6.2).

6.3. Bosted

Barn i Oslo

Som vi alt har omtalt skiller hovedstaden seg ut som et område der mange barn bor i familier som har små økonomiske ressurser over flere år. Dette gjelder også for vedvarende lavinntekt basert på treårsperioder. Om lag 7 800 av alle barn med vedvarende lavinntekt var bosatt i Oslo første året i treårsperioden 2002-2004, i følge EUs målemetode (tabell 6.1). Dette tilsvarte 18 prosent av alle barn med vedvarende lavinntekt. Siden tilsvarende andel i befolkningen bare var 9 prosent, betyr dette at barn i Oslo hadde dobbelt så høy sannsynlighet for å ha vedvarende lavinntekt som barn i resten av landet.

Det er likevel en kjent sak at hovedstaden er preget av stor ulikhet i de økonomiske levekårene, der det blant annet går et markant skille mellom østlige og vestlige bydeler (Ytrehus 2004, Mogstad 2005). Vi viser til kapittel 7 for en mer detaljert geografisk oversikt over forekomsten av lavinntekt innen bydelene i Oslo.

6.4. Barn med innvandrerbakgrunn

Vi har allerede sett at innslaget av innvandrerbarn er stort i gruppen med årlig lavinntekt (kapittel 3). Dette gjelder også for vedvarende lavinntekt. I perioden 2002-2004 var det nærmere 48 600 barn som hadde innvandrerbakgrunn fra enten tidligere Øst-Europa, Afrika, Asia, Sør-Amerika eller Tyrkia. Av disse barna hadde nær en tredjedel, 15 300 barn, vedvarende lavinntekt. Ikke-vestlige innvandrerbarn har med dette en lavinntektsandel som er nesten 6 ganger høyere enn barn generelt, ifølge EUs målemetode for lavinntekt.

Innslaget av innvandrerbarn i lavinntektsgruppen øker ytterligere ved bruk av OECDs lavinnteksdefinisjon (tabell 6.2), blant annet fordi familiene til barn med ikke-vestlig bakgrunn i gjennomsnitt er større enn barn uten slik bakgrunn. Siden OECD-skalaen legger mindre vekt på den økonomiske fordelingen oppnår ved at flere bor sammen (stordriftsfordeler), enn EU-skalaen, vil store familier komme noe dårligere ut økonomisk med denne metoden. I følge OECDs metode utgjør barn med ikke-vestlig landbakgrunn 42 prosent av alle barn med vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004.

Siden innvandrerbarn utgjør en stor og økende andel av alle barn med lavinntekt, ser vi i mer detalj på denne gruppen i kapittel 8.

6.5. Betydningen av ulike bakgrunnsfaktorer – logistisk regresjon

Vi har så langt sett på en rekke ulike bakgrunnsvariable for barn i familier med vedvarende lavinntekt. Men en slik beskrivelse kan ikke si noe om i hvilken grad ulike variable kan samvarierte og dermed egentlig ikke ha en selvstendig forklaringskraft. En måte å løse dette på er å benytte logistisk regresjon der en ser på sammenhengen mellom hver enkel bakgrunnsvariabel og det å ha vedvarende lavinntekt, samtidig med at de andre kjennemerkene holdes konstante.

Tabell 6.3 viser hvilken effekt de ulike uavhengige variablene har på risikoen for å ha vedvarende lavinntekt. De uavhengige variablene som inngår i analysen er noen av de samme som vi tidligere har vist bivariate sammenhenger for, eksempelvis i tabellene 6.1 og 6.2. For hver variabel er det valgt en referansegruppe som er angitt i parentes. Tabellen viser regresjonskoeffisientene, som angir effekten av å bytte ut referanse-kategorien (for eksempel "ikke-innvandrer") med den eller de øvrige kategoriene på variabelen (for eksempel "innvandrer"). Dersom koeffisienten er positiv, betyr dette at risikoen for å ha vedvarende lavinntekt er større for innvandrere enn for de som ikke er innvandrere. I motsatt fall angir en negativ koeffisient at en gitt gruppe har mindre risiko for å ha vedvarende lavinntekt, enn referansegruppen.

Tabellen viser at hovedinntektstakers alder ikke har særlig effekt på barnas risiko for å ha vedvarende lavinntekt. Det er kun en svak positiv effekt for barna med de yngste forsørgerne (under 25 år), det vi si at disse barna har en noe høyere risiko for å ha lavinntekt enn barn der hovedforsørgeren er 40 år eller eldre.

Når det gjelder familietype er det derimot klare forskjeller i risikoen for å ha vedvarende lavinntekt. Referansegruppen er her barn som bor i en familie bestående av par med to barn. Vi finner her en klar økning i lavinntektsrisikoen for barn i parfamilier med stigende barnetall i familien. Særlig sterk er effekten for par med 5 eller flere barn (jo større verdi på parameterestimatet, jo sterkere er forskjellen mellom den gitte gruppen og referansegruppen). Derimot så finner vi ikke tilsvarende utvikling for barn av enslige forsørgere. Det er kun for barn av enslige forsørgere med fire eller flere barn at risikoen for vedvarende lavinntekt er høyere enn for referansegruppen, og heller ikke her er effekten særlig sterk. Dette tyder på at når barn av enslige forsørgere har en høy andel i lavinntektsgruppen, må forklaringen være at det er andre faktorer enn familiesituasjonen som er årsak til dette, for eksempel graden av yrkestilknytning. Resultatene som viser effekten av familietype på lavinntekt stemmer ellers bra overens med internasjonale studier, for eksempel fra OECD (2001).

Tabell 6.3. Risiko for å ha vedvarende lavinntekt¹. Barn 0 -15 år. Treårsperioden 2002-2004. To ulike lavinnteksdefinisjoner

	EU-definisjon (60 %)		OECD-definisjon (50 %)	
	Para- meter- estimat	Stan- dard- avvik	Para- meter- estimat	Stan- dard- avvik
Hovedinntektstakers alder (ref = 40 år og eldre)				
Under 25 år	0,231	0,027	0,292	0,037
25-29 år	0,065	0,021	0,050	0,028
30-34 år	0,020	0,016	0,037	0,020
35-39 år	-0,063	0,015	0,036	0,018
Familietype og antall barn (ref = par med 2 barn)				
Par med 1 barn	-0,220	0,023	-0,405	0,031
Par med 3 barn	0,503	0,016	0,616	0,021
Par med 4 barn	1,229	0,020	1,467	0,024
Par med 5 eller flere barn	2,198	0,026	2,671	0,028
Enslig med 1 barn	-0,814	0,025	-1,659	0,042
Enslig med 2 barn	-0,522	0,024	-1,050	0,035
Enslig med 3 barn	-0,097	0,031	-0,284	0,039
Enslig med 4 eller flere barn	0,252	0,043	0,309	0,048
Yrkestilknytning i familien (ref = 1 yrkestilknyttet alle år)				
Ingen yrkestilknyttede noen år	1,521	0,019	1,530	0,024
minst 2 yrkestilknyttede alle år	-3,415	0,032	-3,478	0,043
minst 1 yrkestilknyttet noen av årene	-0,129	0,013	-0,120	0,017
Bosted (ref = andre fylker)				
Oslo	0,104	0,018	0,167	0,022
Boligforhold (ref = familien bor i egen bolig)				
Leietaker	0,937	0,012	0,908	0,016
Innvandrerbakgrunn (ref = ikke innvandrere)				
Ikke-vestlig landbakgrunn	1,272	0,016	1,264	0,019
Konstantledd	-3,025	0,018	-3,707	0,023
Antall barn	776 162		776 162	

¹ Barn i familier med høy finansformue første året i treårsperioden (større enn 250 000 2004-kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Det å ikke ha noen yrkestilknyttede i familien i noen av årene i treårsperioden øker klart risikoen for å ha vedvarende lavinntekt. På den annen side er det en meget sterk negativ effekt av det å ha minst to yrkesaktive i alle årene og det å ha lavinntekt. Av de ulike faktorene som inngår i modellen er det ingen som har større effekt på forekomsten av lavinntekt enn graden av yrkestilknytning.

Vi har tidligere sett at barn i hovedstaden er overrepresentert i gruppen av barn med vedvarende lavinntekt. Mye av effekten av å bo i Oslo blir imidlertid svekket når en også kontrollerer for andre faktorer. Vi ser at det bare er en relativt svak positiv effekt av å bo i Oslo og det å ha vedvarende lavinntekt. Dette kan tolkes som at når barn i hovedstaden har en

høy andel i lavinntektsgruppen, så er det andre faktorer enn det at de bor i Oslo som forklarer dette. Det er her nærliggende å peke på den høye konsentrasjonen av ikke-vestlige innvandrere i Oslo. Vi ser da også at det å være barn med ikke-vestlig landbakgrunn har en sterk positiv effekt på det å ha vedvarende lavinntekt.

Vi har også tatt med boligforhold som en av bakgrunnsvariablene. Vi ser at det er en klart større risiko for at barn som bor i en bolig som familien leier å ha vedvarende lavinntekt, enn for de i eid bolig. Det må likevel bemerkes at sammenhengen mellom boligforhold og (lav) inntekt med stor sannsynlighet går begge veier. Barnefamilier med lav inntekt vil i større grad enn velstående familier være leietakere.

Med unntak for hovedinntektstakers alder (aldersgruppene 25 år og eldre) er alle regresjonskoeffisientene signifikante på 1 % nivå, noe verdien på standardavvikene til estimatene indikerer.

6.6. Utviklingen i vedvarende lavinntekt de siste årene

Mellom 2000 og 2004 økte antallet barn med vedvarende lavinntekt (treårsinntekter) med om lag 12 000 i følge EUs lavinnteksdefinisjon, og vel 9 000 i følge OECDs definisjon. Vi skal avslutningsvis se på hovedtrekkene ved denne utviklingen, med hensyn på noen av de bakgrunnsvariablene vi tidligere har sett er nært forbundet med det å ha vedvarende lavinntekt.

Tabellene 6.4 og 6.5 viser at det ble flere barn med vedvarende lavinntekt - både absolutt og relativt - innen de fleste gruppene av barnefamilier. Dette gjelder i særlig grad for barn av enslige forsørgere. I følge EUs lavinnteksdefinisjon ble det dobbelt så mange barn av eneforsørgere i gruppen med vedvarende lavinntekt mellom treårsperiodene 1998-2000 og 2002-2004, fra 5 000 til 10 000 barn. Andelen som barn av enslige forsørgere utgjorde av hele gruppen av barn med lavinntekt økte dermed fra 16 til 23 prosent i samme periode.

En annen gruppe der vi finner en markant økning i antall barn med lavinntekt er blant de barnerike parfamiliene. Andelen barn med vedvarende lavinntekt blant par med fem eller flere barn økte for eksempel fra 27 til 40 prosent mellom 1998 og 2004, i følge EUs lavinnteksdefinisjon. Vi finner også en sterk økning i andelen barn med lavinntekt blant par med fire barn. På den annen side er det en relativt stabil andel barn i parfamilier med bare ett eller to barn som har vedvarende lavinntekt.

Det har også blitt flere barn med vedvarende lavinntekt i familier som har en svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Dette gjelder særlig for de barna som bor i familier der ingen av de voksne har yrkestilknytning.

Andelen barn med vedvarende lavinntekt økte fra 28 prosent i begynnelsen av første periode (1996-1998) til over 39 prosent i siste (2002-2004).

Vi finner også en økning i antall innvandrerbarn med vedvarende lavinntekt, både relativt og absolutt, særlig etter 2000. Andelen ikke-vestlige barn med lavinntekt økte fra om lag 29 prosent i perioden 1998-2000 til 31 prosent i perioden 2002-2004, i følge EUs målemetode for lavinntekt. Innslaget av innvandrerbarn som andel

av alle barn i lavinntektsgruppen økte i samme periode fra 29 prosent til 35 prosent.

Går vi over til å benytte OECDs målemetode for lavinntekt (se tabell 6.5), endrer ikke dette noe på utviklingen som er beskrevet over. Det har først og fremst blitt flere barn med vedvarende lavinntekt i de store familiene, blant barn av enslige forsørgere og blant barn med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn.

Tabell 6.4. Utviklingen i antall barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt¹ etter ulike bakgrunnskjennemerker². Antall og prosent. EUs målemetode for lavinntekt³

	1996-1998		1998-2000		2000-2002		2002-2004	
	Antall (1 000)	Prosent	Antall (1 000)	Prosent	Antall (1 000)	Prosent	Antall (1 000)	Prosent
Alle barn	34,0	4,5	31,3	4,1	35,8	4,6	43,7	5,6
Familietype og antall barn								
Enslig mor med barn	5,7	6,1	4,7	5,0	6,9	7,0	9,4	9,5
Enslig far med barn	0,2	3,5	0,2	3,3	0,3	4,1	0,5	4,9
Enslig forsørger	6,0	5,9	5,0	4,8	7,2	6,8	9,9	9,1
med 1 barn	2,4	5,3	1,7	3,9	2,4	5,2	3,1	6,7
med 2 barn	2,2	5,7	1,8	4,5	2,6	6,0	3,5	8,0
med 3 barn	0,9	7,3	0,9	6,5	1,5	10,6	2,0	14,0
med 4 eller flere barn	0,4	13,3	0,5	13,5	0,8	19,4	1,3	29,7
Par med barn	28,0	4,3	26,3	3,9	28,6	4,3	33,8	5,1
med 1 barn	3,4	2,9	2,8	2,5	2,8	2,5	3,3	3,0
med 2 barn	8,1	2,7	7,2	2,3	7,3	2,3	8,9	2,8
med 3 barn	8,3	4,6	7,8	4,2	8,5	4,5	9,9	5,3
med 4 barn	4,7	11,1	4,5	10,6	5,5	12,7	6,3	15,2
med 5 eller flere barn	3,5	26,9	3,8	28,5	4,5	33,3	5,3	39,7
Yrkestilknytning i familien								
Ingen yrkestilknyttede noen år	10,5	28,3	8,9	25,2	9,7	33,0	11,9	38,8
1 yrkestilknyttet alle år	10,1	7,0	9,8	6,7	10,4	7,6	12,1	9,1
minst 2 yrkestilknyttede alle år	0,7	0,2	0,7	0,2	0,8	0,2	1,1	0,3
minst 1 yrkestilknyttet noen av årene	12,6	6,6	11,9	6,0	14,9	7,3	18,6	9,0
Bosted								
Oslo	5,7	8,1	5,3	7,3	6,0	8,4	7,8	10,8
Andre fylker	28,2	4,1	26,0	3,7	29,8	4,2	35,9	5,1
Boligforhold								
Eier	14,6	2,6	14,5	2,5	15,8	2,7	18,2	3,1
Leier	19,3	10,3	16,7	8,9	20,0	10,4	25,5	13,4
Innvandrerbakgrunn								
Ikke-vestlig innvandrer	9,8	28,8	9,3	24,7	11,6	27,2	15,3	31,4
Andre	24,2	3,3	22,0	3,0	24,2	3,3	28,5	3,9

¹ Barn i familier med høy finansformue første året i treårsperioden (større enn 250 000 2004-kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² Kjennemerkene relaterer seg til første året i treårsperioden

³ Gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet under 60 % av mediangjennomsnittet i perioden.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 6.5. Barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt¹ etter familietype, antall barn i familien og etter innvandrebakgrunn². Antall og prosent. OECDs målemetode for lavinntekt³

	1996-1998		1998-2000		2000-2002		2002-2004	
	Antall (1 000)	Prosent	Antall (1 000)	Prosent	Antall (1 000)	Prosent	Antall (1 000)	Prosent
Alle barn	18,0	2,4	17,5	2,3	21,2	2,7	26,8	3,5
Familietype og antall barn								
Enslig mor med barn	1,2	1,2	1,3	1,4	2,5	2,5	3,8	3,9
Enslig far med barn	0,1	1,2	0,1	1,2	0,1	1,5	0,2	2,0
Enslig forsørger	1,2	1,2	1,4	1,4	2,6	2,5	4,0	3,7
med 1 barn	0,3	0,7	0,4	0,8	0,6	1,3	0,8	1,7
med 2 barn	0,4	1,0	0,4	1,0	0,8	1,9	1,2	2,9
med 3 barn	0,3	2,0	0,3	2,3	0,7	4,6	1,1	7,4
med 4 eller flere barn	0,3	8,0	0,3	8,4	0,5	13,5	0,9	21,4
Par med barn	16,7	2,6	16,0	2,4	18,6	2,8	22,7	3,4
med 1 barn	1,6	1,4	1,3	1,1	1,3	1,2	1,6	1,4
med 2 barn	4,0	1,3	3,7	1,2	4,0	1,3	5,0	1,6
med 3 barn	4,8	2,7	4,4	2,4	5,1	2,7	6,4	3,4
med 4 barn	3,2	7,6	3,2	7,4	4,1	9,5	4,8	11,6
med 5 eller flere barn	3,2	24,2	3,5	25,6	4,0	30,0	4,9	36,8
Yrkestilknytning i familien								
Ingen yrkestilknyttede noen år	4,9	13,2	4,9	13,9	6,0	20,4	7,8	25,3
1 yrkestilknyttet alle år	5,5	3,8	5,3	3,6	6,0	4,3	7,1	5,4
minst 2 yrkestilknyttede alle år	0,3	0,1	0,3	0,1	0,5	0,1	0,6	0,2
minst 1 yrkestilknyttet noen av årene	7,2	3,8	7,0	3,5	8,8	4,3	11,2	5,5
Bosted								
Oslo	3,7	5,3	3,6	4,9	4,1	5,7	5,4	7,4
Andre fylker	14,2	2,1	13,9	2,0	17,1	2,4	21,4	3,0
Boligforhold								
Eier	8,1	1,4	8,1	1,4	9,4	1,6	10,9	1,9
Leier	9,9	5,3	9,3	5,0	11,8	6,1	15,9	8,3
Innvandrebakgrunn								
Ikke-vestlig innvandrere	6,6	19,4	6,6	17,4	8,4	19,5	11,3	23,3
Andre	11,3	1,6	10,9	1,5	12,8	1,8	15,5	2,1

¹ Barn i familier med høy finansformue første året i treårsperioden (større enn 250 000 2004-kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² Kjennmerkene relaterer seg til første året i treårsperioden

³ Gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet under 50 % av mediangjennomsnittet i perioden.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

De store familiene taper terreng

Inntektsutviklingen til norske barnefamilier har vært god de siste årene. Det er likevel klare forskjeller i inntektsutviklingen innen ulike grupper av barnefamilier, og dette er trolig en medvirkende årsak til hvorfor vi for noen grupper av barn finner en økning i antallet med vedvarende lavinntekt. Tabell 6.6 viser utviklingen i inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) for de ulike treårsperiodene mellom 1998 og 2004. Tabellen viser endring i realinntekt (gjennomsnittet av medianinntektene i treårsperioden) fra ene treårsperioden til den neste, for ulike familietyper.

Tabellen viser at medianinntektene økte med om lag 17 prosent fra perioden 1996-1998 til 2002-2004 for alle barn i alderen 0-15 år. Det er imidlertid en klar tendens til at de mindre barnefamiliene har hatt en klart gunstigere inntektsutvikling enn store barnefamilier. Dette gjelder for både barn av enslige forsørgere og for barn i parfamilier. Barn i parfamilier

med ett eller to barn hadde for eksempel en inntektsøkning på henholdsvis 19 og 18 prosent i denne perioden, mens par med fire eller minst fem barn bare økte inntektene med henholdsvis 15 og 11 prosent. Vi finner samme mønster også for barn av enslige forsørgere. Vi ser i tillegg at inntektene til de store familiene mer eller mindre stagnerte etter perioden 1998-2000, mens de små familiene økte inntektene betydelig også etter denne perioden. En konsekvens av denne utviklingen er at avstanden i økonomiske levekår mellom store og små barnefamilier har økt i denne perioden, og – som vi har sett – det har blitt flere store barnefamilier med vedvarende lavinntekt.

Tabell 6.6 viser også inntektsutviklingen for barnefamilier med ulik tilknytning til arbeidslivet. Her det mindre forskjeller i utvikling mellom gruppene. De barna med minst to yrkesaktive i hele treårsperioden har likevel hatt en noe sterkere inntektsvekst enn barn i familier med en svakere yrkestilknytning.

Tabell 6.6. Utviklingen i inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) for barn 0 - 15 år¹. 1998 – 2004. Mediangjennomsnittet for ulike treårsperioder. 2004-kroner. Treårsperioden 1996-1998 = 100

	1996-1998	1998-2000	2000-2002	2002-2004	Nivå 2002-2004
Alle barn	100	107	112	117	209 000
Familietype og antall barn					
Par med 1 barn	100	108	114	119	239 900
Par med 2 barn	100	107	113	118	224 200
Par med 3 barn	100	107	112	117	199 500
Par med 4 barn	100	108	112	115	172 800
Par med 5 eller flere barn	100	107	110	111	138 500
Enslig forsørger med 1 barn	100	108	112	116	187 700
Enslig forsørger med 2 barn	100	107	111	113	174 100
Enslig forsørger med 3 barn	100	108	111	112	159 600
Enslig forsørger med 4 eller flere barn	100	109	109	110	143 800
Yrkestilknytning i familien					
Ingen yrkestilknyttede noen år	100	111	114	115	137 600
1 yrkestilknyttet alle år	100	108	112	115	180 500
minst 2 yrkestilknyttede alle år	100	107	112	117	234 300
minst 1 yrkestilknyttet noen av årene	100	109	113	116	184 000
Innvandrerbakgrunn					
Barn med ikke-vestlig landbakgrunn	100	113	118	120	151 800
Andre barn	100	107	113	117	212 200

¹ Kjennmerkene relaterer seg til første året i treårsperioden.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 6.7. Antall yrkestilknyttede innen ulike i familietyper. Gjennomsnitt for ulike treårsperioder

	1996-1998	2002-2004
Alle barn	1,55	1,57
Familietype og antall barn		
Par med 1 barn	1,80	1,79
Par med 2 barn	1,70	1,76
Par med 3 barn	1,64	1,67
Par med 4 barn	1,48	1,49
Par med 5 eller flere barn	1,22	1,18
Enslig forsørger med 1 barn	0,70	0,78
Enslig forsørger med 2 barn	0,70	0,76
Enslig forsørger med 3 barn	0,53	0,65
Enslig forsørger med 4 eller flere barn	0,34	0,42

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Barn med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn hadde i treårsperioden 2002-2004 om lag 20 prosent høyere ekvivalentinntekt, enn det tilsvarende gruppe hadde i perioden 1996-1998. Denne sterke realinntektsøkningen har likevel hovedsakelig funnet sted på slutten av 1990-tallet. I årene der konjunktorene ble vanskelige og ledigheten økte, dvs. etter 2001, har barn med ikke-vestlig bakgrunn knapt hatt realvekst i familieinntektene. Når både antallet og andelen barn med vedvarende lavinntekt har økt blant innvandrerbarn, på tross av økte realinntekter, skyldes dette blant annet at det ble flere innvandrerbarn i befolkningen i perioden. Det ble for eksempel vel 40 prosent flere barn under 16 år med ikke-vestlig bakgrunn fra perioden 1996-1998 til perioden 2002-2004.

En viktig forklaring på hvorfor de store barnefamiliene har sakkert akterut de siste årene, skyldes en relativ svak yrkestilknytning og – som vi tidligere har påpekt i kapittel 3 – en betydelig reduksjon i barnetrygden.

Tabell 6.7 viser det gjennomsnittlige tallet på yrkestilknyttede innen ulike familietyper, og endringer som har funnet sted fra perioden 1996-1998 til 2002-2004. Det går klart fram av tabellen at det er store forskjeller i yrkestilknytning innen både parfamilier og blant enslige forsørgere med hensyn til hvor mange barn det er i familien. Andelen yrkestilknyttede er høyest innen par med henholdsvis ett eller to barn, der det gjennomsnittlige antallet yrkestilknyttede var 1,8 for treårsperioden 2002-2004. Det er nesten like mange yrkestilknyttede blant par med 3 barn (1,7), men deretter faller andelen yrkestilknyttede betydelig når antallet barn i familien øker til 4 eller 5 eller flere. Par med 5 barn eller mer hadde for eksempel i gjennomsnitt bare 1,2 yrkestilknyttede personer i familien. Vi finner det samme mønsteret blant enslige forsørgere. Det er høyest yrkesaktivitet blant de enslige forsørgerne med bare ett eller to barn, deretter faller yrkestilknytningen med stigende barnetall.

Tabellen viser også at yrkesaktiviteten har økt noe fra perioden 1996-1998 til 2002-2004 innen de fleste familietypene. Dette gjelder imidlertid ikke for de barnerike parfamiliene, der det i gjennomsnitt ikke var flere yrkestilknyttede per familie i siste periode, enn i første.

7. Geografisk fordeling av vedvarende lavinntekt

I dette kapitlet skal vi se litt nærmere på geografiske variasjoner i andelen barn som lever i familier med såkalt vedvarende lavinntekt. Så langt datagrunnlaget tillater det skal vi også undersøke om det finnes visse særtrekk ved kommuner som skiller seg ut med enten (svært) høye eller (svært) lave andeler barn i lavinntektsfamilier.

I kapittel 6 ble bosted brukt som en bakgrunnsvariabel til å beskrive barn med vedvarende lavinntekt. Oslo skilte seg ut som et område med mange barn som lever i familier med små økonomiske ressurser over flere år. Flere andre analyser av lavinntekt peker også på at hovedstaden er preget av stor ulikhet i de økonomiske levekårene (blant annet Kirkeberg 2003, Ytrehus 2004 og Mogstad 2005). Vi skal se nærmere på Oslo og de ulike bydelene til slutt i dette kapitlet, men la oss først se på hvordan lavinntekt blant barn fordeler seg i fylkene og kommunene.

7.1 Fylkene

Høyest andel barn med lavinntekt i Oslo – lavest andel i Finnmark

Tabell 7.1 gir en oversikt over andelen barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004 i de ulike fylkene. Det er barnets bostedskommune i 2002 som er valgt, og tallene tar derfor ikke hensyn til eventuell flytting i løpet av tre-årsperioden. Vi har imidlertid foretatt kontroller som viser at tallene ikke endres nevneverdig dersom man setter som krav at bostedskommunen skal være den samme i alle tre år. I likhet med tidligere i rapporten benytter vi lavinntektsgrensene beregnet ved EUs og OECDs metoder. Enkelte andre studier har forsøkt å ta hensyn til geografiske forskjeller i levekostnader ved å beregne såkalte regionspesifikke lavinntektsgrenser (se Langørgen m.fl. 2003 og Mogstad 2005), men her benyttes de nasjonale lavinntektsgrensene. Barn som tilhører en familie med bruttofinanskapital per forbruksenhet (EU-skala) høyere enn 250 000 kroner, er utelatt fra lavinnteksgruppen.

Tabell 7.1. Andel og antall barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt i 2002-2004. OECDs og EUs målemetode. Fylker

	Lavinntekt 2002-2004			
	OECDs målemetode		EUs målemetode	
	Andel barn 0-15 år	Antall barn 0-15 år	Andel barn 0-15 år	Antall barn 0-15 år
Hele landet	3,5	26 782	5,6	43 710
Oslo	7,4	5 382	10,8	7 815
Telemark	4,1	1 091	7,0	1 850
Østfold	4,0	1 638	6,6	2 725
Aust-Agder	3,9	692	6,4	1 136
Hedmark	3,7	1 071	6,3	1 820
Buskerud	3,7	1 471	6,2	2 443
Oppland	3,7	1 052	6,0	1 733
Vest-Agder	3,6	1 058	5,8	1 720
Nord-Trøndelag	3,1	701	5,5	1 245
Nordland	3,2	1 263	5,3	2 113
Sør-Trøndelag	3,1	1 431	5,3	2 425
Vestfold	3,0	1 073	5,1	1 817
Troms	2,7	716	4,8	1 261
Hordaland	2,8	2 223	4,8	3 837
Rogaland	2,9	2 185	4,7	3 566
Møre og Romsdal	2,8	1 174	4,6	1 946
Sogn og Fjordane	2,5	482	4,1	799
Akershus	2,1	1 836	3,4	3 052
Finnmark	1,9	243	3,2	407

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabellen viser en relativt stor spredning i andelen barn med lavinntekt - både når EUs og OECDs målemetoder benyttes. For hele landet utgjorde andelen barn med lavinntekt 5,6 prosent i 2002-2004 i følge EU sin beregningsmetode. 11 av landets fylker har en lavere andel enn landsgjennomsnittet. Blant fylkene med en høyere andel står Oslo i en særstilling hvor mer enn hvert tiende barn i alderen 0-15 år bor i familier med vedvarende lavinntekt. Fylket med lavest andel økonomisk utsatte barn er Finnmark med 3,2 prosent fulgt av Akershus med 3,4 prosent. Barn i Oslo har med andre ord en sannsynlighet for å havne i lavinnteksgruppen som er mer enn tre ganger høyere enn for barna i vårt nordligste fylke.

Det samme mønsteret fremtrer når vi også ser på OECD sin beregningsmetode for lavinntekt. Åtte fylker ligger med en høyere andel barn i lavinntektsfamilier enn landsgjennomsnittet på 3,5 prosent for perioden 2002-2004. Oslo skiller seg igjen ut med flest økonomisk utsatte barn, både som relativ andel og i absolutt antall, mens Finnmark har lavest andel og færrest antall barn under lavinntektsgrensen.

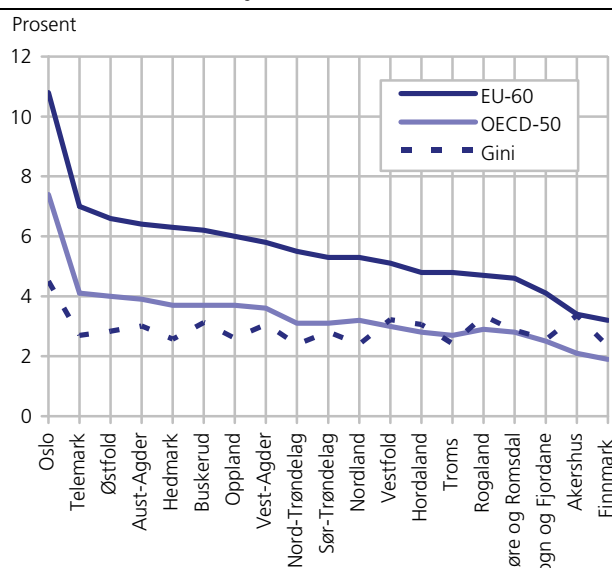
Ut ifra tabell 7.1 kan man også lese andre geografiske forskjeller. Uavhengig av valg av målemetode er sannsynligheten for at et barn skal tilhøre lavinnteksgruppen størst på Østlandet. Både Østfold, Hedmark, Oppland og Buskerud har blant de høyeste andelen barn i lavinntektsfamilier sammen med Oslo, mens Akershus er unntaket. Telemark sammen med Agder-fylkene har også andeler barn med lavinntekt til dels godt over landsgjennomsnittet. Når vi kommer til Vestlandet, Midt-Norge og videre nordover har samtlige fylker klart lavere andeler enn landet sett under ett.

Inntektsfordelingen og lavinntekt sammenfaller ofte - men ikke alltid

De geografiske forskjellene i andelen barn med vedvarende lavinntekt sammenfaller til dels med inntektsfordelingen i fylkene. Fylker med en lav andel barn i lavinntektsfamilier er ofte preget av å ha en jevnere inntektsfordeling enn fylker med høyere andeler barn under lavinntektsgrensen. Dette har en klar definisjonsmessig sammenheng, siden en jevn inntektsfordeling indikerer at det er relativt få personer med svært lav (eller svært høy) inntekt i fylket. Sammenhengen er forsøkt illustrert i figur 7.1. Inntektsulikheten i 2004 i det enkelte fylket er målt ved hjelp av den såkalte Gini-koeffisienten²³. Vi har målt inntektsulikheten (inntekt etter skatt) blant personer 30-55 år hvor vi finner de fleste som forsørger barn. Som vi ser i figuren er det en tendens til at fylker med en lav Gini-koeffisient, også har en lav andel barn med lavinntekt. Høyest inntektsulikhet finner vi i Oslo med en Gini på 0,451 (i figur 7.1 er Gini-koeffisienten multiplisert med 10 pga. skaleringen i figuren), mens Finnmark har den klart laveste inntektsulikheten – Gini-koeffisienten er i dette fylket 0,232 for befolkningsgruppen 30-55 år. Men figuren viser også at det finnes fylker som avviker fra sammenhengen mellom få i lavinnteksgruppen og en jevn inntektsfordeling. Akershus er som tidligere nevnt det fylket, etter Finnmark, med lavest andel barn i lavinntektsfamilier, men samtidig har dette fylket den høyeste inntektsulikheten etter Oslo (Gini lik 0,336). Det samme er tilfellet for Rogaland som har en andel barn med lavinntekt godt under landsgjennomsnittet,

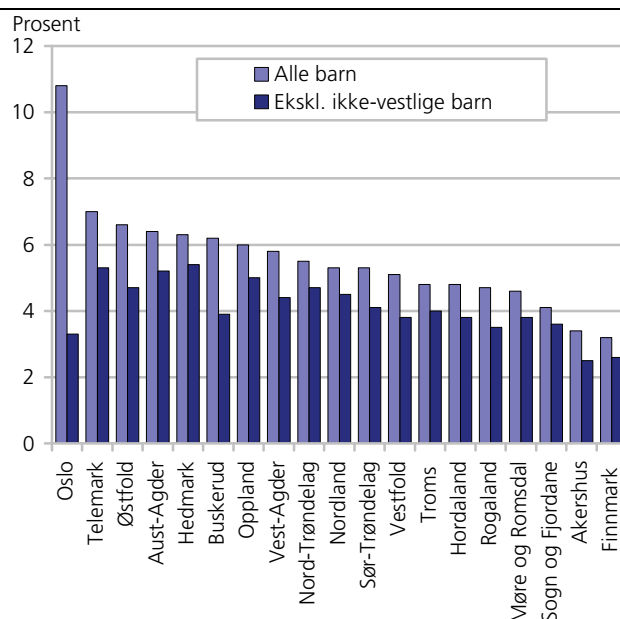
men en inntektsulikhet på linje med Akershus (Gini lik 0,334). Både Akershus og Rogaland er kjennetegnet av å ha et høyt gjennomsnittlig inntektsnivå sammenlignet med landet som helhet, blant annet på grunn av at noen personer har svært høye inntekter, noe som fører til store inntektsforskjeller (høy Gini). Men også de barnefamiliene som ligger aller nederst i inntektsfordelingen i disse fylkene, har et relativt høyt inntektsnivå, sammenlignet med det "vanlige" inntektsnivået i befolkningen (medianinntekten). Dette fører dermed til at det er relativt få som befinner seg under lavinntektsgrensen, som nettopp tar utgangspunkt i avstanden til det generelle inntektsnivået i hele befolkningen.

Figur 7.1. Andelen barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt 2002-2004. Gini-koeffisient for personer 30-55 år. 2004. Fylker

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå

Figur 7.2. Andelen barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt 2002-2004. EUs målemetode. Inklusiv og ekskl. barn med ikke-vestlig landbakgrunn. Fylker

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

²³ Gini-koeffisienten er et ulikhetsmål som baser seg på forholdet mellom den kumulative andelen av befolkningen rangert etter størrelsen på inntekten, og den kumulative andelen av totalinntekten de disponerer. Størrelsen på koeffisienten representerer den andelen av totalinntekten som må fordeles for å oppnå full likhet. Gini-koeffisienten kan variere fra 0 (fullstendig likhet) til 1 (maksimal ulikhet).

De geografiske forskjellene endres når innvandrerbarn "utelates"

Vi har flere ganger tidligere i rapporten vist at barn med ikke-vestlig landbakgrunn er sterkt overrepresentert i lavinntektsgruppen. I hvilken grad påvirker dette forskjellen i andelen barn med lavinntekt mellom de ulike fylkene? I figur 7.2 viser vi hvordan andelen barn med vedvarende lavinntekt 2002-2004 synker i fylkene når vi utelater barna med ikke-vestlig landbakgrunn. Figuren viser andelen ved bruk av EUs beregningsmetode, men endringene blir stort sett de samme når også OECDs metode benyttes. Innvandrerbarna omfatter både de som har kommet til landet som førstegenerasjonsinnvandrere, og barn født i Norge av to utenlandsfødte foreldre.

Figuren viser at forskjellen i andelen barn mellom fylkene endres drastisk når ikke-vestlige barn utelates fra analysen. Ikke overraskende, er endringen spesielt stor for Oslo med en høy bokonsentrasjon av innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn. Andelen barn med lavinntekt i hovedstaden faller fra 10,8 til 3,3 prosent når ikke-vestlige barn utelates fra datagrunnlaget. Dette plasserer Oslo blant fylkene med lavest andel barn med lavinntekt ved denne målemetoden, kun Akershus og Finnmark ligger lavere. På "topp" havner nå Hedmark med en andel på 5,4 prosent av barna under lavinntektsgrensen, tett fulgt av Telemark med 5,3 prosent.

7.2. Kommunene

Få kommuner uten barnefamilier med vedvarende lavinntekt

Tabell 7.2 gir en oversikt over hvordan andelen barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt 2002-2004 fordeler seg på landets 434 kommuner. Vi tar igjen utgangspunkt i barnets bostedskommune i 2002.

Som vi ser så er det svært få kommuner som ikke har noen barn som tilhører familier med lavinntekt - kun fem kommuner når EUs lavinntektsgrense legges til grunn, og 20 kommuner etter OECDs lavere grense for lavinntekt. Samtlige av disse kommunene er kjennetegnet av å være småkommuner. De aller fleste av dem har mindre enn 1 000 innbyggere, mens kun én kommune har mer enn 2 000 innbyggere (Båtsfjord i Finnmark). De fem kommunene uten barn med lavinntekt etter EUs målemetode, er Rømskog i Østfold, Bykle i Aust-Agder, Berg i Troms og de to Rogalandskommunene Bokn og Utsira.

I landet totalt var andelen barn med vedvarende lavinntekt 5,6 prosent, etter EU sin målemetode. 179 kommuner har en høyere andel barn med vedvarende lavinntekt etter denne metoden. Etter OECD sin beregningsmetode var andelen 3,5 prosent for hele landet. 158 kommuner har en høyere andel enn dette landsgjennomsnittet. Som vi ser ut fra tabellen har svært mange kommuner en andel med barn i lavinntektsfamilier som ligger i intervallene rundt landsgjennomsnittet.

Tabell 7.2. Antall kommuner etter andelen barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt. 2002-2004. EUs og OECDs målemetoder

	Antall kommuner
EUs målemetode	
Ingen lavinntekt	5
0,1 - 2,9 prosent	60
3,0 - 4,9 prosent	133
5,0 - 6,9 prosent	133
7,0 - 9,9 prosent	76
10,0 - 14,9 prosent	24
15 prosent og høyere	3
OECDs målemetode	
Ingen lavinntekt	20
0,1 - 2,9 prosent	197
3,0 - 4,9 prosent	145
5,0 - 6,9 prosent	43
7,0 - 9,9 prosent	24
10 prosent og høyere	5

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Noen kommuner skiller seg ut med svært høye andeler barn i lavinntektsgruppen. I følge EU sin målemetode er det tre kommuner som har en andel på mer enn 15 prosent. Disse kommunene er Hattfjelldal i Nordland (17,8 prosent), Rennebu i Sør-Trøndelag (16,1 prosent) og Etnedal i Oppland (15,6 prosent). Dette er alle små kommuner med under 3 000 innbyggere.

Hattfjelldal ligger også på "topp" når andelen økonomisk utsatte barn måles ved hjelp av OECD sin metode, sammen med Lavangen i Troms, Marnardal i Vest-Agder og de to nabokommunene Sør-Aurdal og Etnedal i Oppland. I alle disse fem kommunene lever mer enn hvert tiende barn i familier med så små økonomiske ressurser at de havnet i lavinntektsgruppen 2002-2004. Men igjen er alle disse kjennetegnet av å være småkommuner med relativt få innbyggere²⁴. Også andre undersøkelser viser at mange av barna i lavinntektsfamilier bor i mindre kommuner. Ytrehus (2004) fant for eksempel at halvparten av barn i inntektsfattige hushold i 2001 bodde i kommuner med et innbyggerantall under 30 000.

Hva kjennetegner kommuner med mange barn med vedvarende lavinntekt ...

Finnes det visse særtrekk ved kommuner som har høye andeler med barn i lavinntektsgruppen? I tabell 7.3 har vi plukket ut de 25 kommunene med høyest andel barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt i 2002-2004. Men vi har satt som krav at kommunen skal ha minst 500 barn i denne aldersgruppen midt i perioden. Dette for å kunne ha nok observasjoner til å se på ulike karakteristika ved barnefamiliene i kommunen slik som innvandrerbakgrunn, yrkestilknytning, antall barn i familien, mottak av økonomisk sosialhjelp, og om familien til barnet driver egen næringsvirksomhet. Vi måler lavinntekt ved EU sin metode – 60 prosent av mediangjennomsnittet for 2002-2004. Som ellers har vi utelatt barn med en brutto finanskapital per forbruksenhet høyere enn 250 000 kroner.

²⁴ Det er viktig å være klar over at i enkelte kommuner kan asylmottak påvirke andelen barn med lavinntekt.

Tabell 7.3. Andel barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004. EUs målemetode. 25 kommuner med høyest andel barn med vedvarende lavinntekt blant kommuner med minst 500 barn 0-15 år per 1. januar 2003, etter ulike kjennemerker

	Andel barn 0-15 år									Familien har egen næringsvirksomhet
	Lavinntekt 2002-2004	Ikke-vestlig landbakgrunn	Lavinntekt ekskl. ikke-vestlige barn	Ingen yrkestilknyttede i familien i perioden	To yrkestilknyttede i familien i perioden	Par med fire eller flere barn	Enslig forsørger med tre eller flere barn	Mottatt sosialhjelp minst en gang	Mottatt sosialhjelp i alle tre år	
Hele landet	5,6	6,3	3,9	4,0	52,4	7,1	2,4	9,4	2,7	15,5
1635 Rennebu	16,1	0,0	16,1	4,0	48,0	7,8	2,5	11,1	3,7	46,3
0911 Gjerstad	12,6	5,1	11,0	10,9	42,0	14,3	2,9	23,5	11,2	17,5
0540 Sør-Aurdal	12,2	2,6	10,6	2,8	51,0	17,8	1,7	15,5	6,2	42,0
1867 Bø (n)	12,1	3,9	11,4	6,0	54,0	3,9	2,5	15,3	3,4	29,7
1021 Marnadal	12,0	4,5	9,6	9,4	39,0	8,2	3,5	11,8	1,9	41,2
0822 Sauherad	11,5	5,8	7,6	9,3	48,0	11,9	3,3	14,5	3,6	28,4
1933 Balsfjord	11,2	0,5	11,1	5,0	54,0	8,5	3,8	11,1	2,2	26,5
1822 Leirfjord	11,1	6,6	5,7	6,0	51,0	19,3	1,6	22,0	4,2	26,5
0301 Oslo	10,8	25,8	3,3	7,5	47,3	6,8	3,1	12,0	4,3	13,1
0425 Åsnes	10,3	2,8	8,9	7,2	45,6	5,4	7,2	17,5	5,5	28,6
0602 Drammen	10,3	19,9	4,3	5,6	46,0	6,0	3,3	11,5	2,9	9,4
1724 Verran	10,3	1,4	9,2	4,0	44,0	9,6	4,1	6,2	0,7	17,5
0423 Grue	9,7	4,1	7,1	5,2	53,6	4,4	3,8	13,3	7,5	31,8
0516 Nord-Fron	9,6	2,4	7,9	3,2	54,8	3,3	2,4	10,1	3,1	30,7
0538 Nordre Land	9,6	1,6	9,3	3,6	46,8	9,8	3,7	9,5	4,1	22,9
0428 Trysil	9,2	1,8	9,1	4,3	52,3	3,7	3,0	11,9	3,6	28,0
0426 Våler	9,1	1,4	8,9	4,3	53,9	2,7	2,7	14,4	2,3	26,9
0817 Drangedal	9,1	1,6	7,7	4,8	41,0	7,7	2,3	12,5	3,7	26,4
1560 Tingvoll	9,1	5,9	4,5	6,0	59,0	9,1	1,9	9,3	1,1	27,3
0430 Stor-Elvdal	8,9	3,0	6,9	4,2	46,8	9,2	3,5	23,3	9,9	24,3
0520 Ringeby	8,8	2,9	7,6	2,2	50,2	11,0	0,4	8,4	3,1	37,7
0828 Seljord	8,7	1,6	8,6	6,9	54,0	6,6	3,2	12,7	5,3	31,7
0101 Halden	8,6	7,0	5,8	5,7	49,3	6,0	2,9	12,7	4,1	13,3
0928 Birkenes	8,6	3,5	7,2	5,8	41,0	9,2	3,8	7,5	2,0	25,7
1627 Bjugn	8,5	2,4	6,6	6,0	47,0	10,7	3,6	10,5	0,9	17,8

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Av de i underkant 44 000 barna med vedvarende lavinntekt etter denne målemetoden, finner vi nesten en firedel i de 25 kommunene i tabell 7.3. Rennebu i Sør-Trøndelag har høyest andel med 16,1 prosent, fulgt av Gjerstad i Aust-Agder med 12,6 prosent og Sør-Aurdal i Oppland med 12,2 prosent. Dette er alle mindre kommuner, men vi finner også store bykommuner som Oslo og Drammen blant de 25 på "topp".

Hvis vi ser på ulike karakteristika ved disse 25 kommunene er det noen særtrekk som fremtrer. Andelen barn med ikke-vestlig landbakgrunn i kommunene påvirker lavinntektsandelen mye. Blant de 25 kommunene er det kun Oslo og Drammen som har en sterk overrepresentasjon av ikke-vestlige barn, som bidrar sterkt til den høye andelen med vedvarende lavinntekt. I de øvrige kommunene har de aller fleste en andel ikke-vestlige barn som ligger under landsgjennomsnittet, men det er uansett en klar tendens til at andelen barn med lavinntekt er høyere jo høyere andelen ikke-vestlige barn som er bosatt i kommunen²⁵.

Hvis vi ser på andelen yrkestilknyttede i barnefamiliene, finner vi ofte en sammenheng mellom manglende tilknytning til arbeidslivet og en høy andel barn med lavinntekt i kommunen. Andelen barn som tilhører en familie uten noen yrkestilknyttede gjennom hele perioden 2002-2004, ligger for de fleste av de 25 kommunene høyere enn landsgjennomsnittet på 4 prosent. I for eksempel Gjerstad kommune har mer enn hvert tiende barn ingen yrkestilknyttede i familien. Men sammenhengen er ikke helt entydig. I Sør-Aurdal som har omtrent samme lavinntektsandel som Gjerstad, er andelen barn uten yrkestilknyttede i familien under 3 prosent. Ytrefjord (2004) fant heller ingen entydig sammenheng mellom andelen arbeidsledige i kommunene og andelen barn under lavinntektsgrensen i 2001.

Tidligere i rapporten er det vist at de mer barnerike familiene er overrepresentert i lavinntektsgruppen. På landsbasis tilhørte drøyt 7 prosent av alle barn 0-15 år familietyper par med fire eller flere barn i perioden 2002-2004. Tabell 7.3 viser at i flere kommuner med høye lavinntektsandeler, er det til dels en sterk overrepresentasjon av barn i denne familietyper. I for eksempel Leirfjord kommune i Nordland tilhører nesten hvert femte barn en parfamilie med fire eller

²⁵ I noen mindre kommuner som 1560 Tingvoll og 0928 Birkenes er dette mer tilfeldig pga. asylmottak i disse kommunene.

flere barn. Vi ser også at det er et klart flertall av kommunene som har en høyere andel barn i familietypen "enslig forsørger med tre eller flere barn", enn landsgjennomsnittet på 2,4 prosent.

I 21 av de 25 kommunene i tabell 7.3, er det en høyere andel barn som tilhører familier som har mottatt sosialhjelp minst en gang i perioden 2002-2004, enn hva gjennomsnittet for landet viser. I 18 av de 25 kommunene er det en overrepresentasjon av barn i familier som har mottatt økonomisk sosialhjelp i løpet av alle disse tre årene. Det er med andre ord en sterk samvariasjon mellom mottak av sosialhjelp, og høye lavinntektsandeler blant barn i disse kommunene. Selv om ikke alle barn med lavinntekt lever i familier som samtidig mottar sosialhjelp, underbygger disse tallene at relativt mange barn i disse kommunene har dårligere økonomiske levekår. Dette til tross for at sosialhjelpen sannsynligvis "løfter" noen av barna over lavinntektsgrensen.

Til slutt i tabell 7.3 ser vi på andelen barn hvor familien har egen næringsvirksomhet. Det er satt som krav at familien skal ha overskudd og/eller underskudd fra selvstendig næringsvirksomhet i alle tre årene 2002-2004. I nesten alle kommunene er det flere barn som lever i familier med næringsinntekt enn tilfellet er på landsbasis. I for eksempel kommunen med høyest andel barn i lavinntektsfamilier, Rennebu, har nesten halvparten (46 prosent) av barna foresatte som er personlig næringsdrivende. Inntektsstatistikken vil generelt ha problemer med å vise det "reelle" inntektsnivået for denne gruppen. Næringsdrivende har muligheter til å redusere inntektene både i form av avskrivninger, og ved å trekke i fra ulike utgifter til virksomheten, uten at dette nødvendigvis medfører en lavere levestandard (Kirkeberg m.fl. 2003). I en del mindre kommuner, og da spesielt primærnæringskommuner, kan disse måleproblemene medføre at andelen barn med lavinntekt overvurderes.

... og hva kjennetegner kommuner med få barn med lavinntekt?

Tabell 7.4 viser de 25 kommunene med lavest andel barn i lavinnteksgruppen. Igjen har vi satt som krav at kommunen skal ha minst 500 barn i alderen 0-15 år. De 25 kommunene har til sammen 1 265 barn med vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004 – under tre prosent av det totale antall barn i lavinnteksgruppen. Årdal kommune i Sogn og Fjordane har den laveste andelen barn i lavinnteksgruppen – kun 0,7 prosent, fulgt av Hammerfest med 1 prosent, og Stranda i Møre og Romsdal med 1,4 prosent. Vi finner også mer befolkningstette kommuner som Bærum, Alta og Nittedal på denne lista.

Mange av de ulike kjennmerkene som beskrev kommunene med høye lavinntektsandeler blant barn,

beskriver også kommunene med relativt lave andeler, men nå med "motsatt fortegn".

Nesten alle kommuner²⁶ i tabell 7.4 har relativt lave andeler barn med ikke-vestlig landbakgrunn sammenlignet med landsgjennomsnittet på 6,3 prosent. For mange av disse kommunene er det derfor liten forskjell i lavinnteksandelene dersom barn med ikke-vestlig bakgrunn "inkluderes" eller ikke.

Det er en høy grad av yrkestilknytning blant barnefamiliene i disse kommunene med få barn under lavinntektsgrensen. Andelen barn som tilhører en familie uten noen yrkestilknyttede gjennom hele perioden 2002-2004, er lav i samtlige kommuner, og ingen ligger over landsgjennomsnittet på 4 prosent. I for eksempel Rennesøy kommune i Rogaland har alle barn i alderen 0-15 år yrkestilknyttede i sin familie. Det er også stort sett gjennomgående høye andeler med barn som har to yrkestilknyttede i familien gjennom hele perioden 2002-2004.

Andelen barn som tilhører barnerike familier varierer en god del i tabell 7.4, men sammenlignet med tabell 7.3 er det færre kommuner som har en overrepresentasjon av slike familier. Blant de 25 kommunene med de *høyeste* lavinntektsandelene var det i 19 kommuner flere barn som tilhørte familietypen "enslig forsørger med tre eller flere barn" enn gjennomsnittet for landet. Blant de 25 kommunene med de *laveste* lavinntektsandelene er det langt færre - åtte - kommuner som har en slik overrepresentasjon av enslige forsørgere med mange barn.

Vi ser også at mottak av økonomisk sosialhjelp er langt mindre vanlig blant de 25 kommunene med få barn under lavinntektsgrensen. I kun fire av kommunene er det en høyere andel barn med familier som har mottatt sosialhjelp i løpet av alle tre årene 2002-2004, sammenlignet med andelen for landet i alt. I syv av de 25 kommunene er det en høyere andel enn landsgjennomsnittet som har mottatt sosialhjelp minst en gang i tre-årsperioden, mens dette gjaldt for 21 av de 25 kommunene med de høyeste lavinntektsandelene.

Både tabell 7.3 og 7.4 viser at ulike karakteristika ved barnefamiliene varierer til dels mye når kommunale variasjoner i lavinntektsandelene skal belyses. Dette synliggjør at lokale tiltak vil være av betydning for å bekjempe dårlige økonomiske levekår blant barn i Kommune-Norge, og ikke bare overordnede nasjonale tiltak. En viktig forutsetning er uansett å vise gjennom statistikken hvor i landet man finner en opphopning av barn som lever i familier med små økonomiske ressurser - målt over en lengre tidsperiode.

²⁶ 0219 Bærum og 1516 Ulstein har asylmottak.

Tabell 7.4. Andel barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004. EUs målemetode. 25 kommuner med lavest andel barn med vedvarende lavinntekt blant kommuner med minst 500 barn 0-15 år per 1. januar 2003, etter ulike kjennemerker

	Andel barn 0-15 år									Familien har egen næringsvirksomhet
	Lavinntekt 2002-2004	Ikke-vestlig landbakgrunn	Lavinntekt ekskl. ikke-vestlige barn	Ingen yrkes-tilknyttede i familien i perioden	To yrkes-tilknyttede i familien i perioden	Par med fire eller flere barn	Enslig forsørger med tre eller flere barn	Mottatt sosialhjelp minst en gang	Mottatt sosialhjelp i alle tre år	
Hele landet	5,6	6,3	3,9	4,0	52,4	7,1	2,4	9,4	2,7	15,5
1424 Årdal	0,7	1,1	0,7	1,0	72,0	6,5	1,4	8,4	1,6	7,3
2004 Hammerfest	1,0	2,7	0,5	3,0	54,0	5,6	3,8	8,6	1,4	10,1
1525 Stranda	1,4	3,7	1,0	2,0	65,0	11,3	2,1	7,5	0,5	21,0
1416 Høyanger	1,5	1,4	1,5	1,0	66,0	9,2	1,2	8,5	2,4	17,6
1432 Førde	2,0	2,9	1,8	2,0	64,0	8,5	2,1	8,6	3,0	15,5
1420 Sogndal	2,1	1,2	2,0	2,0	63,0	5,8	2,6	7,2	0,9	21,9
1922 Bardu	2,1	1,3	2,1	1,0	61,0	5,0	0,8	7,5	0,3	12,5
2020 Porsanger	2,2	1,6	1,8	3,0	52,0	5,1	1,6	19,0	4,8	12,5
1259 Øygarden	2,3	2,3	2,4	2,0	43,0	13,5	2,3	14,1	1,7	8,5
1640 Røros	2,3	2,8	2,0	3,0	68,0	3,7	2,7	8,2	0,2	18,2
0612 Hole	2,4	1,7	1,3	2,0	64,0	3,1	0,9	4,8	0,9	22,3
1244 Austevoll	2,4	1,3	2,4	1,0	49,0	21,8	1,5	8,5	1,8	31,7
0238 Nannestad	2,5	2,5	2,4	2,4	55,6	4,9	2,7	7,2	1,6	15,9
1142 Rennesøy	2,5	0,7	2,3	0,0	57,0	9,2	1,2	3,1	0,9	34,9
1154 Vindafjord	2,5	0,1	2,5	1,4	62,0	13,8	1,4	3,9	0,2	35,9
2030 Sør-Varanger	2,5	4,8	1,7	2,0	53,0	6,4	1,8	12,2	2,4	9,1
0219 Bærum	2,6	5,8	1,8	1,9	60,6	4,3	1,5	5,0	1,7	12,5
1924 Målselv	2,6	0,3	2,3	4,0	59,0	8,2	2,9	8,9	1,8	13,2
0233 Nittedal	2,7	4,9	1,7	1,5	57,7	3,8	1,7	6,3	1,7	9,5
0620 Hol	2,7	3,1	1,6	2,4	59,0	5,1	1,8	9,9	2,7	27,1
1228 Odda	2,7	2,4	2,1	3,0	62,0	7,4	1,3	10,2	3,0	11,1
2012 Alta	2,7	1,2	2,4	4,0	45,0	14,0	2,9	11,6	2,4	12,6
1516 Ulstein	2,8	4,0	2,2	2,0	57,0	6,4	1,8	5,9	1,6	13,8
1750 Vikna	2,8	0,4	2,6	3,0	53,0	6,3	2,5	11,6	3,7	23,8
1122 Gjesdal	2,9	2,1	2,8	2,2	52,0	9,7	2,7	6,7	2,3	14,8

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 7.5. Andel og antall barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt i periodene 1996-1998 og 2002-2004. EUs målemetode. Storbyer

	Lavinntekt 1996-1998		Lavinntekt 2002-2004		Lavinntekt 2002-2004 ekskl. barn med ikke-vestlig landbakgrunn		Andel barn 0-15 år med ikke-vestlig landbakgrunn i tre-årsperioden	
	Andel barn 0-15 år	Antall barn 0-15 år	Andel barn 0-15 år	Antall barn 0-15 år	Andel barn 0-15 år	Antall barn 0-15 år	1996-1998	2002-2004
Hele landet	4,5	33 955	5,6	43 710	3,9	28 452	4,5	6,3
Herav:								
Oslo	8,1	5 746	10,8	7 815	3,3	1 780	21,1	25,8
Drammen	7,6	623	10,3	897	4,3	299	14,1	19,9
Porsgrunn/Skien	5,0	661	7,0	937	4,3	540	4,6	7,5
Fredrikstad/Sarpsborg	5,4	935	6,7	1 271	4,8	851	2,7	6,4
Kristiansand	5,2	675	5,6	764	3,9	484	7,0	8,5
Stavanger/Sandnes	4,4	1 312	5,2	1 608	3,3	945	5,4	7,2
Trondheim	4,6	1 131	5,1	1 307	3,4	821	4,0	5,1
Bergen	4,0	1 559	5,0	2 053	3,6	1 391	3,8	5,3
Tromsø	3,2	337	4,2	468	3,5	381	1,3	2,1

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

7.3. Storbyene

Vi har hittil vist at det er i småkommunene vi finner de høyeste relative andelene barn med lavinntekt. Men i absolutt antall er en stor andel av de økonomisk utsatte barna å finne i de største byene. Vi har tidligere sett at Oslo peker seg ut med både en høy inntektsulikhet og en høy lavinntektsandel. I tabell 7.5 sam-

menlignes Oslo med andre norske storbyer²⁷ i to perioder, 1996-1998 og 2002-2004. Lavinntekt er målt ved EUs metode – 60 prosent av mediangjennomsnittet i tre-årsperioden. Byene i tabellen dekker om lag 40 prosent av alle barn i lavinntektsgruppen.

²⁷ Vi har valgt å slå sammen bykommunene Porsgrunn/Skien, Fredrikstad/Sarpsborg og Stavanger/Sandnes siden disse geografisk har vokst sammen, og blir behandlet som enheter i Statistisk sentralbyrås tettstedsstatistikk.

Drammen har høyest andel barn i lavinntektsfamilier - etter Oslo

Tabellen viser at det har skjedd en del endringer mellom de to periodene. Andelen barn i lavinntektsfamilier har økt i alle byene, men økningen har vært høyest i Oslo og Drammen. Disse to byene har de klart høyeste andelene barn med vedvarende lavinntekt i både 1996-1998 og 2002-2004. Drammen har en lavinntektsandel nesten like høy som hovedstadens. En viktig forklaring til dette er den langt høyere konsentrasjonen av barn med ikke-vestlig bakgrunn i Oslo og Drammen sammenlignet med de andre storbyene. I treårsperioden 2002-2004 hadde hvert fjerde barn i hovedstaden, og hvert femte barn i Drammen, ikke vestlig landbakgrunn. Vi ser også at økningen i andelen innvandrerbarn mellom de to periodene, har vært størst i disse to byene.

I 1996-1998 hadde Stavanger/Sandnes, Bergen og Tromsø en lavinntektsandel blant barn som lå under landsgjennomsnittet. I 2002-2004 ligger disse byene fortsatt under nivået for landet totalt, men nå har også Trondheim en lavinntektsandel som er lavere enn i hele landet. Av storbyene er det Tromsø som har færrest barn under lavinntektsgrensen. Sannsynligheten for at et barn skal ha vedvarende lavinntekt er 2,5 ganger høyere i Oslo sammenlignet med vår nordligste storby.

Når barn med ikke-vestlig landbakgrunn "utelates" i målingen av lavinntekt blir andelene relativt jevne for alle storbyene. Oslo, sammen med Stavanger/Sandnes, får nå den laveste andelen barn i lavinntektsfamilier med 3,3 prosent, mens Fredrikstad/Sarpsborg har den høyeste andelen med 4,8 prosent. Tallene illustrerer igjen at dårlige økonomiske levekår blant barn, spesielt i Oslo og Drammen, hovedsakelig er et innvandrerenomen. For Oslo sitt vedkommende skal vi se nærmere på dette, og hvordan dette er med på å forklare de store forskjellene innad i hovedstaden.

7.4. Oslo med bydeler

I tabell 7.6 gis det en oversikt over andelen barn med vedvarende lavinntekt i de ulike bydelene i Oslo i 1996-1998 og 2002-2004. Igjen er det EU sin målemetode som er benyttet. I 1996-1998 bodde 17 prosent av alle barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt, i Oslo. I 2002-2004 hadde denne andelen økt noe, til 18 prosent.

Høyest andel barn med lavinntekt i Oslo indre øst

Av Oslos 17 bydeler²⁸ (ny bydelsinndeling per 1. januar 2004) hadde ti bydeler i 1996-1998 en høyere andel barn i familier med lavinntekt, enn andelen på landsbasis. I 2002-2004 er det elleve bydeler med en så høy lavinntektsandel. Forskjellen i lavinntekt mellom bydelene er meget stor. Oslo indre øst som består av bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene, skiller seg

ut med de klart høyeste lavinntektsandelene. De laveste andelene med barn som tilhører lavinntektsfamilier, finner vi i Oslo ytre vest med bydelene Ullern, Vestre Aker og Nordre Aker. Disse tre bydelene ligger alle under landsgjennomsnittet. I Gamle Oslo tilhørte hvert fjerde barn (25 prosent) i 2002-2004 en familie med vedvarende lavinntekt, mens på Ullern var denne andelen 3,5 prosent. Det er med andre ord mer enn syv ganger mer sannsynlig for et barn i Gamle Oslo å tilhøre lavinntektsgruppen sammenlignet med et barn på Ullern.

I likhet med Ytrehus (2004) finner vi at forskjellen mellom bydelene i Oslo er større enn forskjellen mellom kommunene med de laveste og høyeste andelene barn i lavinntektsfamilier. Ingen kommuner har så høye andeler barn med lavinntekt som bydelene i Oslo indre øst. Men samtidig har heller ingen av bydelene i Oslo ytre vest like lave andeler som kommunene med færrest økonomisk utsatte barn.

Andelen barn med lavinntekt øker i nesten alle bydeler

I nesten alle bydeler har andelen barn i familier med lavinntekt økt mellom 1996-1998 og 2002-2004. Det eneste unntaket er St. Hanshaugen som har hatt en liten nedgang. I prosentpoeng har økningen vært størst i de to gamle drabantbyene Grorud og Bjerke, og i de nye drabantbyene Stovner, Alna og Søndre Nordstrand. Tabell 7.6 viser at det har skjedd endringer i bokonsentrasjonen av barn med lavinntekt mellom de to periodene. I 1996-1998 bodde 34 prosent av alle barna i lavinntektsgruppen i hovedstaden, i Oslo indre øst. I 2002-2004 er denne andelen falt til 29 prosent. Denne positive utviklingen kan ha sammenheng med det handlingsprogrammet som staten og kommunen i fellesskap har hatt for å bedre levekårene til voksne og barn i denne delen av Oslo. Handlingsprogrammet foregikk i perioden 1997-2006. Evalueringen av programmet viste at levekårene ble klart forbedret i denne perioden, blant annet er en mindre andel av befolkningen i indre øst uførepensjonerte, på attføring eller er langtidsmottakere av sosialhjelp (Barstad m.fl. 2006).

Flere av barna i familier med lavinntekt er nå bosatt i Groruddalen. Nesten hvert femte (18 prosent) barn i hovedstadens lavinntektsgruppe bor nå i de gamle drabantbyene, sammenlignet med 12 prosent i 1996-1998. I de nye drabantbyene har denne andelen vært uforandret mellom de to periodene, men det er i disse bydelene vi nå finner flest økonomisk utsatte barn. Blant barn i alle lavinntektsfamilier i Oslo, bor 35 prosent i en av bydelene Stovner, Alna eller Søndre Nordstrand. Det er nå laget også et eget handlingsprogram for Groruddalen for perioden 2007-2011 hvor bedring av levekårene står sentralt. En av hovedutfordringene i programmet er å sørge for at så mange som mulig vil være i stand til å forsørge seg selv og sine nærmeste gjennom tilknytning til arbeidslivet (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2007).

²⁸ For bydelene Sentrum og Marka er antall observasjoner så få at vi har valgt å utelate disse to bydelene.

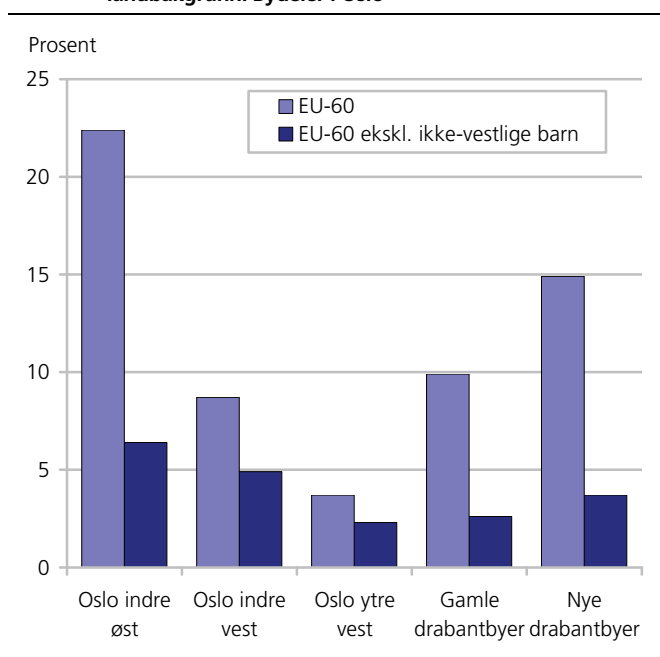
Tabell 7.6. Andel og antall barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt i periodene 1996-1998 og 2002-2004. EUs målemetode. Oslo med bydeler

	Lavinntekt 1996-1998		Lavinntekt 2002-2004	
	Andel barn 0-15 år	Antall barn 0-15 år	Andel barn 0-15 år	Antall barn 0-15 år
Hele landet	4,5	33 955	5,6	43 710
Oslo i alt	8,1	5 746	10,8	7 815
Gamle Oslo	21,7	975	25,1	1 063
Grünerløkka	17,9	671	22,6	786
Sagene	14,7	335	17,4	424
St. Hanshaugen	9,2	173	8,5	175
Frogner	5,6	172	8,8	281
Ullern	3,4	136	3,5	139
Vestre Aker	2,8	189	3,7	243
Nordre Aker	2,7	160	3,9	256
Bjerke	5,5	175	11,3	421
Grorud	7,8	283	12,9	522
Stovner	10,9	492	15,4	737
Alna	9,9	685	14,3	980
Østensjø	3,6	214	7,2	472
Nordstrand	3,7	235	3,8	252
Søndre Nordstrand	10,9	814	15,0	1 045
Sentrum	:	:	:	:
Marka	:	:	:	:
Uoppgitt bydel	:	:	:	:

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Mange ikke-vestlige bor i bydeler med mange økonomisk utsatte barn

I tabell 7.7 ser vi på noen bakgrunnskjennemerker ved bydelene i Oslo lik de vi benyttet til å beskrive kommuner med høye eller lave andeler barn som tilhører familier med lavinntekt. Mange av sammenhengene vi fant for kommunene finner vi også for bydelene i hovedstaden. Igjen ser vi at områder med en høy andel barn i lavinntektsgruppen, også har en høy andel barn med ikke-vestlig bakgrunn. Vi ser at det er i Oslo indre øst og i de gamle og nye drabantbyene vi finner den største bokonsentrasjonen av ikke-vestlige barn. I Gamle Oslo har halvparten av barna i alderen 0-15 år bakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia. Nesten like høye andeler finner vi i den gamle drabantbyen Grorud, og de nye drabantbyene Stovner, Alna og Søndre Nordstrand. I figur 7.3 er lavinntektsandelene vist både ved å inkludere og utelate barn med ikke-vestlig bakgrunn. Figuren illustrerer den sterke overrepresentasjonen av innvandrerbarn i lavinntektsgruppen. Andelen barn med lavinntekt i Oslo indre øst faller fra 22,4 til 6,4 prosent når ikke-vestlige utelates. I de nye drabantbyene faller tilsvarende andel fra 14,9 til 3,7 prosent. I Oslo ytre vest er derimot endringen mer marginal - fra 3,7 til 2,3 prosent.

Figur 7.3. Andelen barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt 2002-2004. Inkl. og ekskl. barn med ikke-vestlig landbakgrunn. Bydeler i Oslo

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Når vi tidligere studerte kommunene med en høy andel barn under lavinntekstgrensen, fant vi at mange av disse kommunene hadde en høy andel barn i familier med dårlig tilknytning til yrkeslivet. Vi ser i tabell 7.7 at lav yrkestilknytning spesielt preger barnefamiliene i de tre bydelene i Oslo indre øst. Den bydelen med høyest andel barn i lavinntektsfamilier, Gamle Oslo, har også den høyeste andelen barn som lever i familier uten inntekt av eget arbeid. I 2002-2004 opplevde hvert femte barn i denne bydelen at ingen av familiedlemmene var yrkestilknyttede. Men vi ser også at i både nye og gamle drabantbyer er det en overrepresentasjon av barn uten yrkestilknyttede i familien – sammenlignet med landet som helhet. Dette henger igjen sammen med den høye bokonsentrasjonen av ikke-vestlige innvandrere i disse bydelene, og hvor mange grupper (for eksempel tyrkere, pakistanere, somaliere) har en lav andel sysselsatte. I motsatt ende finner vi bydelene i Oslo ytre vest - Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker og Nordstrand²⁹ – hvor yrkestilknytningen i barnefamiliene er høyere enn på landsbasis. I disse fire bydelene er det også mer vanlig enn i landet totalt at to eller flere i familien er yrkestilknyttet. I alle de øvrige bydelene er det en underrepresentasjon i andelen barn med flere yrkestilknyttede i familien.

²⁹ Den observante leser med litt geografikunnskaper vil nok stusse over at Nordstrand blir klassifisert som Oslo ytre vest, da bydelen vitterlig ligger sørøst i Oslo. I flere levekårsanalyser (eksempelvis Barstad 2003 og Mogstad 2005) har det derimot vært vanlig å legge Nordstrand sammen med bydelene på ytre vestkant da de er "like" på en rekke levekårsvariabler noe som blant annet tabell 7.7 bekrefter. Men betegnelsen Oslo ytre vest må altså leses med litt romslighet.

Tabell 7.7. Andel og antall barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004. EUs målemetode. Oslo med bydeler, etter ulike kjennemerker

	Lavinntekt 2002-2004	Ikke-vestlig landbak- grunn	Lavinntekt ekskl. ikke- vestlige barn	Ingen yrkes- tilknyttede i familien i perioden	To yrkes- tilknyttede i familien i perioden	Par med fire eller flere barn	Enslig forsørger med tre eller flere barn	Mottatt sosialhjelp minst en gang	Mottatt sosialhjelp i alle tre år
Hele landet	5,6	6,3	3,9	4,0	52,4	7,1	2,4	9,4	2,7
Oslo i alt	10,8	25,8	3,3	7,5	47,3	6,8	3,1	12,0	4,3
Gamle Oslo	25,1	49,8	6,9	20,2	25,9	11,9	6,1	29,7	11,8
Grünerløkka	22,6	38,5	7,4	15,6	32,5	9,0	3,2	21,8	10,6
Sagene	17,4	33,1	4,4	12,2	37,3	7,9	3,3	19,5	8,0
St. Hanshaugen	8,5	14,1	3,5	8,0	46,5	4,2	3,1	10,3	4,0
Frogner	8,8	8,4	5,7	7,3	44,4	3,1	1,7	8,5	2,9
Ullern	3,5	4,3	2,1	2,5	61,4	3,0	1,8	2,5	1,2
Vestre Aker	3,7	4,3	2,4	3,3	57,9	4,2	2,5	3,4	1,1
Nordre Aker	3,9	4,6	2,7	3,5	63,1	3,4	1,3	4,5	1,6
Bjerke	11,3	38,1	3,0	9,0	45,6	6,0	3,5	16,3	6,4
Grovdal	12,9	43,8	3,2	7,5	40,7	8,6	4,0	16,0	4,8
Stovner	15,4	44,9	3,4	7,1	41,4	10,7	4,1	13,0	4,5
Alna	14,3	47,1	3,5	8,3	38,9	10,2	3,5	13,8	4,0
Østensjø	7,2	18,2	2,3	4,9	52,0	5,1	2,1	9,5	3,2
Nordstrand	3,8	7,0	1,9	3,5	57,5	3,4	1,8	5,9	1,6
Søndre Nordstrand	15,0	42,1	4,1	9,5	41,8	11,2	4,7	18,1	6,4
Sentrum	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Marka	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Uppgitt bydel	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Vi har tidligere sett at de mer barnerike familiene ofte havner i lavinntektsgruppen. Tabell 7.7 viser at bydelene med en høy andel økonomisk utsatte barn, også har mange barnerike familier. Igjen skyldes mye av dette den høye konsentrasjonen av ikke-vestlige familier hvor barnetallet gjennomsnittlig ligger høyere enn i barnefamilier uten innvandrerbakgrunn. Oslo indre øst og de nye drabantbyene har en til dels langt høyere andel barn i familietyper "par med fire eller flere barn", enn tilsvarende andel på landsbasis. I alle de tre drabantbyene Stovner, Alna og Søndre Nordstrand tilhører mer enn hvert tiende barn en slik familie. Også enslige forsørgere med flere barn er overrepresentert i bydelene med høye lavinntektsandeler.

Mottak av økonomisk sosialhjelp varierer mye

Ikke overraskende finner vi at mange barnefamilier mottar økonomisk sosialhjelp i de samme bydelene hvor yrkestilknytningen er lav, og hvor mange barn lever i familier med små økonomiske ressurser. Oslo indre øst og drabantbyene "scorer" igjen høyest. Eneste unntak er den gamle drabantbyen Østensjø som ligger på landsnivået i mottak av denne støtten. I Oslo indre øst finner vi en sterk overrepresentasjon. I Gamle Oslo har familien til nesten hvert tredje barn mottatt sosialhjelp minst en gang i løpet av tre-årsperioden 2002-2004. På Grünerløkka og Sagene gjelder dette for hvert femte barn. Andelene faller imidlertid betraktelig når vi setter som krav at barnefamilien skal ha mottatt sosialhjelp i hvert av de tre årene. Dette tyder på at for mange familier er økonomisk sosialhjelp en mer midlertidig og sporadisk økonomisk støtte, selv om de

tilhører lavinntektsgruppen gjennom hele perioden. Likevel har om lag hvert tiende barn i Oslo indre øst tilhørt en familie som har mottatt sosialhjelp i alle tre årene vi studerer, mens andelen på landsbasis er 2,7 prosent. I både de nye og gamle drabantbyene er det også en høyere andel barnefamilier med sosialhjelp gjennom hele tre-årsperioden, enn i landet totalt.

I Oslo ytre vest er bruk av sosialhjelp langt mindre vanlig. I Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker og Nordstrand er andelen barn i familier som mottar denne økonomiske støtten langt lavere enn landsgjennomsnittet.

Boligmarkedet forklarer mye av bosettingsmønsteret til de med lavinntekt

Det er viktig å påpeke at det vil være flere kjennetegn ved barnefamilier med lavinntekt utover de som vi har hatt anledning til å studere nærmere her. Barn som lever i familier med små økonomiske ressurser er ingen homogen gruppe, og årsakene til at man befinner seg i lavinntektsgruppen vil variere mye. I dette kapitlet har vi bare prøvd å vise noen felles ytre kjennetegn hos disse lavinntektsfamiliene, og hvordan dette varierer geografisk.

De resultatene vi finner for bydelene i Oslo er også godt dokumentert i tidligere studier av hvordan lavinntektsgruppen er bosatt i hovedstaden. Både Ytrehus (2004) som benyttet data fra Folke- og boligtellingsen 2001 til å måle årlig lavinntekt, og Mogstad (2005) som benyttet samme undersøkelse,

men tok hensyn til forskjeller i boligpriser ved å benytte "regionspesifikke" lavinntektsgrenser, finner stort sett de samme forskjellene i lavinntekt mellom bydelene. Begge disse studiene peker på boligmarkedet i Oslo som en viktig faktor til å forklare bosettingsmønsteret til lavinntektsgruppen. Tidligere i rapporten (kapittel 6) viste vi at det er en nær sammenheng mellom barnefamilienes boligforhold og deres økonomiske velferd. På landsbasis var det nærmere 60 prosent av barna med vedvarende lavinntekt som bodde i en bolig som familien ikke var eier av. Variasjoner i boligpriser og boligtyper i de ulike bydelene, forklarer mye av bosettingsmønsteret til barnefamiliene nederst i inntektsfordelingen i hovedstaden. I tillegg bidrar tilbudet av kommunale og private utleieboliger til at vi finner barn som tilhører lavinntektsfamilier, også der hvor boligprisene er høyere. Det er også viktig å påpeke at statistikken viser at vi finner barn med lavinntekt også i selveide boliger i bydelene på vestkanten. Tidligere økonomisk situasjon kan ha muliggjort dette, men at hendelser i ettertid som for eksempel arbeidsløshet, samlivsbrudd eller sykdom, har forverret de økonomiske levekårene (Ytrehus 2004).

Vi har vist at det skjer endringer i bosettingsmønsteret til barnefamiliene i lavinntektsgruppen. Fortsatt finner vi de høyeste relative andelene barn i familier med lavinntekt i Oslo indre øst, men andelen er økende i drabantbyene. En FAFO-rapport fra 2007 (Hernes m.fl.) viser også at de geografiske forskjellene i levekår i stor grad følger innvandrerbefolkningens flyttmønster fra indre by og nordøstover i hovedstaden. Rapporten fastslår at de tradisjonelle forskjellene i levekår mellom indre øst og ytre vest blir mindre synlige, og mer synlige mellom vest og de nye drabantbyene. Tallene i dette kapitlet viser da også at vi nå finner flest økonomisk utsatte barn i bydelene Stovner, Alna og Søndre Nordstrand, mens lavinntektsandelene blant barn i Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker og Nordstrand er relativt stabile.

8. Lavinntekt blant barn med innvandrerbakgrunn

Det er allerede vist flere ganger i denne rapporten at barn med innvandrerbakgrunn er sterkt overrepresentert i lavinntektsgruppen. Spesielt gjelder dette barn med ikke-vestlig landbakgrunn. I foregående kapittel fant vi blant annet at det er en sterk sammenheng mellom andelen barn i lavinntektsfamilier i kommunen, og andelen barn med ikke-vestlig bakgrunn bosatt i kommunen. Hovedstaden skilte seg spesielt ut ved at den høye andelen økonomisk utsatte barn hovedsakelig skyldes en sterk bokonsentrasjon av ikke-vestlige innvandrere. Hvis disse barna "holdes utenfor" har Oslo en lavere andel barn i familier med vedvarende lavinntekt enn landsgjennomsnittet.

Det kan derfor være vel verdt å studere lavinntekt blant innvandrerbarn spesielt. I dette kapitlet skal vi se litt nærmere på utviklingen i vedvarende lavinntekt for barn med innvandrerbakgrunn - både de med vestlig og ikke-vestlig bakgrunn. For å vise den store variasjonen i lavinntekt blant barn fra samme verdensregion, skal vi også vise tall for en del utvalgte enkeltland. Til en viss grad skal vi også forsøke å se om det er forskjeller på økonomisk utsatte barn med innvandrerbakgrunn sammenlignet med norske barn i lavinntektsgruppen. Til slutt skal vi se litt på spesielle

problemer som kan oppstå når man skal måle lavinntekt i innvandrerbefolkningen.

8.1. Stor og økende andel barn i lavinntektsfamilier fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia ...

Tabell 8.1 gir en oversikt over andel og antall barn 0-15 år med vedvarende lavinntekt i to perioder – 1996-1998 og 2002-2004. Som tidligere i rapporten utelater vi barn i familier som har en lav inntekt, men høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet målt i 2004-kroner). Igjen benytter vi oss av både OECD og EU sine målemetoder.

Tallene viser at det spesielt blant barn i familier med bakgrunn fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia har skjedd en klar økning i andelen med vedvarende lavinntekt. I 1996-1998 hadde hvert femte av disse innvandrerbarna lavinntekt når OECD sin lavinntektsdefinisjon legges til grunn. I perioden 2002-2004 gjaldt dette for hvert fjerde barn. I absolutt antall betydde det en økning på 4 600 barn til 10 100 barn i lavinntektsgruppen fra disse verdensregionene. Til sammenligning økte antall barn uten innvandrerbakgrunn i lavinntektsgruppen med 4 000 – fra 11 000 i perioden 1996-1998 til 15 000 i perioden 2002-2004.

Tabell 8.1. Barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt, etter innvandrerbakgrunn¹. Treårsperiodene 1996-1998 og 2002-2004². OECDs og EUs målemetode for lavinntekt.

	OECDs lavinntektsdefinisjon				EUs lavinntektsdefinisjon			
	1996-1998		2002-2004		1996-1998		2002-2004	
	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall
I alt	2,4	18 000	3,5	26 800	4,5	34 000	5,6	43 700
Uten innvandrerbakgrunn	1,5	11 000	2,1	15 000	3,3	23 700	3,8	27 800
Med innvandrerbakgrunn ³	18,5	7 000	22,1	11 800	27,2	10 300	29,7	15 900
herav:								
Vestlig bakgrunn	9,5	400	9,6	500	12,7	500	13,2	600
Ikke-vestlig bakgrunn	19,4	6 600	23,3	11 300	28,8	9 800	31,4	15 300
herav:								
Øst-Europa	16,4	1 100	14,2	1 300	27,0	1 800	20,6	1 800
Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia	20,2	5 500	25,4	10 100	29,2	8 000	33,8	13 400

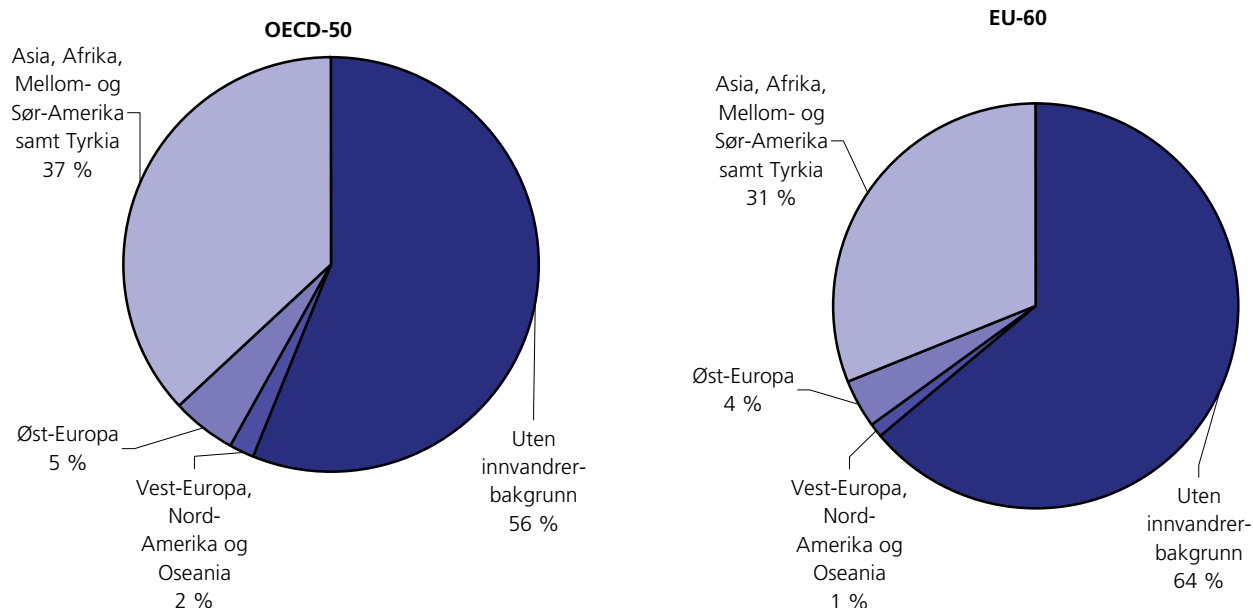
¹ Kjennemerkene relaterer seg til første året i treårsperioden

² Barn i familier med høy finansformue første året i treårsperioden (større enn 250 000 2004-kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

³ Utenlandsfødte og norskfødte barn med to utenlandsfødte foreldre (og fire utenlandsfødte besteforeldre)

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Figur 8.1. Andelen innvandrerbarn i lavinntektsgruppen, etter landbakgrunn. To ulike definisjoner for vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004. Prosent

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Benyttes EU sin høyere lavinntektsgrense viser utviklingen også en stor økning i andelen barn i familier med vedvarende lavinntekt, og som har bakgrunn fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika. I perioden 1996-1998 hadde 8 000 barn – drøyt 29 prosent - lavinntekt etter denne definisjonen. Dette antallet hadde økt til 13 400 barn, eller nesten 34 prosent, i perioden 2002-2004.

Det er store forskjeller når man sammenligner sannsynligheten for å havne i lavinntektsgruppen mellom norske barn (uten innvandrerbakgrunn) og barn fra de ovennevnte verdensregionene. Sannsynligheten for å havne i lavinntektsgruppen er 12 ganger høyere (OECD) for et barn med innvandrerbakgrunn fra disse regionene, sammenlignet med norske barn. Etter EU sin definisjon er sannsynligheten nesten ni ganger høyere.

8.2. ...mens blant barn fra Øst-Europa er andelen med lavinntekt gått ned

Blant innvandrerbarn med bakgrunn fra Øst-Europa har andelen med lavinntekt gått ned fra 1996-1998 til 2002-2004 etter begge målemetoder. Etter OECDs definisjon sank andelen økonomisk utsatte barn fra 16,4 til 14,2 prosent, mens etter EUs definisjon var tilsvarende nedgang fra 27,0 til 20,6 prosent. Antall østeuropeiske barn i familier med vedvarende lavinntekt utgjorde henholdsvis 1 300 (OECD) og 1 800 (EU) i tre-årsperioden 2002-2004.

Til tross for en nedgang i relativ andel med lavinntekt, er barn fra Øst-Europa fortsatt sterkt overrepresenterte i lavinntektsgruppen. Sammenlignet med norske barn er sannsynligheten for å havne under lavinntektsgrensen nesten syv ganger høyere etter OECDs metode, og drøyt fem ganger høyere etter EUs metode.

8.3. Et lite og stabilt antall økonomisk utsatte barn fra vestlige land

Sammenlignet med barn med ikke-vestlig bakgrunn, er lavinntektsandelene klart lavere blant barn fra Vest-Europa, Nord-Amerika og Oseania. Men også vestlige innvandrerbarn er klart overrepresentert i lavinntektsgruppen sammenlignet med norske barn. I 2002-2004 tilhørte 9,6 prosent av barna med vestlig landbakgrunn familier som hadde vedvarende lavinntekt når OECD sin målemetode benyttes. Dette utgjorde om lag 500 barn. Tilsvarende andel og antall etter EU sin målemetode var 13,2 prosent og 600 barn. Andelen med lavinntekt blant disse vestlige barna har vært svært stabile mellom de to periodene vi studerer i tabell 8.1.

8.4. Lavinntektsgruppens sammensetning endres med ulike målemetoder

Selv om barn med innvandrerbakgrunn er sterkt overrepresenterte i lavinntektsgruppen er det likevel norske barn som er i flertall – uavhengig av hvilken målemetode for lavinntekt som legges til grunn. Men i figur 8.1 ser vi at sammensetningen til lavinntektsgruppen er noe forskjellig alt etter om OECD eller EU sine metoder for måling av lavinntekt benyttes. I begge tilfeller utgjør norske barn godt over halvparten av alle barn i familier med lavinntekt – henholdsvis 56 prosent (OECD) og 64 prosent (EU). Den relative andelen til barn med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika og Tyrkia endres nesten tilsvarende. Deres andel av lavinntektsgruppen utgjør 37 prosent etter OECD sin definisjon, men blir redusert til 31 prosent når EU sin definisjon legges til grunn. En årsak til dette er at EU sin målemetode for lavinntekt i større grad vektlegger "stordriftsfordelene" ved at mange bor sammen i samme husholdning/familie. Siden ikke-vestlige barnefamilier gjennomsnittlig er

større enn vestlige og norske barnefamilier, bidrar dette til at disse familienes relative økonomiske velferdsnivå er høyere ved bruk av EU sin metode sammenlignet med OECD sin målemetode (se eventuelt mer om dette i kapittel 2).

8.5. Mange barn i familien, ...

Siden ikke-vestlige barn skiller seg ut som ved å ha en stor andel under lavinntektsgrensen, skal vi i tabellene 8.2 og 8.3 se på noen karakteristika ved barnefamilier med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i perioden 2002-2004. I tabell 8.2 benytter vi EU sin målemetode for lavinntekt, og i tabell 8.3 benyttes OECD sin metode.

Vi har tidligere i rapporten vist at de mer barnerike familiene har større sannsynlighet for å havne i lavinntektsgruppen. I tabell 8.2 ser vi at det er en sterk sammenheng mellom sannsynligheten for å havne i lavinntektsgruppen, og antall barn i familien. Blant alle

ikke-vestlige parfamilier har tolv prosent fire barn, men blant tilsvarende familier med vedvarende lavinntekt er det 20 prosent som har fire barn. En enda større overrepresentasjon finner vi blant par med fem eller flere barn. Åtte prosent har så mange barn blant alle ikke-vestlige parfamilier totalt, men i lavinntektsgruppen er andelen 18 prosent. Ser vi på OECD sin målemetode finner vi en enda sterkere overrepresentasjon under lavinntektsgrensen for disse barnerike familiene. Tilsvarende ser vi at par med kun ett eller to barn har en lavere andel i lavinntektsgruppen enn deres relative andel blant alle slike familier skulle tilsi.

Blant enslige forsørgere er ikke sammenhengen mellom antall barn og lavinntekt like sterk, men også her kan vi se at enslige forsørgere med få barn har mindre sannsynlighet for å havne under lavinntektsgrensen.

Tabell 8.2. Barn 0-15 år i familier med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn¹. Med og uten vedvarende lavinntekt. Treårsperioden 2002-2004². EUs målemetode³ for lavinntekt

	Barn med vedvarende lavinntekt			Barn i alt	
	Antall (1 000)	Prosent	Andel med lavinntekt	Antall (1 000)	Prosent
Alle barn	15,3	100	31,4	48,6	100
Familietype og antall barn					
Enslig forsørger	1,6	10	25,5	6,1	13
med 1 barn	0,2	1	16,2	1,4	3
med 2 barn	0,4	2	17,7	2,1	4
med 3 barn	0,4	3	28,0	1,4	3
med 4 eller flere barn	0,6	4	45,7	1,3	3
Par med barn	13,7	90	32,2	42,5	87
med 1 barn	1,3	8	18,6	6,8	14
med 2 barn	3,1	20	20,2	15,3	31
med 3 barn	3,6	24	32,7	11,0	23
med 4 barn	3,0	20	52,4	5,7	12
med 5 eller flere barn	2,8	18	73,8	3,7	8
Innvandringskategori					
Førstegenerasjons innvandrere	6,0	39	43,5	13,8	28
Født i Norge av to foreldre født i utlandet	9,3	61	26,6	34,8	72
Mors oppholdstid i Norge					
0-3 år	5,8	38	47,0	12,3	25
4-9 år	4,2	28	27,6	15,2	31
10 år eller mer	5,2	34	24,0	20,8	43
Yrkestilknytning i familien					
Ingen yrkestilknyttede noen år	6,1	40	65,0	9,4	19
1 yrkestilknyttet alle år	3,3	21	31,3	10,5	22
minst 2 yrkestilknyttede alle år	0,2	1	1,7	11,1	23
minst 1 yrkestilknyttet noen av årene	5,7	37	32,2	17,7	36
Hovedinntektstakers alder					
Under 25 år	0,6	4	33,0	1,9	4
25-29 år	1,1	7	26,7	4,0	8
30-34 år	3,5	23	31,7	11,1	23
35-39 år	4,0	26	29,3	13,7	28
40 år eller eldre	6,0	39	33,7	17,9	37
Boligforhold					
Eier	4,3	28	17,8	24,3	50
Leier	10,9	72	45,0	24,3	50
Bosted					
Oslo	6,0	40	32,3	18,7	38
Andre fylker	9,2	60	30,8	29,9	62

¹ Kjennemerkene relaterer seg til første året i treårsperioden

² Barn i familier med høy finansformue første året i treårsperioden (større enn 250 000 2004-kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

³ Gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet under 60 % av mediangjennomsnittet i perioden

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå

Tabell 8.3. Barn 0-15 år i familier med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn¹. Med og uten vedvarende lavinntekt. Treårsperioden 2002-2004². OECDs målemetode³ for lavinntekt

	Barn med vedvarende lavinntekt			Barn i alt	
	Antall (1 000)	Prosent	Andel med lavinntekt	Antall (1 000)	Prosent
Alle barn	11,3	100	23,3	48,6	100
Familietype og antall barn					
Enslig forsørger	0,9	8	14,6	6,1	13
med 1 barn	0,1	1	4,8	1,4	3
med 2 barn	0,2	1	8,0	2,1	4
med 3 barn	0,2	2	14,9	1,4	3
med 4 eller flere barn	0,4	4	35,6	1,3	3
Par med barn	10,4	92	24,6	42,5	87
med 1 barn	0,7	6	9,9	6,8	14
med 2 barn	1,9	17	12,7	15,3	31
med 3 barn	2,7	24	24,2	11,0	23
med 4 barn	2,5	22	44,4	5,7	12
med 5 eller flere barn	2,6	23	70,5	3,7	8
Innvandringskategori					
Førstegenerasjons innvandrere	4,7	41	33,9	13,8	28
Født i Norge av to foreldre født i utlandet	6,7	59	19,1	34,8	72
Mors oppholdstid i Norge					
0-3 år	4,3	38	35,3	12,3	25
4-9 år	3,1	27	20,0	15,2	31
10 år eller mer	3,9	35	18,8	20,8	43
Yrkestilknytning i familien					
Ingen yrkestilknyttede noen år	4,8	42	50,8	9,4	19
1 yrkestilknyttet alle år	2,3	20	21,8	10,5	22
minst 2 yrkestilknyttede alle år	0,1	1	1,0	11,1	23
minst 1 yrkestilknyttet noen av årene	4,2	37	23,6	17,7	36
Hovedinntektstakers alder					
Under 25 år	0,4	4	22,2	1,9	4
25-29 år	0,7	6	17,6	4,0	8
30-34 år	2,6	23	23,3	11,1	23
35-39 år	3,1	27	22,5	13,7	28
40 år eller eldre	4,5	40	25,3	17,9	37
Boligforhold					
Eier	3,1	27	12,6	24,3	50
Leier	8,3	73	34,0	24,3	50
Bosted					
Oslo	4,4	39	23,6	18,7	38
Andre fylker	6,9	61	23,1	29,9	62

¹ Kjennmerkene relaterer seg til første året i treårsperioden² Barn i familier med høy finansformue første året i treårsperioden (større enn 250 000 2004-kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.³ Gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet under 50 % av mediangjennomsnittet i perioden

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå

8.6. ... kort oppholdstid og lav yrkestilknytning gir ofte lavinntekt

Flere studier (for eksempel Østby 2001 og Blom 2004) har vist at oppholdstid i landet har stor betydning for graden av yrkestilknytning, og dermed muligheten for økonomisk selvberging. I tabellene 8.2 og 8.3 ser vi på mors oppholdstid i Norge. Blant alle barn med ikke-vestlig bakgrunn i 2002-2004, har 25 prosent en mor med oppholdstid under tre år, mens det blant ikke-vestlige barn med lavinntekt er 38 prosent som har en mor med så kort oppholdstid i landet. Tilsvarende ser vi at barn hvor mor har vært lenge i Norge, mer enn 10 år, har mindre sannsynlighet for å havne i lavinntektsgruppen.

Blant alle ikke-vestlige barn tilhører 19 prosent en familie som ikke hadde noen yrkestilknyttede i perioden 2002-2004. Blant ikke-vestlige barn i lavinn-

tektsgruppen tilhører fire av ti en familie uten yrkestilknyttede. Blant familier med svært høy yrkestilknytning - minst to yrkestilknyttede i alle tre årene - finner vi nesten ingen med lavinntekt. 23 prosent av alle ikke-vestlige barn 2002-2004 tilhører familier med en så høy yrkestilknytning, men bare én prosent av barna i lavinntektsgruppen har to yrkestilknyttede foresatte (uansett målemetode for lavinntekt).

8.7. Førstegenerasjonsinnvandrere har større sannsynlighet for å havne i lavinntektsgruppen

Barn fra ikke-vestlige land som har innvandret til Norge har større sannsynlighet for å tilhøre en lavinntektsfamilie enn barn som er født i Norge med ikke-vestlig bakgrunn. Blant alle ikke-vestlige barn 2002-2004, har 28 prosent innvandret hit til landet, mens i lavinntektsgruppen er andelen førstegenerasjons-

innvandrere blant ikke-vestlige barn 39 prosent. I absolutt antall finner vi allikevel flest ikke-vestlige barn som er født i Norge. I følge EU sin målemetode (tabell 8.2) tilhører 9 300 ikke-vestlige barn født i Norge lavinntektsfamilier, sammenlignet med 6 000 barn som har innvandret fra et ikke-vestlig land. Etter OECD sin målemetode (tabell 8.3) er tilsvarende antall henholdsvis 6 700 og 4 700 barn.

Alderen til hovedinntektstakeren (personen med høyest inntekt) i familien ser ut til å ha mindre betydning for sannsynligheten til å havne i lavinntektsgruppen. Andelen ikke-vestlige barn i lavinntektsgruppen etter hovedinntektstakers alder følger stort sett samme fordeling som for ikke-vestlige barn i alt. Heller ikke bostedsfylke ser ut til å ha noen stor betydning. Om lag fire av ti barn med ikke-vestlig bakgrunn 2002-2004, bor i Oslo – den samme andelen som vi finner i lavinntektsgruppen i begge tabellene 8.2 og 8.3.

Halvparten av alle barn med ikke-vestlig bakgrunn tilhører familier som eier sin egen bolig. Blant ikke-vestlige barn med vedvarende lavinntekt 2002-2004, er det i underkant av 30 prosent som eier boligen sin. Sammenlignet med alle barn i lavinntektsgruppen, uavhengig av innvandrerbakgrunn eller ikke, er det en lavere andel som eier sin egen bolig blant familiene til ikke-vestlige barn. I kapittel 6 fant vi at drøyt 40 prosent (tabell 6.1) av alle barn i lavinntektsfamiliene bodde i en selveid bolig.

8.8. Innvandrerbarn med nordisk bakgrunn

Tabell 8.4 gir en oversikt over andelen barn i innvandrerfamilier med vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004 for en del store innvandringsland. For å gi noen mulige forklaringer til de store variasjonene i lavinntektsandeler, skal vi se på et par karakteristika ved barnefamiliene; antall yrkestilknyttede i familien og mottak av økonomisk sosialhjelp.

Blant de vestlige landene i tabellen ser vi at de nordiske landene har de laveste andelen barn med lavinntekt, men at også nordiske barn er overrepresentert i lavinntektsgruppen sammenlignet med barn uten innvandrerbakgrunn – heretter kalt norske barn. Høyest andel med lavinntekt blant de nordiske barna finner vi blant islendingene med henholdsvis åtte (OECD) og 13 prosent (EU), mens barn med finsk bakgrunn har de laveste andelen med henholdsvis tre og seks prosent. Generelt har barnefamiliene fra de andre nordiske landene en høy yrkestilknytning, men samtidig ser vi at mottak av sosialhjelp er mer vanlig enn blant norske barnefamilier. For eksempel tilhører

17 prosent av de islandske barna en familie som minst en gang har mottatt sosialhjelp i perioden 2002-2004. For norske barn er tilsvarende andel drøyt syv prosent.

Blant de øvrige vestlige landene i tabell 8.4 finner vi relativt flest økonomisk utsatte barn i britiske barnefamilier hvor om lag hvert femte barn havner under lavinnteksgrensen. Britiske barn skiller seg også ut ved at langt færre av dem tilhører familier med minst to yrkestilknyttede, mens mottak av sosialhjelp ligger på linje med norske barn. Dette kan skyldes at i noen tilfeller jobber en av foreldrene i britisk sektor i Nordsjøen, og at ikke alle inntektene dermed registreres i Norge. I slike tilfeller kan inntektsstatistikken gi et ufullstendig bilde av familieøkonomien.

8.9. Store variasjoner i lavinntekt blant barn i familier fra Øst-Europa ...

Blant de østeuropeiske landene i tabell 8.4 ser vi at andelen barn med lavinntekt varierer sterkt – fra seks prosent for Bosnia-Hercegovina til 23 prosent både for Serbia - Montenegro og Russland (OECD). Dette samsvarer også godt med både graden av yrkestilknytning og mottak av økonomisk sosialhjelp. Yrkestilknytningen i de bosniske barnefamiliene er meget høy, og nesten på linje med norske barnefamilier. Om lag halvparten av de bosniske barna har to eller flere familiemedlemmer som er yrkestilknyttet, mens kun syv prosent av barna har ingen yrkestilknyttede foresatte. Blant barna med bakgrunn fra Serbia og Montenegro ser vi derimot at kun hvert femte barn har to eller flere yrkestilknyttede i familien. Blant godt over halvparten (56 prosent) av disse barna har familien mottatt sosialhjelp minst en gang i løpet av perioden 2002-2004, mens 27 prosent har mottatt sosialhjelp i alle de tre årene. Blant de bosniske barna er tilsvarende andeler henholdsvis 27 og 10 prosent.

Blant de polske og de kroatisk barna 0-15 år i tabell 8.4 finner vi relativt få som tilhører lavinntektsfamilier sammenlignet med mange andre land. Blant de polske barna er andelen med lavinntekt henholdsvis åtte prosent (OECD) og 12 prosent (EU). Blant barna med kroatisk bakgrunn er andelen med lavinntekt ni og 13 prosent. De to landene har en forholdsvis høy yrkestilknytning blant sine barnefamilier, men mottak av sosialhjelp avviker en god del. Mer enn fire av ti kroatisk barn bor i familier som har mottatt sosialhjelp minst en gang i perioden 2002-2004, sammenlignet med én av ti polske barn. Andelen som har mottatt sosialhjelp i alle tre år er også langt høyere i familier til kroatisk barn sammenlignet med polske barn.

Tabell 8.4. Andelen barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt, etter innvandrerbakgrunn¹. Verdensregioner og noen av de største innvandringslandene. Treårsperioden 2002-2004². OECDs og EUs målemetode for lavinntekt

	Andel med vedvarende lavinntekt		Yrkestilknyttede i familien		Mottak av sosialhjelp		Gjennomsnittlig antall personer i familien
	OECD-50	EU-60	Ingen ⁴	To eller flere ⁵	Minst en gang	I alle tre år	
I alt	3,5	5,6	4,0	52,4	9,4	2,7	4,2
Uten innvandrerbakgrunn	2,1	3,8	2,9	54,4	7,3	1,6	4,2
Med innvandrerbakgrunn ³	22,1	29,7	17,9	24,5	37,0	18,0	4,7
<i>Landbakgrunn fra:</i>							
Vest-Europa, Nord-Amerika og Oseania	9,6	13,2	3,9	41,6	10,2	2,5	4,3
herav:							
Danmark	7	10	5	48	9	3	4,3
Finland	3	6	2	45	11	1	4,0
Island	8	13	4	43	17	2	4,4
Sverige	7	10	5	47	12	4	4,2
Nederland	9	13	4	47	5	2	4,6
Storbritannia	18	21	4	28	7	1	4,4
Tyskland	10	15	2	40	6	1	4,4
USA	15	18	3	27	11	2	4,5
Øst-Europa	14,2	20,6	11,8	34,1	36,6	15,1	4,4
herav:							
Kroatia	9	13	9	43	42	16	4,2
Serbia og Montenegro	23	32	18	22	56	27	4,8
Russland	23	30	18	16	38	10	3,9
Bosnia-Hercegovina	6	12	7	49	27	10	4,2
Makedonia	16	21	12	29	26	11	4,6
Polen	8	12	7	37	11	3	3,9
Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika samt Tyrkia	25,4	33,8	21,0	20,2	40,4	20,5	4,8
herav:							
Tyrkia	25	36	15	16	31	11	4,4
Eritrea	12	18	15	32	31	9	4,5
Etiopia	27	38	41	17	64	37	4,8
Marokko	29	38	25	12	35	13	4,9
Somalia	43	50	46	4	77	44	5,7
Afghanistan	54	69	53	3	84	54	5,9
Sri Lanka	6	8	2	46	13	3	4,3
Filippinene	5	7	6	48	13	2	4,1
India	8	11	3	43	7	2	4,2
Irak	42	55	42	5	86	58	5,4
Iran	17	26	25	18	53	30	4,3
Pakistan	35	45	13	11	22	8	5,4
Vietnam	10	16	11	38	24	8	4,4
Chile	8	13	9	31	32	8	4,1

¹ Kjennermerkene relaterer seg til første året i treårsperioden.

² Barn i familier med høy finansformue første året i treårsperioden (større enn 250 000 2004-kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

³ Utenlandsfødte og norskfødte barn med to utenlandsfødte foreldre (og fire utenlandsfødte besteforeldre).

⁴ Ingen yrkestilknyttede noen av årene 2002-2004.

⁵ Minst to yrkestilknyttede i alle årene 2002-2004

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

8.10. ...men enda større variasjoner blant barnefamilier fra Asia, Afrika og Mellom- og Sør-Amerika

Afghanistan, Somalia og Irak skiller seg ut ved å ha svært høye andeler med barn i lavinntektsfamilier – uavhengig av målemetode. Høyest ligger Afghanistan hvor andelen barn med lavinntekt utgjør hele 54 prosent etter OECD sin målemetode og 69 prosent etter EU sin målemetode. Mange barn fra disse landene

tilhører store familier med kort botid, lav yrkestilknytning og høy sosialhjelpsbruk. Blant barn fra Afghanistan har for eksempel over halvparten ingen yrkestilknyttede i familie, og over halvparten har mottatt sosialhjelp i alle tre årene 2002-2004. Gjennomsnittlig familiestørrelse blant afghanske barn er nesten seks personer sammenlignet med drøyt fire personer i tilsvarende norske barnefamilier.

Også blant barn med bakgrunn fra Pakistan, Marokko, Etiopia og Tyrkia er lavinntektsandelene høye. Dette er også land hvor mange barnefamilier har relativt dårlig tilknytning til arbeidsmarkedet, og hvor mottak av økonomisk sosialhjelp er vanlig. Blant barn med irakisk bakgrunn tilhører godt over 80 prosent familier som har mottatt sosialhjelp minst en gang i perioden 2002-2004, mens nesten 60 prosent har mottatt denne økonomiske støtten i løpet av alle de tre årene.

I en annen situasjon befinner seg barn fra Filippinene, Sri Lanka, India og Chile. Her ligger lavinntektsandelene under ti prosent. Barn fra disse landene tilhører da også familier hvor yrkesdeltakingen er relativt høy, og hvor mottak av sosialhjelp er langt mindre vanlig. I tillegg har disse innvandrergruppene en gjennomsnittlig familiestørrelse på lik linje med norske familier.

8.11. Måling av lavinntekt blant innvandrerbarn - spesielle problemer

Når man skal studere forekomsten av barn i lavinntektsfamilier med innvandrerbakgrunn er det viktig å være oppmerksom på en del måleproblemer som kan oppstå, og som ikke i like stor grad gjør seg gjeldende når man belyser lavinntekt hos barn uten innvandrerbakgrunn.

For det første er det grunn til å anta at det ikke er like stort samsvar mellom familiestørrelse og husholdningsstørrelse for en del innvandrergrupper. Tidligere undersøkelser har vist at innvandrere, og ikke-vestlige innvandrere spesielt, i større grad enn den øvrige befolkning under intervju oppgir at deres husholdning er større enn det familieopplysninger fra register viser (Kirkeberg 2001). På den annen side så er frafallet i slike undersøkelser større blant innvandrere enn blant personer uten innvandrerbakgrunn. Det kan derfor tenkes at frafallet er selektivt ved at de er de dårligst integrerte innvandrerne, med dårligst kunnskaper i norsk, som unnlater å svare.

En del innvandrerbarn og deres familier sitter i asylmottak og venter på bosetting i norske kommuner. Inntektsstatistikken vil generelt ha problemer med å fange opp alle inntektene til disse familiene. Det kan i tillegg innvendes at asylmottak kan "sidestilles" med andre typer institusjoner, for eksempel sykehjem og barnevernsinstitusjoner. Personer som oppholder seg på slike institusjoner inngår vanligvis ikke i populasjonen til inntektsundersøkelsene, som bare skal gi tall for personer i privathusholdninger. I denne rapporten inngår likevel også barn bosatt på asylmottak, og dette kan i noen grad påvirke lavinntektstallene, blant annet for enkelte små kommuner med asylmottak (se kapittel 7).

Innvandringstidspunkt i løpet av året kan også ha en innvirkning på andelen barn med lavinntekt blant

innvandrere. Inntekten måles over kalenderåret, og vil kunne gi lave årsinntekter for de som har innvandret sent i året. Dette problemet har blitt belyst i kapittel 5 i denne rapporten, der det går fram at et betydelig antall barn med årlig lavinntekt har innvandret i løpet av året.

Avslutningsvis kan det også nevnes at innvandrerne pengeoverføringer til slektninger og venner i hjemlandet vil påvirke den økonomiske levestandarden i Norge. Det er grunn til å tro at slike overføringer har økt i omfang de siste årene, men det foreligger lite data på området (Carling mfl. 2007). Nå kan det stilles spørsmål ved om slike pengeoverføringer skal trekkes i fra den "disponible inntekten" til innvandrerfamiliene hvis data hadde vært tilgjengelig. Mange vil kanskje mene at dette er en form for forbruk, men det kan også argumenteres for at dette kan sidestilles med betaling av underholdsbidrag, som trekkes i fra inntekten i den statistikken som er benyttet i denne rapporten.

9. Hvilke barn forlater og ankommer lavinntektsgruppen?

Vi skal i dette kapitlet se nærmere på inntektsmobilitet blant barn og barnefamilier. Vi ser nærmere på hva det er som kjennetegner de barna som opplever en så klar svekkelse av familieøkonomien at de havner i gruppen av barn med vedvarende lavinntekt, og tilsvarende hva som særmerker de barna som opplever en så kraftig økonomisk forbedring at de er i stand til å klatre ut av lavinntektsgruppen. Vi har også i en tidligere rapport sett på inntektsmobiliteten blant barnefamilier, men da på grunnlag av utvalgsdata (Epland 2005). På grunn av få observasjoner i datagrunnlaget ble analysen der avgrenset til mobilitet inn i og ut av laveste femdel (kvintil) i inntektsfordelingen. Vi vil i dette kapitlet benytte om lag tilsvarende metodiske tilnærming for å belyse demografiske og sosio-økonomiske endringer som den gang, men siden vi nå baserer oss på registerdata har vi muligheten til å studere mobilitet til og fra gruppen med vedvarende lavinntekt.

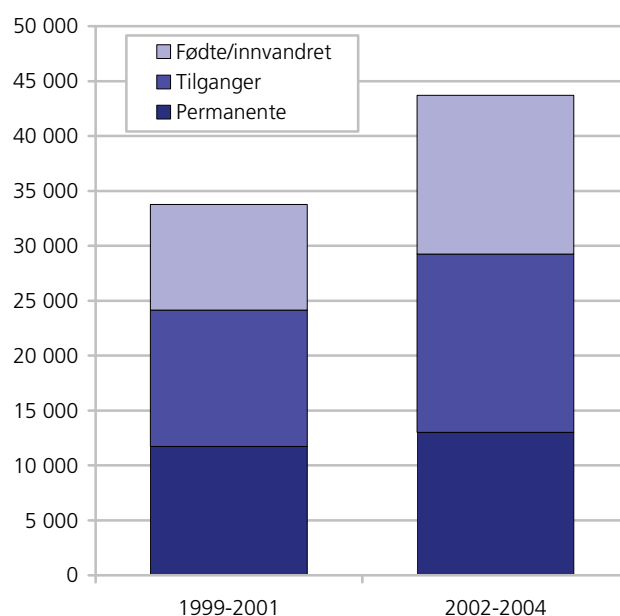
På samme måte som i kapittel 6 definerer vi vedvarende lavinntekt som det å ha lav inntekt over en periode på tre år. Vi avgrenser oss imidlertid til å bare benytte EUs lavinnteksdefinisjon. Vi definerer altså lavinntektsgruppen som alle barn som har en familieinntekt etter skatt per forbruksenhet i en treårsperiode som er lavere enn det beløpet som var 60 prosent av mediangjennomsnittet for samme treårsperiode. I tillegg har vi, på samme måte som tidligere, utelatt fra lavinntektsgruppen alle barn i familier med en betydelig finansformue.

9.1. Hvor mange barn er tilganger og avganger fra lavinntektsgruppen?

På samme måte som for årlig lavinntekt kan en dele inn gruppen av barn med vedvarende lavinntekt i tre ulike kategorier:

- barn som også i forrige treårsperiode hadde lavinntekt (barn i familier med permanent lave inntekter)
- barn som i første treårsperiode lå over lavinntektsgrensen, men som i siste periode befinner seg under lavinntektsgrensen (dvs. barn som har tilhørt populasjonen begge treårsperioder)
- ”nye” barn i lavinntektsgruppen som har kommet inn i populasjonen (barn som enten er født eller innvandret mellom periodene).

Figur 9.1. Antall barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt¹. To ulike treårsperioder. EUs målemetode for lavinntekt

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Figur 9.1 viser hvordan lavinntektsgruppen er sammensatt i henhold til de tre kategoriene nevnt over, for treårsperiodene 1999-2001 og 2002-2004. Figuren viser, som vi alt har belyst tidligere i rapporten, at det ble flere barn med vedvarende lavinntekt fra slutten av 1990-tallet og fram til 2004. Mellom perioden 1999-2001 og til perioden 2002-2004 økte antall barn med vedvarende lavinntekt fra 33 800 til 43 700. Som det går fram av figuren har økningen skjedd innen alle de tre kategoriene nevnt over, men det er særlig økningen av ”nykommere” som forklarer mye av veksten i antall barn med lavinntekt. Vi ser at det skjedde et betydelig tilslag av ”nye” barn i lavinntektsgruppen fra den ene til den andre perioden. Dette gjelder både barn som i forrige periode hadde familieinntekter over lavinntektsgrensen, men det har også blitt flere barn med vedvarende lavinntekt som ikke var i befolkningen i forrige treårsperiode. Det er her nærliggende å peke på barn som nylig har innvandret til landet. I perioden 2002-

2004 var 37 prosent av alle barn med vedvarende lavinntekt barn som havnet under lavinntektsgrensen fra ene til den andre perioden, 33 prosent var helt "nye" barn som hovedsakelig er innvandrere, mens 30 prosent var barn som også var i lavinnteksgruppen forrige treårsperiode (permanente).

Vi skal nå se nærmere på barn som henholdsvis forlater og faller ned i gruppen med vedvarende lavinntekt. I likhet med en rekke andre studier av inntektsmobilitet legger vi vekt på at en slik endring fra en periode til en annen må være av en *substansiell* karakter. For at barna skal være avganger eller tilganger til lavinnteksgruppen må de økonomiske endringene være større enn det at de bare tilfeldig eller kortvarig havner over eller under en gitt lavinntektsgrense. Noen studier har for eksempel satt som krav at slike endringer må omfatte en økning eller reduksjon i inntektene tilsvarende 10 prosent over eller under lavinntektsgrensen fra ene til den andre perioden (Jarvis & Jenkins 1997). OECD (2001) har valgt en lignende tilnærming der "tilganger" til lavinnteksgruppen må ha hatt en inntekt høyere enn 60 prosent av medianen på det ene tidspunktet og deretter falt til under 50 prosent av medianen på det andre tidspunktet (eller bevege seg fra under 50 prosent av medianen på det ene tidspunktet til over 60 prosent på det andre, for å defineres som "avganger").

Den definisjonen som benyttes i dette kapittelet er den samme som vi tidligere benyttet i en rapport om inntektsmobilitet blant lavinntektsusholdninger (Epland 2005). For at noen barn skal defineres som "avganger" fra gruppen med vedvarende lavinntekt setter vi som krav at inntektsforbedringen må gå fra å ligge under lavinntektsgrensen på 60 prosent av mediangjennomsnittet den første perioden, til å ligge over 65 prosent av mediangjennomsnittet den andre perioden. Tilsvarende må "forverringen" medføre at inntektene faller fra å ligge over 60 prosent av mediangjennomsnittet den første perioden, til å ligge under 55 prosent av mediangjennomsnittet den andre.³⁰ I tillegg er det foretatt noen ytterligere justeringer i definisjonen av tilganger og avganger. Siden slike endringer fra ett tidspunkt til et annet også kan tenkes å påvirkes av at noen barnefamilier kan ha betydelige negative inntekter som følge av for eksempel tap på salg av aksjer, har vi også utelatt alle barn i familier som enten hadde negativ familieinntekt i første treårsperiode, eller i siste treårsperiode. Det er

ikke mange barn som dette er aktuelt for, men på grunn av til dels store negative beløp kan dette i høy grad påvirke inntektssammensetningen til de barna som enten klatrer eller faller i inntektsfordelingen. På samme måte som tidligere har vi i tillegg utelatt alle barn i lavinnteksgruppen som tilhører en familie med en betydelig finansformue.

Tabell 9.1 viser at det mellom 1999 og 2004 var om lag like mange barn som forlot gruppen med vedvarende lavinntekt fra den ene treårsperioden (1999-2001) til den neste (2002-2004), som det var barn som falt ned i lavinnteksgruppen. Om lag 10 000 barn var tilganger til lavinnteksgruppen, mens om lag 9 000 var avganger. Vi ser at mulighetene for å klatre ut av lavinnteksgruppen var klart bedre i årene på slutten av 1990-tallet, sammenlignet med årene etter 2000. Det var for eksempel mer enn dobbelt så mange barn som forlot lavinnteksgruppen mellom treårsperiodene 1996-1998 og 1999-2001, enn det var barn som falt ned i lavinnteksgruppen i samme periode, henholdsvis 13 000 og 6 000 barn.

Definisjon av tilganger og avganger

Tilganger er alle barn med en familieinntekt etter skatt per forbruksenhet (treårsinntekt) høyere enn 60 prosent av mediangjennomsnittet i første treårsperiode, og en inntekt lavere enn 55 prosent av mediangjennomsnittet den neste treårsperioden.

Avganger er alle barn med en familieinntekt etter skatt per forbruksenhet (treårsinntekt) lavere enn 60 prosent av mediangjennomsnittet den første treårsperioden, og en inntekt høyere enn 65 prosent av mediangjennomsnittet den neste treårsperioden.

Tabell 9.1. Barn under 18 år som er avgang fra eller tilgang til gruppen av barn med vedvarende lavinntekt mellom to påfølgende treårsperioder¹. EUs lavinnteksdefinisjon

	Antall barn		Prosent	
	1996-2001 ²	1999-2004 ³	1996-2001 ²	1999-2004 ³
Alle barn	670 501	680 159	100	100
Avganger	12 561	9 264	1,9	1,4
Tilganger	6 170	10 088	0,9	1,5

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² Endringer som finner sted mellom treårsperiodene 1996-1998 og 1999-2001

³ Endringer som finner sted mellom treårsperiodene 1999-2001 og 2002-2004

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

³⁰ Medianinntekten i "faste" 2004 kroner var henholdsvis på 202 000 kroner i første treårsperiode (1999-2001) og 216 000 kroner den neste treårsperioden (2002-2004). Dette betyr at for at et barn skal karakteriseres som "avgang" fra lavinnteksgruppen må barnets familieinntekt per forbruksenhet (ekvivalentinntekt) øke fra et nivå under 121 000 kroner i første periode, til et nivå høyere enn 140 000 kroner i andre periode ($>216\,000 \cdot 65$ prosent). For å falle ned i lavinnteksgruppen må et barn oppleve et fall i ekvivalentinntekten fra et nivå høyere enn 121 000 kroner i første periode, til et nivå lavere enn 119 000 i andre treårsperiode ($<216\,000 \cdot 55$ prosent).

9.2. Nærmere om barn som er tilganger og avganger

Tabell 9.2 viser noen enkle bakgrunnskjennermerker ved de barna som henholdsvis har klatret ut av og falt ned i gruppen med vedvarende lavinntekt. Tabellen viser at barn av enslige forsørgere er kraftig overrepresentert i gruppen som har havnet i lavinntektsgruppen mellom treårsperiodene 1999-2001 og 2002-2004. Av alle de vel 10 000 barna som er tilganger til lavinntektsgruppen tilhørte hele 35 prosent, eller 3 500 barn, en enslig forsørgerfamilie. Til sammenligning utgjorde barn av enslige forsørgere bare 17 prosent av alle barn i befolkningen.³¹ Barn av enslige forsørgere har dermed en risiko for å være tilgang til lavinntektsgruppen som er mer enn dobbelt så stor som en skulle forvente ut i fra deres relative størrelse i befolkningen. Barn av enslige forsørgere er også i noen grad overrepresentert blant de barna som klarer å forlate lavinntektsgruppen, men sjansen for å forlate lavinntektsgruppen er klart mindre for denne gruppen av barn enn det risikoen for å falle ned i lavinntektsgruppen er.

Barn med innvandrerbakgrunn er en annen gruppe som er klart overrepresentert blant de "mobile" barna. Det er en noe høyere andel barn med ikke-vestlig bakgrunn som er avganger fra lavinntektsgruppen enn som er tilganger, henholdsvis 23 og 19 prosent, men det er klare forskjeller med hensyn til barnas landbakgrunn. Det er for eksempel klart flere barn med bakgrunn fra tidligere Øst-Europa som forlater lavinntektsgruppen (7 prosent), enn som faller ned i denne gruppen (2 prosent). For barn med landbakgrunn fra land i Asia, Afrika og Sør-Amerika er forholdet omvendt. Blant disse barna er det noen flere som har falt ned i lavinntektsgruppen, enn som klarer å forlate den. Dette kan tyde på at barnefamilier fra tidligere Øst-Europa klarer seg bedre økonomisk, enn andre barnefamilier med ikke-vestlig bakgrunn.

Vi har flere ganger tidligere sett at det er en nær sammenheng mellom forekomsten av lavinntekt og boligforhold. Dette gjelder også for de barnefamilier som beveger seg oppover og nedover i inntektsfordelingen. Klarest kommer dette til syne i gruppen som forlater lavinntektsgruppen. I begynnelsen av den første treårsperioden (dvs. 1999) var det mindre enn halvparten (47 prosent) av de barna som senere skulle forlate gruppen med vedvarende lavinntekt (avganger), som bodde i en familie som eide sin egen bolig. Det siste året i treårsperioden etter at de samme barna hadde forlatt lavinntektsgruppen (2004), hadde andelen selveiere økt til 63 prosent. Utviklingen går i motsatt retning for gruppen av barn som er tilganger til lavinntektsgruppen, der andelen selveiere ble redusert i samme periode. Det er trolig flere faktorer bak denne utviklingen, for eksempel samlivsbrudd. Dette er forhold vi skal komme tilbake til senere.

Tabell 9.2. Ulike kjennemerker ved barn under 18 år (alder i 2004) som henholdsvis er tilganger og avganger til lavinntektsgruppen mellom to ulike treårsperioder (1999-2001 og 2002-2004) ¹. EUs lavinntektsdefinisjon. Prosent

	Avganger ²	Tilganger ³	Alle
Familietype (siste året)			
Par med barn	77	65	83
Enslig forsørger	24	35	17
Innvandringsbakgrunn			
Ikke-vestlig innvandrer	23	19	5
herav fra Øst-Europa	7	2	1
herav fra Afrika, Asia, Sør-Amerika samt Tyrkia	16	17	4
Andre	77	81	95
Boligforhold			
Leiere første året	53	46	24
Eiere første året	47	54	76
Leiere siste året	37	49	19
Eiere siste året	63	51	81
Alder			
5-9 år	37	46	39
10-13 år	40	39	39
15 år og eldre	24	15	22
Familiestørrelse (gjennomsnitt)	4,6	4,4	4,3
Antall yrkestilknyttede (gjennomsnitt)	1,0	0,9	1,6
Antall barn under 17 år (gjennomsnitt)	2,6	2,6	2,2
Antall barn	9 264	10 088	680 159

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² Barn i familier med en ekvivalentinntekt (treårsinntekt) lavere enn 60 % av mediangjennomsnittet den første perioden (1999-2001), og en ekvivalentinntekt (treårsinntekt) høyere enn 65 % av mediangjennomsnittet i siste treårsperiode (2002-2004).

³ Barn i familier med en ekvivalentinntekt høyere enn 60 % av mediangjennomsnittet i første treårsperiode (1999-2001), og en ekvivalentinntekt (treårsinntekt) lavere enn 55 % av mediangjennomsnittet den andre perioden (2002-2004).

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabellen viser også aldersfordelingen til barna i de ulike gruppene. Her er det først og fremst de barna som er tilganger som skiller seg ut, ved å være noe yngre enn de andre barna. Både barn som er tilganger og avganger skiller seg ellers ut ved å tilhøre familier med relativt mange barn. Både barn som ankommer lavinntektsgruppen og barn som forlater denne, tilhører familier med et gjennomsnittlig barnetall på 2,6. Tilsvarende tall for alle barn er 2,2. Det er i tillegg noen flere voksne i familiene til de barna som forlater lavinntektsgruppen, sammenlignet med barna som ankommer lavinntektsgruppen. Dette skyldes den store overvekten av barn av enslige forsørgere i denne gruppen.

9.3. Demografiske og sosio-økonomiske endringer

Det er en rimelig antakelse at ulike begivenheter som finner sted innen familiene, kan være med på å påvirke familieøkonomien. Eksempler på slike begivenheter kan være demografiske forhold, for eksempel samlivsbrudd, eller økonomiske forhold som for eksempel det at noen av de voksne i familien blir arbeidsledige eller – etter en periode som ledig – på nytt går ut i jobb. Vi skal i det følgende se nærmere på

³¹ Tallet på barn i alt omfatter alle barn som tilhørte populasjonen alle årene 1999 – 2004.

flere slike demografiske og sosio-økonomiske endringer og i hvilken grad de sammenfaller med det å forlate eller ankomme lavinntektsgruppen.

Barn som forlater lavinntektsgruppen

Tabell 9.3 viser at barn som klatrer ut av gruppen med vedvarende lavinntekt tilhører mindre stabile familier enn andre barn. Hvert femte barn som har forlatt lavinntektsgruppen har også endret familietype i samme periode. Det ser videre ut til at både det å få flere og færre voksne familiemedlemmer, øker sjansene for at barn forlater lavinntektsgruppen. Dette skyldes trolig i det første tilfellet at en ny inntektstaker kommer inn i familien og bidrar med inntekt, mens det i andre tilfeller kan være voksne barn som flytter ut og som dermed ikke lengre blir forsørget.

Det er som forventet en klar sammenheng mellom det å forlate lavinntektsgruppen og det å gå fra en familiesituasjon som enslig forsørger til par. Det er dobbelt så høy andel barn blant avgangene i lavinntektsgruppen som opplever en slik endring i familiesituasjonen, enn blant barn generelt.

I tabell 9.4 går vi over til å se på en rekke økonomiske endringer som har skjedd mellom de to treårs-periodene. Det som sterkest sammenfaller med det å forlate lavinntektsgruppen er – som forventet – at flere av de voksne i familien blir yrkesaktive. Hele 72 prosent av alle barn som forlater gruppen med vedvarende lavinntekt opplever å få flere yrkestilknyttede i familien i samme periode. Dette var en klart høyere andel enn blant barn generelt, der bare 26 prosent opplevde det samme. Dette betyr igjen at av alle de 9 300 barna som forlot gruppen med vedvarende lavinntekt fra perioden 1999-2001 til perioden 2002-2004, så opplevde nesten 7 000 av disse barna å få flere yrkestilknyttede familiemedlemmer i samme periode.

Det å få flere yrkestilknyttede familiemedlemmer ser videre ut til å være klart viktigere for barn som forlater lavinntektsgruppen, enn at allerede sysselsatte familiemedlemmer øker arbeidsinntektene betydelig (mer enn 10 prosent), enten ved å arbeide mer eller ved å få lønnstillegg.

Tabellen viser også i hvor stor grad det er sammenfall mellom det å motta ulike typer av stønader og det å forlate lavinntektsgruppen. Vi ser for eksempel at verken det at noen familiemedlemmer avslutter eller påbegynner en periode som arbeidsledige i særlig grad sammenfaller med avgang fra lavinntektsgruppen. Det er riktignok en noe høyere andel barn i familier som har påbegynt en periode som mottaker av arbeidsledighetstrygd (15 prosent), enn i befolkningen ellers (10 prosent). Men forskjellen er ikke stor. Det kan ellers virke som et paradoks at barn som opplever at minst ett av familiemedlemmene blir mottaker av dagpenger likevel er overrepresentert i gruppen som forlater

lavinntektsgruppen. Dette kan imidlertid skyldes demografiske forhold, for eksempel at det tross alt har blitt flere inntektstakere i familien. I tillegg kan det ha funnet sted en kompensering fra andre yrkesaktive familiemedlemmer som kan ha økt arbeidsinnsatsen.

Når det gjelder mottak av sosialhjelp er det derimot mer som forventet at mange av de barna som forlater lavinntektsgruppen har fått en såpass forbedret familieøkonomi at det ikke lengre er behov for å motta supplerende ytelser som sosialhjelp. Det er i alle fall nesten fire ganger flere barn i avgangsgruppen som avsluttet en periode der familien mottok sosialhjelp, som blant barn i alt. Men det er også en liten overvekt av barn i avgangsgruppen som påbegynner mottak av sosialhjelp. Dette tyder på at det er noen barn som blir løftet ut av gruppen med vedvarende lavinntekt takket være sosialhjelpen.

I løpet av den perioden vi ser på, 1999 – 2004, fant det sted betydelige endring i regelverket for å motta overgangstønad (Dahl 2003). Det kan derfor være av interesse å se på i hvor stor grad det er sammenfall mellom det å motta denne stønaden og det å forlate lavinntektsgruppen. Som tabellen viser var det klart flere barn som avsluttet en periode der familien mottok overgangstønad, enn det var barn som påbegynte en slik periode. Dette skyldes hovedsakelig omleggingen av ordningen som medførte en betydelig reduksjon i antall mottakere fra og med 2001, da de nye reglene trådte i kraft. Både de barnefamiliene som avsluttet og påbegynte en periode som mottakere av overgangstønad, er for øvrig noe overrepresentert i gruppen av barn som forlater lavinntektsgruppen.

Tabell 9.3. Andelen barn som opplever ulike demografiske endringer mellom to ulike treårsperioder. Barn under 18 år (alder i 2004) som har forlatt lavinntektsgruppen¹. Prosent

	Avganger	Andre barn	Alle barn
Demografiske endringer			
Tilhører familietyper par med barn alle år	68	80	79
Tilhører familietyper enslig forsørger alle år	12	8	8
Andre barn	20	12	12
Antall voksne i husholdningen har:			
økt	26	19	19
er uforandret	61	70	70
har blitt redusert	14	11	11
Fra enslig forsørger til par ²	8	4	4
Andre	92	96	96
Antall barn i familien har økt ³	14	16	16
Andre	86	84	84
Antall barn	9 264	670 895	680 159

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² Tilhørte en enslig forsørgerfamilie i minst ett av årene i første treårsperiode (1999-2001) og en parfamilie i siste året i siste treårsperiode (2004).

³ Samme antall voksne begge perioder².

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå

Tabell 9.4. Andelen barn som opplever ulike sosio-økonomiske endringer mellom to ulike treårsperioder. Barn under 18 år (alder i 2004) som har forlatt lavinnteksgruppen¹. Prosent

	Avganger	Andre barn	Alle barn
Yrkesaktivitet			
Det har blitt flere yrkestilknyttede	72	26	26
Yrkesinntekten har økt med 10% ²	15	33	33
Andre	14	41	41
Arbeidsledighet			
Avsluttet mottak av dagpenger ³	10	9	9
Andre	90	91	91
Påbegynt mottak av dagpenger ⁴	15	10	10
Andre	85	90	90
Sosialhjelp			
Avsluttet mottak av sosialhjelp ⁵	14	4	4
Andre	87	96	96
Påbegynt mottak av sosialhjelp ⁶	6	3	3
Andre	94	97	97
Overgangsstønad			
Avsluttet mottak av overgangsstønad ⁷	10	6	6
Andre	90	94	94
Påbegynt mottak av overgangsstønad ⁸	4	2	2
Andre	96	98	98
Antall barn	9 264	670 895	680 159

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² Samme antall voksne familiemedlemmer begge periodene.

³ Familien mottok dagpenger i minst ett av årene i første treårsperiode (1999-2001), men i ingen av årene i siste treårsperiode (2002-2004).

⁴ Familien mottok ikke dagpenger i noen av årene i første treårsperiode (1999-2001), men i minst ett av årene i siste treårsperiode (2002-2004).

⁵ Familien mottok sosialhjelp i minst ett av årene i første treårsperiode (1999-2001), men i ingen av årene i siste treårsperiode (2002-2004).

⁶ Familien mottok ikke sosialhjelp i noen av årene i første treårsperiode (1999-2001), men i minst ett av årene i siste treårsperiode (2002-2004).

⁷ Familien mottok overgangsstønad i minst ett av årene i første treårsperiode (1999-2001), men i ingen av årene i siste treårsperiode (2002-2004).

⁸ Familien mottok ikke overgangsstønad i noen av årene i første treårsperiode (1999-2001), men i minst ett av årene i siste treårsperiode (2002-2004).

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Barn som ankommer lavinnteksgruppen

I tabell 9.5 ser vi på i hvilken grad det er samsvar mellom ulike demografiske endringer og det å komme inn i gruppen av barn med vedvarende lavinntekt. Det som synes klart er at barn i enslige forsørgerefamilier har klart større sannsynlighet for å ankomme lavinnteksgruppen enn barn flest. Vel 2 000 av i alt 10 000 barn med vedvarende lavinntekt (21 prosent), hadde tilhørt en enslig forsørgerefamilie i samtlige av årene i perioden. Dette var relativt sett dobbelt så mange som en skulle forvente ut i fra andelen i befolkningen.

Det ser videre ut til at det at det blir færre personer i familien øker risikoen for å havne i lavinnteksgruppen. Dette gjelder for eksempel for de barna som går fra å tilhøre en parfamilie til å bli en enslig forsørgerefamilie. Om lag 1400 (dvs. 14 prosent) av de 10 000 barna som falt ned i lavinnteksgruppen

mellom periodene 1999-2001 til 2002-2004 opplevde et slikt samlivsbrudd.

De barna som har fått ett eller flere søsken i perioden er også noe overrepresentert i gruppen av barn som er tilgang til lavinnteksgruppen.

Går vi over til å se på ulike økonomiske endringer (tabell 9.6), finner vi at en svekket tilknytning til yrkeslivet øker barnas sannsynlighet for å havne i lavinnteksgruppen. Nesten halvparten (5000 barn) av de 10 000 barna som er tilgang til lavinnteksgruppen, opplevde å ha færre yrkestilknyttede i siste treårsperiode enn i første, og nesten hvert femte barn (1800 barn) opplevde at forsørgeren fikk redusert yrkesinntektene med minst 10 prosent i samme periode.

Derimot så er det ikke en høyere andel blant de barna som har havnet under lavinnteksgrensen som har opplevd at foreldrene har blitt mottaker av dagpenger ved arbeidsledighet i denne perioden, enn det vi finner blant barn generelt. Dette gjelder også i noen grad for den omvendte utviklingen, dvs. at foreldrene har avsluttet en periode som mottakere av dagpenger. Det er likevel noen flere av barna som ankommer lavinnteksgruppen som har opplevd en slik endring, enn barn generelt (henholdsvis 11 og 9 prosent).

Utslagene er klart større når det gjelder endringer i mottak av sosialhjelp og overgangsstønad. Det er til dels svært mange av barna som faller ned i gruppen med vedvarende lavinntekt som nettopp har avsluttet en periode der forsørgeren fikk overgangsstønad. Det viser seg at hele 16 prosent av alle barn som ankom lavinnteksgruppen mellom periodene 1999-2001 og 2002-2004, tilhører en familie som har avsluttet en periode som mottaker av overgangsstønad. Dette tyder på at ikke alle enslige forsørgerne som har avsluttet en periode som mottaker av overgangsstønad, har klart å komme i inntektsgivende arbeid. På den annen side er det en høy andel nye sosialhjelpsbrukere blant barn som er tilgang til lavinnteksgruppen. Mens bare 3 prosent av alle barn var nye sosialhjelpsmottakere mellom de periodene vi sammenligner, gjaldt dette for om lag 10 prosent av barna som er tilgang til lavinnteksgruppen. Paradoksalt nok er det også en overrepresentasjon av de nye barna i lavinnteksgruppen som tilhører en familie som nettopp har avsluttet en periode som sosialhjelpsmottaker. Det er vanskelig å gi noen god forklaring på dette. Det er imidlertid et høyt innslag av ikke-vestlige innvandrere blant disse (om lag en tredjedel). Det kan derfor være snakk om grupper av barnefamilier som i første periode hadde store utgifter (nyankomne innvandrere) som ble dekket av sosialhjelp, men som senere fikk en mer "stabil" økonomi selv om de fremdeles ligger under lavinnteksgrensen.

Tabell 9.5. Andelen barn som opplever ulike demografiske endringer mellom to ulike treårsperioder. Barn under 18 år (alder i 2004) som har falt ned i lavinntektsgruppen (tilganger)¹. Prosent

	Tilganger	Andre barn	Alle barn
Demografiske endringer			
Tilhører familietyperen par med barn alle år	59	79	79
Tilhører familietyperen enslig forsørger alle år	21	9	9
Andre barn	20	12	12
Antall voksne i husholdningen har:			
økt	15	19	19
er uforandret	69	70	70
har blitt redusert	16	11	11
Fra enslig forsørger til par ²	14	8	8
Andre	86	92	92
Antall barn i familien har økt ³	21	16	16
Andre	79	84	84
Antall barn	10 088	670 895	680 159

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² Tilhørte en enslig forsørgerfamilie i minst ett av årene i første treårsperiode (1999-2001) og en parfamilie i siste året i siste treårsperiode (2004).

³ Samme antall voksne begge perioder.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 9.6. Andelen barn som opplever ulike sosio-økonomiske endringer mellom to ulike treårsperioder. Barn under 18 år (alder i 2004) som har falt ned i lavinntektsgruppen (tilganger)¹. Prosent

	Tilganger	Andre barn	Alle barn
Yrkesaktivitet			
Det har blitt færre yrkestilknyttede	48	19	19
Yrkesinntekten har redusert med 10% ²	18	6	6
Andre	34	75	75
Arbeidsledighet			
Avsluttet mottak av dagpenger ³	11	9	9
Andre	89	91	91
Påbegynt mottak av dagpenger ⁴	10	10	10
Andre	89	90	90
Sosialhjelp			
Avsluttet mottak av sosialhjelp ⁵	7	4	4
Andre	93	96	96
Påbegynt mottak av sosialhjelp ⁶	10	3	3
Andre	90	97	97
Overgangsstønad			
Avsluttet mottak av overgangsstønad ⁷	16	6	6
Andre	84	94	94
Påbegynt mottak av overgangsstønad ⁸	6	2	2
Andre	94	98	98
Antall barn	10 088	670 895	680 159

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

² Samme antall voksne familiemedlemmer begge periodene.

³ Familien mottok dagpenger i minst ett av årene i første treårsperiode (1999-2001), men i ingen av årene i siste treårsperiode (2002-2004).

⁴ Familien mottok ikke dagpenger i noen av årene i første treårsperiode (1999-2001), men i minst ett av årene i siste treårsperiode (2002-2004).

⁵ Familien mottok sosialhjelp i minst ett av årene i første treårsperiode (1999-2001), men i ingen av årene i siste treårsperiode (2002-2004).

⁶ Familien mottok ikke sosialhjelp i noen av årene i første treårsperiode (1999-2001), men i minst ett av årene i siste treårsperiode (2002-2004).

⁷ Familien mottok overgangsstønad i minst ett av årene i første treårsperiode (1999-2001), men i ingen av årene i siste treårsperiode (2002-2004).

⁸ Familien mottok ikke overgangsstønad i noen av årene i første treårsperiode (1999-2001), men i minst ett av årene i siste treårsperiode (2002-2004).

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

9.4. Inntektssammensetningen

Vi skal se mer i detalj på endringer som finner sted i familieinntektene til barn som enten ankommer eller forlater gruppen med vedvarende lavinntekt. For i noen grad å kontrollere for demografiske endringer som finner sted i perioden, ser vi bare på barn som har tilhørt samme familietyper alle årene, det vil si enten en parfamilie eller en enslig forsørgerfamilie.

Barn i parfamilier

Nær 7 av 10 barn som forlater lavinntektsgruppen har tilhørt familietyperen par med barn i alle årene mellom 1999 og 2004. Dette gjelder for 6 300 barn. Tabell 9.7 viser hvordan inntektssammensetningen har endret seg for denne gruppen av barn i denne perioden. Det går klart fram av tabellen at det er økte yrkesinntekter som hovedsakelig er årsaken til at barna klatrer ut av lavinntektsgruppen. Antallet yrkestilknyttede i familiene ble for eksempel doblet fra første til siste året i perioden, og det samme gjelder for det gjennomsnittlige beløpet familien har i yrkesinntekt. Mens yrkesinntektene utgjorde 66 prosent av samlet familieinntekt i den perioden barna var i lavinntektsgruppen, økte andelen til 76 prosent for årene da barna har forlatt lavinntektsgruppen. Selv om yrkesinntektene har fått økt betydning, betyr ikke dette at overføringene har blitt redusert. Det gjennomsnittlige beløpet som familiene til disse barna mottar i ulike overføringer, har faktisk også økt i samme periode. Det er først og fremst ytelser fra folketrygden som har økt, og da trolig stønader som attføringspenger og uførepensjon. På den annen side har andre typer stønader blitt redusert, først og fremst barnetrygd og sosialhjelp.

Barn i parfamilier utgjør også en stor andel av de barna som har falt ned i lavinntektsgruppen, men ikke en like stor andel som blant de barna som klatrer ut av lavinntektsgruppen. Mellom årene 1999-2001 og 2002-2004 gjaldt dette for knapt 6 av 10 barn som er tilgang til lavinntektsgruppen.

Inntektssammensetningen til disse barnefamiliene (se tabell 9.8) er et omvendt speilbilde av gruppen som klatret ut av lavinntektsgruppen. Yrkesinntektene faller betydelig fra begynnelsen av perioden og mot slutten, samtidig med at antall yrkesaktive familiemedlemmer blir redusert. I tillegg spiller kapitalinntekten en viss betydning for denne gruppens inntektssammensetning. Selv om det er svært få av familiene som har store positive eller negative kapitalinntekter – i tillegg til at vi har utelatt flere slike familier i vår definisjon av tilganger og avganger – er de likevel med på å påvirke inntektssammensetningen.³² Vi ser i alle fall at kapitalinntektene går fra å være relativt høye i begynnelsen av perioden, til i noen år å være negative på slutten.

³² Barn som er tilgang til lavinntektsgruppen omfatter ikke de som tilhører familier som har en negativ inntekt etter skatt i siste treårsperiode, og blant avgangene er de barna fjernet som tilhørte en familie med negativ inntekt etter skatt første treårsperiode.

Selv om yrkesinntektene har blitt kraftig redusert i familiene til barn som er tilganger til lavinntektsgruppen, har ikke dette ført til at stønadene har økt tilsvarende. Det beløpet som disse barnefamiliene mottar i overføringer har endret seg lite i den perioden vi studerer, selv om sammensetningen har endret seg noe. Vi registrerer for eksempel at også for denne gruppen av barn har ytelsene fra folketrygden økt betydelig. Dette kan tyde på at noen av de barna som faller nedover i inntektsfordelingen har opplevd at

forsørgerne har gått fra å være yrkestilknyttede til å bli trygdemottakere, for eksempel mottaker av attføringsstønad. På den annen side har barnetrygden blitt betydelig redusert. Det er kanskje noe overraskende at ikke støtten i form av sosialhjelp har økt, tatt i betraktning det betydelige fallet i yrkesinntekt i perioden. På den annen side var sosialhjelpen en viktig del av familieinntekten allerede i årene før barna falt ned i lavinntektsgruppen.

Tabell 9.7. Inntektssammensetning (inntekt per forbruksenhet, EU-skala) til barn som har forlatt lavinntektsgruppen fra ene treårsperioden til den neste (avganger)¹. Barn som alle årene har tilhørt familietyper par med barn. 2004-kroner

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Andel av samlet inntekt	
							1999-2001	2002-2004
Yrkesinntekt	73 900	79 200	98 200	145 900	164 500	178 500	66	76
Kapitalinntekt	700	-100	-1 800	7 500	7 700	9 800	0	4
Overføringer	41 800	44 400	41 900	43 100	43 400	46 300	34	21
herav:								
folketrygd	7 900	9 000	9 900	12 700	14 900	17 500	7	7
dagpenger	2 500	2 200	2 100	2 300	3 300	4 700	2	2
barnetrygd	16 600	15 700	14 600	14 200	13 200	12 600	12	6
kontantstøtte	3 300	3 900	3 200	2 300	1 600	1 200	3	1
bostøtte	900	1 300	1 600	1 500	1 200	600	1	1
sosialhjelp	5 500	6 700	5 400	4 800	3 900	2 900	5	2
andre inntekter	5 000	5 500	5 200	5 300	5 400	6 800	4	3
Samlet inntekt	116 400	123 400	138 300	196 500	215 600	234 300	100	100
Inntekt etter skatt	97 200	104 400	114 800	159 200	171 000	183 100	84	79
Antall personer i familien	5,0	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1		
Antall yrkestilknyttede	0,8	0,9	1,1	1,4	1,5	1,6		
Antall barn	6 340	6 340	6 340	6 340	6 340	6 340	6 340	6 340

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 9.8. Inntektssammensetning (inntekt per forbruksenhet, EU-skala) for barn som har falt ned i lavinntektsgruppen fra ene treårsperioden til den neste (tilganger)¹. Barn som alle årene har tilhørt familietyper par med barn. 2004-kroner

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Andel av samlet inntekt	
							1999-2001	2002-2004
Yrkesinntekt	152 700	148 100	132 500	94 900	80 500	89 700	66	72
Kapitalinntekt	25 500	41 300	27 200	-11 400	-7 000	-2 800	14	-6
Overføringer	43 100	44 200	43 500	42 000	42 200	41 300	20	34
herav:								
folketrygd	5 500	7 000	8 900	10 800	12 100	12 700	3	10
dagpenger	4 000	4 700	5 300	5 800	6 400	5 000	2	5
barnetrygd	17 900	16 500	15 400	14 700	13 800	13 200	8	11
kontantstøtte	5 600	7 300	5 900	3 800	2 800	2 500	3	2
bostøtte	700	700	600	400	500	500	0	0
sosialhjelp	4 800	3 700	2 800	2 200	2 200	2 400	2	2
andre inntekter	4 600	4 300	4 500	4 300	4 400	5 100	2	4
Samlet inntekt	221 300	233 600	203 200	125 600	115 600	127 900	100	100
Inntekt etter skatt	172 400	182 700	157 800	99 000	92 800	102 500	78	80
Antall personer i familien	4,8	4,9	5,0	5,1	5,1	5,2		
Antall yrkestilknyttede	1,3	1,3	1,2	1,1	0,9	0,9		
Antall barn	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 9.9. Inntektssammensetning (inntekt per forbruksenhet, EU-skala) til barn som har forlatt lavinnteksgruppen fra ene treårsperioden til den neste (avganger)¹. Barn som alle årene har tilhørt familietyper enlig forsørger. 2004-kroner

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Andel av samlet inntekt	
							1999-2001	2002-2004
Yrkesinntekt	16 400	18 600	32 500	72 300	91 800	106 800	19	48
Kapitalinntekt	300	300	-300	4 800	3 200	4 200	0	2
Overføringer	93 000	97 600	91 300	97 200	94 600	92 900	81	50
herav:								
folketrygd	36 500	40 000	28 500	30 500	30 700	31 000	30	16
herav: overgangsstønad	27 100	27 800	13 400	11 300	8 100	5 700	20	4
dagpenger	1 100	900	900	1 500	3 000	3 800	1	1
barnetrygd	24 100	22 100	21 600	20 900	19 800	19 200	19	11
kontantstøtte	1 700	1 300	800	700	700	600	1	0
Bostøtte	2 500	3 500	4 700	6 000	7 800	5 200	3	3
sosialhjelp	5 600	6 000	9 400	11 100	9 400	7 800	6	5
andre inntekter	21 600	23 700	25 400	26 400	23 200	25 300	20	13
Samlet inntekt	109 700	116 500	123 500	174 300	189 500	203 400	100	100
Inntekt etter skatt	103 900	110 200	114 400	154 000	165 400	176 000	94	87
Antall personer i familien	3,1	3,1	3,0	3,0	2,9	2,9		
Antall yrkestilknyttede	0,1	0,2	0,3	0,6	0,6	0,7		
Antall barn	1 068	1 068	1 068	1 068	1 068	1 068	1 068	1 068

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 9.10. Inntektssammensetning (inntekt per forbruksenhet, EU-skala) for barn som har falt ned i lavinnteksgruppen fra ene treårsperioden til den neste (tilganger)¹. Barn som i alle årene har tilhørt familietyper enlig forsørger. 2004-kroner

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Andel av samlet inntekt	
							1999-2001	2002-2004
Yrkesinntekt	33 600	33 900	33 600	24 800	21 400	26 600	23	22
Kapitalinntekt	3 100	3 800	3 200	-100	200	0	2	0
Overføringer	108 300	111 200	101 400	91 100	80 800	81 200	74	78
herav:								
folketrygd	41 700	45 000	32 900	25 300	18 900	19 300	28	20
herav: overgangsstønad	37 200	38 400	23 300	12 500	4 300	2 700	23	6
dagpenger	2 000	2 600	3 400	4 300	4 700	3 500	2	4
barnetrygd	25 600	23 200	22 700	21 400	20 700	20 300	17	19
kontantstøtte	3 500	4 200	2 700	900	300	300	2	0
Bostøtte	4 500	4 900	4 900	4 300	5 600	5 700	3	5
sosialhjelp	4 500	3 400	6 900	8 100	9 400	9 000	3	8
andre inntekter	26 400	27 900	27 900	26 800	21 200	23 100	19	22
Samlet inntekt	144 900	149 000	138 200	115 800	102 400	107 400	100	100
Inntekt etter skatt	133 900	137 300	128 600	108 400	96 600	101 000	93	94
Antall personer i familien	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1		
Antall yrkestilknyttede	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2		
Antall barn	2 091	2 091	2 091	2 091	2 091	2 091	2 091	2 091

¹ Barn i familier med høy finansformue (større enn 250 000 kroner per forbruksenhet) inngår ikke i gruppen med lavinntekt.

Kilde: Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.

Barn av enslige forsørgere

Om lag 10 prosent av barna som klatret ut av lavinnteksgruppen tilhørte en enslig forsørgerfamilie i alle årene. På samme måte som for barn i parfamilier, er det en økning i yrkesinntektene som i stor grad er årsak til en forbedret familieøkonomi. Tabell 9.9 viser at det i perioden skjedde en betydelig økning av yrkesinntektene og at stadig flere enslige forsørgere ble yrkestilknyttet. På tross av at yrkesinntektene økte betydelig, mottok disse barnefamiliene like mye i

gjennomsnittlige overføringer på slutten av perioden som i begynnelsen. Inntektssammensetningen endret seg likevel dramatisk i perioden. Mens overføringene var den helt dominerende inntektskilden (80 prosent av samlet familieinntekt) i den treårsperioden barna var i lavinnteksgruppen, var yrkesinntektene og stønadene om lag like store i den siste treårsperioden.

Tabellen viser ellers at familiene til de barna som forlater lavinnteksgruppen fikk en klar reduksjon i

både overgangsstønad og barnetrygd i perioden, mens gjennomsnittsbeløpet økte for andre typer av stønader. Dette gjelder for eksempel for supplerende stønader som bostøtte og sosialhjelp. Dette kan tolkes som at selv om mange av disse enslige forsørgerne har blitt yrkesaktive, forblir sosialhjelp og bostøtte et viktig supplement til familieinntekten.

Tabell 9.10 viser inntektssammensetningen til de barna som har tilhørt en enslig forsørgerfamilie i alle årene, men som har havnet i gruppen med vedvarende lavinntekt. Det var dobbelt så mange barn av enslige forsørgere som havnet i lavinntektsgruppen, som det var barn av enslige forsørgere som forlot denne gruppen. Om lag 20 prosent (vel 2000 barn) av alle barn som var tilgang til lavinntektsgruppen tilhørte en enslig forsørgerfamilie i samtlige år i perioden.

Det går klart fram av tabellen at en viktig forklaring på hvorfor så mange barn av enslige forsørgere faller ned i lavinntektsgruppen er en betydelig reduksjon i stønadene, uten at dette ble kompensert med økte yrkesinntekter. Det er først og fremst ytelsene fra folketrygden som ble redusert i perioden, og da særlig overgangstønaden. Dette tyder på at det i denne gruppen befinner seg mange barn av enslige forsørgere som ikke har klart å bli selvforsørget etter at overgangstønaden falt bort. Reduksjonen i inntekter blir riktignok i noen grad kompensert ved at beløpet i mottatt sosialhjelp blir doblet i perioden. Dette er likevel ikke nok til å hindre at disse barna faller ned i gruppen med vedvarende lavinntekt.³³

³³ Også endringer i bidragsreglene kan påvirke inntektsnivået til enslige forsørgere. Fra og med høsten 2003 ble mottatt barnebidrag skattefri inntekt for mottaker. Dette førte til at en ikke lenger kunne hente informasjon om denne inntektsposten fra selvangivelsen. I stedet blir nå mottatt barnebidrag hentet fra trygdekontorenes rapportering (Lønns- og trekkoppgaveregisteret). Denne rapporteringen omfatter imidlertid bare bidrag som administreres av det offentlige, og ikke bidrag som betales etter en helt privat avtale mellom bidragsmottakere og bidragspliktige. Selv om det er grunn til å tro at de fleste bidragsforhold fremdeles administreres av det offentlige, medfører endringen at en økende del av mottatt barnebidrag ikke inngår i inntektsstatistikken, med den følge at en i noen grad undervurderer de økonomiske ressursene til mottakerne, dvs. hovedsakelig enslige forsørgere.

Referanser

Andersen, A. S., J. Epland, T. Wennemo og R. Aaberge (2003): Økonomiske konjunkturer og fattigdom: En studie basert på norske inntektsdata, 1979-2000, *Tidsskrift for Velferdsforskning*, Nr. 2, Fagbokforlaget.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2006): *Handlingsplan mot fattigdom*. Vedlegg til St.prp. nr. 1 (2006-2007) – Statsbudsjettet 2007.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2007): *Oppvekst, utdanning, levekår, kulturaktiviteter og inkludering*. Forslag til Handlingsprogram for perioden 2007-2011. Versjon 11. januar 2007.

Atkinson, A. B., L. Rainwater & T. M. Smeeding (1995): *Income Distribution in OECD Countries*, Social Policy Studies No. 18. OECD. Paris.

Atkinson, A., B. Cantillon, E. Marlier og B. Nolan (2002): *Social Indicators: The EU and Social Inclusion*. Oxford University Press, Oxford.

Barstad, A. og Kirkeberg, M.I. (2003): Levekår og ulikhet i storby. Utredninger til Storbymeldingen, del 2. Notater 2003/34, Statistisk sentralbyrå.

Barstad, A., E. Havnen, T. Skarøhamar og K. Sørli (2006): *Levekår og flyttmønstre i Oslo indre øst*. Rapporter 2006/15, Statistisk sentralbyrå.

Blair, T. (1999): "Beveridge revisited: a welfare state for the 21st century", i R. Walker (ed.) *Ending Child Poverty*, The Policy Press, Bristol.

Blom, S. (2004): Må ta "tiden" til hjelp. *Samfunnsspeilet*, 4, 2004, Statistisk sentralbyrå.

Bradshaw, J. (2000): Measurement of absolute poverty, Paper Prepared for Eurostats' Working Party on Social Exclusion and Poverty, 3-4 April 2000, Luxembourg.

Carling, J., Bivand Erdal, M., Horst, C. and Wallacher, H. (2007): *Legal, Rapid and Reasonably Priced? A Survey of Remittance Services in Norway*. Report 3/2007, International Peace Research Institute, Oslo.

Citro, C. and R. Michael (red) (1995): *Measuring poverty: a new approach*, National Academy Press, Washington D.C.

Dahl, G. (2003): Enslige forsørgere med overgangstønad. Økonomisk situasjon etter avsluttet stønad. Notater 2003/84, Statistisk sentralbyrå.

Dalaker, J (1999): *Poverty in the United States: 1998*. Current Population Reports, Series P60-207. US Census Bureau. Washington D.C.

Daugstad, G (2006): *Omfang og bruk av kontantstøtte blant barn med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn*, Rapporter 2006/26, Statistisk sentralbyrå.

Epland, J. (2001): *Barn i husholdninger med lav inntekt: Omfang, utvikling, årsaker*. Rapporter 2001/9, Statistisk sentralbyrå.

Epland, J. (2005): *Veier inn i og ut av fattigdom: Inntektsmobilitet blant lavinntektsushold*. Rapporter 2005/16, Statistisk sentralbyrå.

Epland, J. og M. I. Kirkeberg (2006): *Inntektsforholdene i Oslo – Nivå, utvikling og fordeling*. Notat av 1. november 2006 til Kommunal- og regionaldepartementets arbeid med Hovedstadsmeldingen.

Epland, J. og M. I. Kirkeberg (2007): Er nytten av kontantstøtten spist opp av redusert barnetrygd? *Samfunnsspeilet*, 4, 2007, Statistisk sentralbyrå.

Eurostat (1998): *Recommendations from the Task Force on Social Exclusion and Poverty*, Luxembourg.

Eurostat (2007): Statistical Programme of the Commission for the year 2007, Luxembourg.

- Eurostat (2003): Poverty and social exclusion in the EU after Laeken – part 1, *Statistics in Focus*, Theme 3, 8/2003.
- Expert Group on Household Income Statistics (2001): *Final Report and Recommendations*, Ottawa, Canada.
- Fløtten, T., E. Dahl og A. Grønningsæter (2001): Den norske fattigdommen: Hvordan arter den seg, hvor lenge varer den og hva kan vi gjøre med den? Fafo-notat 2001:16, Oslo: Fafo.
- Fløtten, T. (2003): Hvordan har de fattige det? *Samfunnsspeilet*, 6, 2003, Statistisk sentralbyrå.
- Förster M. & M. Mira d'Ercole (2005): *Income Distribution and Poverty in OECD Countries in the Second Half of the 1990s*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 22, OECD, Paris.
- Galloway, T. A. og M. Mogstad (2006): *Årlig og kronisk fattigdom i Norge: En empirisk analyse av perioden 1993-2001*. Rapporter 2006/20, Statistisk sentralbyrå.
- Hatland, A. og A. West-Pedersen (2006): Er sosialhjelpen et effektivt virkemiddel i fattigdomsbekjempelsen? *Tidsskrift for Velferdsforskning*, Nr. 2, Fagbokforlaget.
- Hernes, G., Bråthen, M., Djuve, A. B., Dølvik, T., Hagen, K., Nielsen, R.A. (2007): *Levekår på vandring. Velstand og marginalisering i Oslo*. FAFO-rapport 2007:05.
- Jarvis, S. & S. P. Jenkins (1997): Marital Splits and Income Changes. Evidence for Britain. *Innocenti Occasional Papers*, Economic and Social Policy Series no. 60. Firenze, Italia.
- Kirkeberg, M. I., J. Epland, N. Hagesæther og A. Steinkellner (2003): *Barnefamiliers inntektsutvikling 1990-2000*. Rapporter 2003/8, Statistisk sentralbyrå.
- Kirkeberg, M. I. (2001): *Innvandrerhusholdningenes inntekter 1994 og 1998: Færre ikke-vestlige innvandrere med lav inntekt*. Samfunnsspeilet nr 2/2001, Statistisk sentralbyrå.
- Kirkeberg, M. I. (2003): Fattigdom og inntektsfordeling: Oslo – flest fattige og størst ulikhet. *Samfunnsspeilet* nr. 2/2003, Statistisk sentralbyrå.
- Langørgen, A., M. Mogstad og R. Aaberge (2003): *Et regionalt perspektiv på fattigdom*. Økonomiske analyser 4/2003, Statistisk sentralbyrå.
- Lyngstad, J. og J. Epland (2003): *Barn av enslige forsørgere i lavinntekts-husholdninger. En analyse basert på registerdata*. Rapporter 2003/12, Statistisk sentralbyrå.
- Mogstad, M. (2005): *Fattigdom i Stor-Osloregionen*. Rapporter 2005/11, Statistisk sentralbyrå.
- NAV (2006): *Trygdestatistisk årbok 2005*.
- NAV (2007): Personer med stønad fra folketrygden og fra andre ordninger administrert av NAV. 1997-2006. <http://www.nav.no/805339173.cms>.
- OECD (2001): When Money is Tight: Poverty Dynamics in OECD Countries, Chapter 2 in *The OECD Employment Outlook*, June 2001, Paris.
- Sandbæk, M. (red) (2004): *Barns levekår. Hva betyr familiens inntekt?* Nova rapport 11/2004.
- Statistisk sentralbyrå (2001): *Standard for gruppering av familier og husholdninger*, Norges Offisielle Statistikk C677.
- Statistisk sentralbyrå (2004a): *Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger 2002*, Norges Offisielle Statistikk D310.
- Statistisk sentralbyrå (2004b): *Befolkningsstatistikk. Innvandring og utvandring, 2003 Lavere innvandringsoverskudd fra utlandet*, Dagens statistikk, friggitt 30. mars 2004.
- Statistisk sentralbyrå (2006): *Økonomi og levekår for ulike grupper, 2005*. Rapporter 2006/3, Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå (2007a): *Norsk økonomi i 2006: Husholdningene*, Økonomiske analyser nr. 1/2007.
- Statistisk sentralbyrå (2007b): *Økonomi og levekår for ulike grupper, 2006*. Rapporter 2007/8, Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå (2007c): *Selveide boliger, forholdet mellom ligningsverdi og salgssum, 2005*. Relativt lav ligningsverdi i Oslo og Bærum. Dagens statistikk, friggitt 25. januar, 2007.
- Statistiska centralbyrån (2004): *Inkomstfördelningsundersökningen 2002*, Sveriges Officiella Statistikk, HE 21 SM 0401.
- St. meld. nr. 6 (2002-2003): *Tiltaksplan mot fattigdom*, Sosialdepartementet.

Thorød, A. B. (2006): *En normal barndom? Foreldrestrategier for å skjerme barn fra konsekvenser av å leve med lav inntekt*. Nova rapport 2/2006.

Unicef (2000): A Table League of Child Poverty in Rich Nations. *Innocenti Report Card No.1*, June 2000. Innocenti Research Centre, Firenze, Italia.

Vleminckx, K. og T. M. Smeeding (red.) (2000): *Child Well-Being, Child Poverty and Child Policy in Modern Nations. What Do We Know?* The Policy Press, Bristol.

Ytrehus, S. (2004): *Fattige barn i Norge: Hvem er de og hvor bor de?* Fafo-rapport 445, Oslo: Fafo.

Østby, L. (2001): *Beskrivelse av nyankomne flyktningers vei inn i det norske samfunnet*, Notater, 2001/23, Statistisk sentralbyrå.

Vedlegg

Tabell

Tabell A.1 Andel barn 0-15 år i familier med vedvarende lavinntekt i perioden 2002-2004. EU-60 og OECD-50. Ulike kjennemerker. Kommuner med minst 500 barn i alderen 0-15 år per 1. januar 2003

	Lavinntekt 2002- 2004 EU-60. Andel barn 0-15 år	Lavinntekt 2002- 2004 OECD-50. Andel barn 0-15 år	Andel barn 0-15 år med ikke- vestlig landbak- grunn	Andel barn 0-15 år med lavinntekt 2002-2004 EU-60 ekskl. ikke- vestlige barn	Ingen yrkes-til- knyttede i familien i perioden	2 yrkes-til- knyttede i familien i hele perioden	Andel barn tilhørende familie- typen par med 4 eller flere barn	Andel barn tilhørende familie- typen enslig forsørger 3 eller flere barn	Mottatt sosialhjelp minst en gang	Mottatt sosialhjelp i alle tre år
Hele landet	5,6	3,5	6,3	3,9	4,0	52,4	7,1	2,4	9,4	2,7
1635 Rennebu	16,1	9,0	0,0	16,1	3,7	47,7	7,8	2,5	11,1	3,7
0911 Gjerstad	12,6	6,1	5,1	11,0	10,9	41,8	14,3	2,9	23,5	11,2
0540 Sør-Aurdal	12,2	11,1	2,6	10,6	2,8	50,9	17,8	1,7	15,5	6,2
1867 Bø	12,1	8,2	3,9	11,4	6,2	53,7	3,9	2,5	15,3	3,4
1021 Marnardal	12,0	10,4	4,5	9,6	9,4	38,6	8,2	3,5	11,8	1,9
0822 Sauherad	11,5	7,3	5,8	7,6	9,3	47,7	11,9	3,3	14,5	3,6
1933 Balsfjord	11,2	6,8	0,5	11,1	4,6	54,0	8,5	3,8	11,1	2,2
1822 Leirfjord	11,1	7,7	6,6	5,7	6,1	51,1	19,3	1,6	22,0	4,2
0301 Oslo	10,8	7,4	25,8	3,3	7,5	47,3	6,8	3,1	12,0	4,3
1724 Verran	10,3	7,7	1,4	9,2	4,3	44,0	9,6	4,1	6,2	0,7
0602 Drammen	10,3	6,4	19,9	4,3	5,6	46,5	6,0	3,3	11,5	2,9
0425 Åsnes	10,3	7,1	2,8	8,9	7,2	45,6	5,4	7,2	17,5	5,5
0423 Grue	9,7	5,7	4,1	7,1	5,2	53,6	4,4	3,8	13,3	7,5
0538 Nordre Land	9,6	6,1	1,6	9,3	3,6	46,8	9,8	3,7	9,5	4,1
0516 Nord-Fron	9,6	4,0	2,4	7,9	3,2	54,8	3,3	2,4	10,1	3,1
0428 Trysil	9,2	4,2	1,8	9,1	4,3	52,3	3,7	3,0	11,9	3,6
0426 Våler	9,1	5,3	1,4	8,9	4,3	53,9	2,7	2,7	14,4	2,3
0817 Drangedal	9,1	3,9	1,6	7,7	4,8	41,4	7,7	2,3	12,5	3,7
1560 Tingvoll	9,1	7,8	5,9	4,5	5,9	58,7	9,1	1,9	9,3	1,1
0430 Stor-Elvdal	8,9	4,0	3,0	6,9	4,2	46,8	9,2	3,5	23,3	9,9
0520 Ringebru	8,8	5,1	2,9	7,6	2,2	50,2	11,0	0,4	8,4	3,1
0828 Seljord	8,7	5,0	1,6	8,6	6,9	53,8	6,6	3,2	12,7	5,3
0101 Halden	8,6	5,5	7,0	5,8	5,7	49,3	6,0	2,9	12,7	4,1
0928 Birkenes	8,6	5,7	3,5	7,2	5,8	41,1	9,2	3,8	7,5	2,0
1627 Bjugn	8,5	4,5	2,4	6,6	6,3	46,8	10,7	3,6	10,5	0,9
0127 Skiptvet	8,5	3,0	2,8	7,7	4,6	50,6	9,8	2,3	14,3	5,3
0616 Nes	8,4	4,2	3,2	6,9	2,6	54,0	8,9	2,5	8,0	2,6
1736 Snåsa	8,4	6,1	1,0	8,4	2,3	59,5	8,1	2,8	9,1	2,8
1717 Frosta	8,2	4,6	0,2	8,3	3,2	58,8	13,7	1,4	12,1	3,9
0124 Askim	8,2	5,3	11,9	4,9	4,0	43,9	5,3	2,6	10,4	1,8
0821 Bø	8,2	4,6	4,5	7,3	7,3	46,5	5,3	3,4	14,9	5,7
0239 Hurdal	8,1	4,9	2,5	7,8	3,2	46,0	6,0	3,2	12,7	3,7
1612 Hemne	8,0	5,1	3,6	5,5	5,3	46,8	10,2	2,6	12,8	3,2
2011 Guovdageaidnu										
Kautokeino	7,9	4,3	0,0	7,9	7,6	34,5	11,5	3,4	10,4	1,5
1841 Fauske	7,9	4,0	2,6	6,5	5,4	48,2	6,7	2,4	16,2	4,9
0420 Eidskog	7,8	4,0	2,7	6,5	5,1	49,2	4,2	2,6	12,6	3,5
0814 Bamble	7,8	5,0	2,0	7,0	4,3	47,5	11,1	3,4	10,0	1,7
0619 Ål	7,7	5,9	4,7	4,3	3,1	60,4	13,1	0,7	9,4	3,3
0418 Nord-Odal	7,7	5,6	1,5	6,7	2,1	52,5	5,0	1,8	12,6	3,1
1245 Sund	7,7	5,4	4,0	5,5	3,7	45,6	10,9	3,0	9,9	1,5
1566 Surnadal	7,7	4,8	0,6	7,4	2,0	55,4	8,9	1,9	9,7	2,6
0402 Kongsvinger	7,6	3,7	8,0	5,6	7,3	46,3	3,4	3,6	13,7	4,9
1017 Songdalen	7,6	3,6	5,7	6,0	4,9	41,5	9,5	4,3	7,5	2,5
1936 Karlsøy	7,6	3,8	2,2	6,9	3,5	36,9	10,8	3,0	19,7	5,4
0806 Skien	7,5	4,4	8,6	4,5	5,9	47,7	6,6	2,8	11,0	3,8
1037 Kvinesdal	7,5	4,4	2,5	6,5	4,4	47,1	11,9	1,6	7,1	0,9
1445 Gloppen	7,5	6,0	2,6	5,5	2,1	65,8	15,2	1,7	10,0	4,6
0919 Froland	7,4	4,3	1,5	6,3	5,1	40,7	10,1	3,2	17,4	7,6
1848 Steigen	7,4	4,4	0,5	7,4	3,7	50,6	12,9	0,7	22,4	6,0
0522 Gausdal	7,4	4,4	2,0	7,4	2,6	57,7	5,2	1,9	12,1	4,8
1820 Alstahaug	7,3	4,5	4,1	4,4	5,3	55,8	4,4	2,4	12,5	2,7
0125 Eidsberg	7,3	4,9	5,1	6,1	4,6	47,5	6,9	3,8	11,1	3,7

	Lavinntekt 2002- 2004 EU-60. Andel barn 0-15 år	Lavinntekt 2002- 2004 OECD-50. Andel barn 0-15 år	Andel barn 0-15 år med ikke- vestlig landbak- grunn	Andel barn 0-15 år med lavinntekt 2002-2004 EU-60 ekskl. ikke- vestlige barn	Ingen yrkes-til- knyttede i familien i perioden	2 yrkes-til- knyttede i familien i hele perioden	Andel barn tilhørende familie- typen par med 4 eller flere barn	Andel barn tilhørende familie- typen enslig forsørger 3 eller flere barn	Mottatt sosialhjelp minst en gang	Mottatt sosialhjelp i alle tre år
1429 Fjaler	7,3	3,1	3,8	5,5	3,1	62,9	12,4	0,7	11,5	5,5
0815 Kragerø	7,3	4,2	1,9	6,8	7,5	43,8	4,3	3,5	13,6	4,5
1557 Gjemnes	7,3	6,8	5,0	3,4	3,8	55,0	14,0	3,0	15,5	7,8
0542 Nord-Aurdal	7,1	4,5	2,8	6,3	2,4	52,4	9,0	3,8	11,7	2,8
0617 Gol	7,1	4,5	6,6	3,7	3,2	57,8	6,6	1,9	13,1	5,8
1860 Vestvågøy	7,1	4,5	2,8	4,8	4,1	49,7	12,2	2,6	10,8	1,6
0829 Kviteseid	7,1	2,3	1,5	6,9	3,0	53,0	11,9	1,8	8,1	1,3
1032 Lyngdal	7,1	3,7	3,6	6,1	4,5	43,1	11,7	2,4	8,6	2,1
1223 Tysnes	7,0	1,3	0,6	6,9	3,6	47,1	19,6	4,7	9,6	1,9
1556 Frei	7,0	4,1	1,7	6,6	3,7	50,7	9,0	1,6	11,6	2,7
1426 Luster	7,0	4,2	1,9	5,8	3,0	60,4	11,8	2,6	7,2	1,4
1648 Midtre Gauldal	7,0	4,6	2,2	7,1	2,6	56,0	10,5	1,7	8,7	3,3
0631 Flesberg	7,0	3,9	2,2	5,7	3,4	46,9	5,1	1,2	9,6	2,9
0834 Vinje	7,0	3,3	4,3	7,3	1,7	56,4	9,3	2,3	11,8	4,5
0105 Sarpsborg	6,9	3,9	6,4	4,8	5,5	48,8	5,5	2,0	13,3	3,8
0624 Øvre Eiker	6,9	4,4	3,8	5,4	4,2	46,5	9,3	2,4	9,6	2,7
0633 Nore og Uvdal	6,8	3,3	1,5	6,9	3,7	55,5	9,3	1,3	11,7	4,4
0819 Nome	6,8	4,5	6,1	4,8	6,9	47,6	7,3	2,6	17,9	8,2
0914 Tvedestrand	6,8	4,1	3,1	6,4	5,0	48,3	7,7	3,1	16,0	7,0
0502 Gjøvik	6,7	4,3	6,5	4,4	4,8	53,3	5,2	1,9	11,0	4,1
1634 Oppdal	6,7	4,2	3,4	5,3	4,4	55,2	8,9	2,3	8,1	1,6
1002 Mandal	6,7	4,1	3,5	5,4	5,5	44,8	9,8	2,7	7,1	1,6
1657 Skaun	6,7	4,0	2,0	5,5	3,0	51,0	6,7	1,6	10,4	1,7
0623 Modum	6,6	3,4	5,1	5,1	4,6	49,3	4,3	2,9	12,0	2,0
1931 Lenvik	6,6	3,5	3,1	5,0	5,9	45,9	11,1	3,6	10,2	2,0
1840 Saltdal	6,6	3,9	2,6	5,1	4,0	53,6	6,1	5,2	18,9	5,1
1854 Ballangen	6,6	3,9	2,0	5,7	5,4	46,5	13,9	2,0	15,8	1,0
0106 Fredrikstad	6,6	3,9	6,4	4,8	5,4	48,9	6,0	2,1	12,2	4,7
0415 Løten	6,6	4,0	2,3	5,9	6,8	48,4	8,7	2,7	12,9	4,7
0128 Rakkestad	6,5	3,2	6,1	6,0	5,3	55,3	5,7	3,9	11,7	4,1
0519 Sør-Fron	6,5	5,7	3,0	6,7	1,2	54,2	7,7	1,8	9,9	2,0
0429 Åmot	6,4	2,5	1,5	6,0	4,2	51,6	3,6	1,8	12,9	3,1
0534 Gran	6,4	3,8	2,8	5,5	2,8	51,2	6,5	2,1	8,8	1,6
0104 Moss	6,3	3,8	10,8	3,6	5,3	47,4	5,2	2,8	11,3	3,7
0137 Våler	6,3	5,5	4,8	4,5	2,3	50,6	9,2	1,9	7,7	1,4
1702 Steinkjer	6,3	3,5	1,7	5,0	4,2	53,6	6,4	2,5	8,0	2,2
1514 Sande	6,2	3,0	1,2	5,8	3,9	53,6	8,3	2,1	9,7	3,9
1543 Nesset	6,2	2,9	1,0	6,3	0,7	58,7	12,4	2,2	12,1	4,0
1111 Sokndal	6,2	3,1	0,2	6,2	2,2	48,3	10,9	1,7	7,1	1,6
0937 Evje og Hornnes	6,2	3,0	6,7	5,9	8,0	47,3	8,9	2,8	11,2	5,0
0901 Risør	6,2	3,9	3,0	4,7	5,3	47,9	8,2	3,2	14,6	5,5
0417 Stange	6,2	4,2	2,8	5,7	4,1	52,0	6,7	2,2	9,7	2,6
1721 Verdal	6,2	3,4	2,2	5,5	4,6	48,7	6,6	2,1	10,3	2,8
1253 Osterøy	6,2	3,3	1,6	5,5	1,9	48,8	17,9	1,4	6,4	2,4
0805 Porsgrunn	6,2	4,0	6,0	4,1	4,7	47,3	5,6	3,0	9,4	2,3
1751 Nærøy	6,1	3,0	0,0	6,1	2,6	57,9	11,5	1,8	10,6	1,8
0906 Arendal	6,1	3,6	4,9	4,6	5,5	49,3	6,3	2,6	11,2	2,8
1630 Åfjord	6,1	3,5	0,0	6,1	1,2	58,4	9,2	2,1	5,7	0,2
1719 Levanger	6,1	3,3	1,4	5,6	4,0	52,5	8,8	3,2	6,5	0,8
1417 Vik	6,1	3,5	0,4	6,1	1,3	65,4	11,2	1,5	8,0	1,1
0706 Sandefjord	6,0	3,7	6,5	4,3	5,4	47,2	7,1	3,3	11,0	3,1
0438 Alvdal	6,0	2,3	1,8	6,1	0,0	61,5	11,3	2,3	9,8	1,8
1871 Andøy	6,0	4,8	2,9	3,5	5,1	56,4	8,2	3,6	10,7	3,2
1216 Sveio	5,9	3,4	1,3	5,1	3,9	43,7	13,4	3,0	7,8	2,4
0723 Tjøme	5,9	2,7	2,6	5,3	4,8	44,3	5,5	2,1	8,3	3,2
1029 Lindesnes	5,9	3,4	2,2	4,6	7,5	44,4	11,2	4,8	14,7	2,0
1511 Vanylven	5,8	1,9	0,0	5,8	1,0	45,6	11,1	2,1	9,3	3,2
1621 Ørland	5,7	3,4	0,0	5,7	3,5	47,4	9,8	4,0	10,8	0,8
1433 Naustdal	5,7	3,3	1,8	5,8	2,9	61,4	9,6	1,2	9,2	2,2
0811 Siljan	5,7	5,3	3,2	4,5	3,0	53,0	7,5	3,0	8,2	1,8
1211 Etne	5,7	3,4	2,8	4,5	2,6	54,9	12,7	2,3	8,1	1,9
1868 Øksnes	5,7	2,3	0,6	5,5	5,8	50,2	9,9	3,0	16,6	3,1

	Lavinntekt 2002- 2004 EU-60. Andel barn 0-15 år	Lavinntekt 2002- 2004 OECD-50. Andel barn 0-15 år	Andel barn 0-15 år med ikke- vestlig landbak- grunn	Andel barn 0-15 år med lavinntekt 2002-2004 EU-60 ekskl. ikke- vestlige barn	Ingen yrkes-til- knyttede i familien i perioden	2 yrkes-til- knyttede i familien i hele perioden	Andel barn tilhørende familie- typen par med 4 eller flere barn	Andel barn tilhørende familie- typen enslig forsørger 3 eller flere barn	Mottatt sosialhjelp minst en gang	Mottatt sosialhjelp i alle tre år
1001 Kristiansand	5,6	3,5	8,5	3,9	5,8	48,8	6,8	2,8	9,9	3,0
0427 Elverum	5,6	3,3	4,0	4,1	5,3	51,2	5,0	3,6	12,3	4,5
0536 Søndre Land	5,6	3,8	3,5	4,8	3,3	50,2	3,9	2,9	11,0	3,0
0515 Vågå	5,6	3,4	0,5	5,2	4,3	55,8	5,4	1,8	10,4	3,6
0904 Grimstad	5,6	3,2	3,1	4,8	4,4	45,0	7,5	1,9	10,5	3,0
1636 Meldal	5,6	3,1	0,5	5,6	3,1	57,3	5,6	3,0	4,9	0,4
1563 Sunndal	5,6	3,6	4,6	2,2	2,6	61,5	5,6	0,7	10,5	4,8
1430 Gaular	5,5	3,6	0,8	5,0	1,0	61,4	11,3	1,6	11,9	2,6
1121 Time	5,5	3,2	3,8	4,2	3,5	53,2	10,8	2,4	7,6	2,5
1837 Meløy	5,5	3,4	1,8	4,9	1,7	55,3	12,4	3,4	15,4	5,2
1866 Hadsel	5,5	3,4	2,1	5,3	3,1	53,6	8,3	3,1	12,3	3,5
1832 Hemnes	5,5	3,0	0,9	5,3	4,3	52,9	6,0	2,7	12,2	0,9
0709 Larvik	5,5	3,2	6,1	3,7	4,0	48,4	4,6	2,7	11,5	3,4
0926 Lillesand	5,5	3,5	3,9	3,9	4,1	48,4	6,4	1,9	9,4	1,9
1135 Sauda	5,5	2,4	0,7	5,5	1,7	60,3	9,7	1,2	5,1	1,0
1149 Karmøy	5,5	3,1	2,5	4,7	3,9	45,4	8,2	2,8	5,7	1,2
1503 Kristiansund	5,4	3,5	4,4	3,2	5,4	51,8	3,8	2,1	12,2	3,6
1535 Vestnes	5,4	3,3	0,8	5,5	2,3	54,1	10,2	2,3	8,9	1,0
0119 Marker	5,4	2,4	3,1	4,5	2,7	57,0	7,6	1,8	12,6	5,6
0628 Hurum	5,4	2,9	3,0	3,4	2,7	49,9	7,0	2,2	12,2	4,6
0605 Ringerike	5,4	3,0	3,6	4,3	4,3	50,3	5,6	2,2	7,7	1,5
1014 Vennesla	5,4	3,3	3,7	4,3	4,9	42,7	7,7	2,3	10,9	2,1
0221 Aurskog-Høland	5,4	3,1	1,6	5,0	2,1	52,0	6,6	2,4	10,2	3,1
1003 Farsund	5,4	4,3	3,5	4,0	2,9	45,2	10,7	3,0	7,9	1,4
1569 Aure	5,3	2,8	0,8	5,4	3,3	50,5	9,9	4,1	7,6	2,8
1624 Rissa	5,3	2,9	0,7	5,4	2,2	50,3	10,3	1,9	8,4	0,9
1224 Kvinnherad	5,3	2,8	1,5	4,8	3,1	52,2	8,8	3,0	9,1	2,7
1729 Inderøy	5,3	3,4	1,7	3,7	3,8	52,8	9,6	2,6	11,0	2,3
1620 Frøya	5,3	3,5	0,9	5,4	4,1	51,4	7,0	3,6	14,1	1,5
0517 Sel	5,3	2,6	1,9	4,7	2,9	51,8	4,0	3,6	15,0	4,1
0214 Ås	5,3	2,9	5,6	4,4	2,3	55,1	7,5	2,2	5,9	1,1
1662 Klæbu	5,2	3,1	1,5	4,1	2,4	56,8	7,6	2,2	6,7	1,6
0412 Ringsaker	5,2	3,1	1,9	5,0	3,4	54,6	5,7	2,2	9,7	2,9
0138 Hobøl	5,2	2,9	2,3	4,9	3,3	49,9	7,9	2,8	11,6	2,3
1438 Bremanger	5,2	3,8	3,3	5,4	2,6	60,8	18,9	2,0	8,6	1,5
1520 Ørsta	5,2	3,5	3,1	4,4	2,6	59,6	9,7	1,0	8,5	2,9
1653 Melhus	5,2	2,8	2,3	4,6	3,4	57,2	6,5	1,6	10,4	3,1
1103 Stavanger	5,2	3,4	7,9	3,1	3,7	53,1	6,2	2,3	7,0	2,0
1865 Vågan	5,2	2,1	2,6	4,7	3,5	51,4	7,4	2,3	14,7	4,1
1519 Volda	5,2	3,4	2,1	4,7	3,3	56,7	9,9	2,0	5,2	1,2
1102 Sandnes	5,1	3,2	6,0	3,7	2,9	50,8	7,6	1,9	5,4	1,2
1130 Strand	5,1	2,8	2,3	4,4	3,2	45,4	11,7	2,1	9,4	2,6
1260 Radøy	5,1	1,8	1,1	4,8	3,7	52,2	8,8	2,9	11,0	3,3
1439 Vågsøy	5,1	3,5	4,0	5,1	2,6	57,6	7,9	3,9	8,0	1,5
1601 Trondheim	5,1	3,0	5,1	3,4	4,3	56,2	4,7	2,3	8,6	2,5
0511 Dovre	5,1	3,9	0,7	5,1	0,9	56,6	10,4	4,6	12,9	3,5
0719 Andebu	5,1	3,8	3,0	3,8	2,6	49,5	6,1	1,5	13,2	2,4
1134 Suldal	5,1	2,3	2,3	4,6	3,2	57,8	14,8	2,2	7,1	2,3
1201 Bergen	5,0	3,1	5,3	3,6	4,7	53,3	6,4	2,4	9,3	3,2
1703 Namsos	5,0	2,9	2,0	4,0	5,0	54,8	9,4	2,1	8,4	1,6
1534 Haram	5,0	3,2	4,1	4,2	1,7	55,1	11,4	1,6	6,7	1,2
1112 Lund	5,0	3,5	2,5	4,5	0,5	58,1	16,6	0,5	4,5	0,0
1247 Askøy	5,0	2,6	1,0	4,7	3,4	50,6	8,1	2,5	7,8	2,1
1219 Bømlo	5,0	2,7	1,8	4,5	2,4	46,4	13,6	1,9	6,9	1,3
0702 Holmestrand	5,0	3,1	4,0	4,1	3,8	44,6	5,7	2,0	9,0	3,0
0419 Sør-Odal	5,0	2,7	0,4	4,9	2,6	50,2	3,7	1,0	10,4	2,3
0701 Horten	5,0	3,0	5,2	3,7	4,8	47,7	6,6	3,4	9,0	2,6
1942 Nordreisa	4,9	2,5	1,7	3,4	5,5	53,9	11,1	3,7	14,0	4,3
1901 Harstad	4,9	2,7	1,3	4,4	3,1	50,3	5,7	2,1	7,2	1,2
1531 Sula	4,9	3,6	2,5	4,2	2,7	57,9	6,6	2,2	6,1	1,4
1106 Haugesund	4,9	3,2	5,3	3,5	5,1	52,2	5,9	2,6	7,2	2,1
1263 Lindås	4,9	3,4	0,9	4,9	3,0	51,7	11,6	2,9	11,0	3,4

	Lavinntekt 2002- 2004 EU-60. Andel barn 0-15 år	Lavinntekt 2002- 2004 OECD-50. Andel barn 0-15 år	Andel barn 0-15 år med ikke- vestlig landbak- grunn	Andel barn 0-15 år med lavinntekt 2002-2004 EU-60 ekskl. ikke- vestlige barn	Ingen yrkes-til- knyttede i familien i perioden	2 yrkes-til- knyttede i familien i hele perioden	Andel barn tilhørende familie- typen par med 4 eller flere barn	Andel barn tilhørende familie- typen enslig forsørger 3 eller flere barn	Mottatt sosialhjelp minst en gang	Mottatt sosialhjelp i alle tre år
1449 Stryn	4,9	3,7	2,5	4,6	0,8	62,1	13,0	1,9	6,4	0,9
0216 Nesodden	4,8	2,7	2,8	4,4	2,5	50,8	6,1	2,9	6,8	1,2
0528 Østre Toten	4,8	2,9	4,1	3,3	3,9	56,6	4,7	1,8	10,5	3,7
1548 Fræna	4,8	1,6	1,4	4,5	4,3	49,0	8,7	1,1	13,4	4,3
0625 Nedre Eiker	4,8	3,0	8,7	3,5	3,0	48,3	4,9	2,5	11,0	2,6
0704 Tønsberg	4,8	2,8	4,8	3,4	3,6	50,9	6,7	1,8	6,6	1,3
0111 Hvaler	4,8	3,4	0,2	4,6	3,4	47,4	1,8	2,4	10,3	2,4
0532 Jevnaker	4,7	2,4	3,4	3,8	3,1	50,1	3,7	0,4	7,4	1,8
0713 Sande	4,7	3,2	3,6	3,4	3,2	47,3	5,7	2,4	7,1	1,6
1813 Brønnøy	4,7	2,7	1,7	3,6	3,7	54,1	7,7	1,7	14,3	3,9
2003 Vadsø	4,7	2,8	6,6	2,0	4,1	59,8	7,4	3,0	16,0	7,4
0621 Sigdal	4,7	0,7	0,4	4,7	1,3	51,8	6,7	1,1	8,6	2,5
0215 Frogn	4,7	3,4	2,6	4,3	1,6	52,4	4,5	1,9	4,1	0,6
2021 Kårasjøhka										
Karasjok	4,6	1,0	0,8	4,7	2,9	39,4	13,1	3,5	15,0	3,1
1870 Sortland	4,6	2,7	1,6	4,2	4,2	47,0	6,3	3,2	12,5	2,7
1256 Meland	4,6	2,6	0,8	4,5	3,0	49,2	10,9	3,1	9,9	2,8
0135 Råde	4,6	2,5	1,8	4,4	1,7	48,3	6,4	3,3	9,7	2,5
1833 Rana	4,6	2,2	1,4	4,3	3,9	55,0	5,1	2,8	9,6	2,1
1124 Sola	4,5	3,4	3,7	3,0	3,3	52,1	9,7	2,0	6,3	2,3
1714 Stjørdal	4,5	2,4	1,9	3,6	3,1	58,5	7,2	2,0	5,9	1,2
0529 Vestre Toten	4,5	2,1	2,9	3,5	3,4	53,6	4,1	2,3	11,6	3,6
1231 Ullensvang	4,5	2,5	2,0	3,5	1,5	57,3	8,5	2,0	8,0	1,8
1222 Fitjar	4,5	1,8	0,5	4,5	3,4	50,0	13,4	0,9	7,0	1,6
1411 Gulen	4,5	2,5	0,2	4,5	2,5	59,8	5,9	2,9	5,2	1,8
0136 Rygge	4,5	2,8	6,3	3,1	3,0	52,5	4,8	2,0	7,7	1,7
1141 Finnøy	4,5	2,6	0,9	4,5	2,2	62,5	14,0	2,2	5,4	1,1
1638 Orkdal	4,5	1,9	1,6	4,4	3,5	54,0	4,6	1,9	7,8	2,0
1246 Fjell	4,4	2,6	1,7	3,9	3,3	51,0	10,0	2,9	9,0	2,7
1101 Eigersund	4,4	2,7	2,6	3,4	2,5	52,3	12,9	2,1	6,9	2,0
0807 Notodden	4,4	1,8	1,8	4,1	4,6	52,0	3,9	3,8	8,2	2,2
0626 Lier	4,4	2,9	7,3	3,5	2,2	56,4	4,5	2,3	6,4	1,7
1925 Sørreisa	4,4	2,5	3,9	2,3	5,9	53,0	6,7	5,5	9,1	1,5
0716 Re	4,4	1,9	3,1	4,2	3,7	49,1	8,6	3,6	12,5	5,4
0714 Hof	4,3	1,7	1,9	4,2	4,5	49,3	4,5	2,3	12,8	3,4
2019 Nordkapp	4,3	2,9	0,7	3,8	4,5	53,7	8,1	4,0	11,9	1,7
0228 Rælingen	4,3	2,4	11,1	2,3	2,2	55,4	3,5	2,0	7,9	2,1
1528 Sykkylven	4,3	3,2	3,6	3,0	1,5	60,4	11,1	0,8	6,2	2,2
1913 Skånland	4,3	1,5	1,5	4,4	2,3	47,1	9,8	3,0	8,3	0,8
0234 Gjerdrum	4,3	2,4	2,2	3,7	1,9	53,2	4,9	1,2	7,5	2,3
1504 Ålesund	4,2	2,6	2,3	3,6	3,7	57,6	5,2	2,7	7,7	1,5
0720 Stokke	4,2	1,8	3,2	3,6	3,6	50,6	5,3	1,6	9,1	3,1
0711 Svelvik	4,2	2,7	1,4	4,3	4,0	47,6	6,8	2,0	10,5	2,1
1243 Os	4,2	1,1	2,5	3,9	2,6	54,0	7,4	3,6	7,4	1,6
1824 Vefsn	4,2	2,6	2,0	3,5	2,0	55,6	5,6	2,0	7,8	1,5
0544 Øystre Slidre	4,2	2,7	1,3	3,9	0,8	59,2	4,9	2,1	11,2	4,0
1902 Tromsø	4,2	2,3	2,1	3,5	3,6	54,7	4,8	2,3	6,5	1,1
1241 Fusa	4,2	2,4	1,2	4,2	2,1	59,1	9,9	1,9	6,7	0,6
1547 Aukra	4,1	4,1	3,4	3,3	2,2	52,0	12,2	2,8	6,5	0,9
0229 Enebakk	4,1	2,0	3,0	3,6	1,7	51,1	6,1	2,1	9,8	1,8
1120 Klepp	4,0	2,3	2,4	3,3	2,5	49,9	10,0	2,6	5,0	1,9
0437 Tynset	4,0	3,1	3,2	3,6	2,1	61,8	7,9	1,2	7,5	2,2
0235 Ullensaker	4,0	2,2	6,4	3,0	2,4	53,5	4,9	2,5	8,7	2,4
0604 Kongsberg	4,0	2,0	3,7	3,2	2,6	56,3	4,2	1,8	9,1	2,8
0826 Tinn	4,0	2,1	5,5	2,8	3,1	57,5	7,0	2,7	7,8	2,3
1428 Askvoll	4,0	3,3	1,0	4,0	1,4	53,0	15,6	3,0	10,1	2,3
0501 Lillehammer	3,9	2,3	4,4	2,7	3,3	58,2	4,9	1,9	6,8	1,8
1532 Giske	3,9	3,2	2,1	3,4	1,6	50,6	15,0	2,1	6,1	1,3
0403 Hamar	3,9	2,1	4,1	2,6	4,1	57,0	4,4	1,8	10,0	3,9
0722 Nøtterøy	3,9	2,6	4,9	3,2	3,5	53,0	5,3	2,3	9,7	3,1
1443 Eid	3,9	1,7	1,2	3,9	1,0	64,3	9,4	2,6	3,7	0,9
1718 Leksvik	3,9	2,6	2,4	3,3	1,5	53,4	5,6	2,9	13,3	7,3

	Lavinntekt 2002- 2004 EU-60. Andel barn 0-15 år	Lavinntekt 2002- 2004 OECD-50. Andel barn 0-15 år	Andel barn 0-15 år med ikke- vestlig landbak- grunn	Andel barn 0-15 år med lavinntekt 2002-2004 EU-60 ekskl. ikke- vestlige barn	Ingen yrkes-til- knyttede i familien i perioden	2 yrkes-til- knyttede i familien i hele perioden	Andel barn tilhørende familie- typen par med 4 eller flere barn	Andel barn tilhørende familie- typen enslig forsørger 3 eller flere barn	Mottatt sosialhjelp minst en gang	Mottatt sosialhjelp i alle tre år
1742 Grong	3,9	2,7	3,4	2,3	3,2	62,0	6,8	1,5	16,1	5,4
1146 Tysvær	3,8	1,9	1,3	3,2	2,3	54,4	10,1	1,7	7,5	2,3
1159 Ølen	3,8	2,1	1,2	3,1	2,6	57,2	9,6	2,3	6,9	1,5
1617 Hitra	3,8	3,0	0,6	3,7	1,6	48,5	5,7	2,4	13,4	2,5
0122 Trøgstad	3,8	1,8	2,0	3,9	2,9	53,9	8,6	3,4	9,9	3,4
1911 Kvæfjord	3,8	1,1	1,1	3,3	4,0	49,5	10,1	6,1	19,1	7,9
2025 Deatnu Tana	3,8	1,9	2,3	3,0	4,6	53,8	8,8	3,4	13,4	2,9
0237 Eidsvoll	3,8	1,8	3,2	3,4	3,1	50,8	4,2	2,3	7,8	1,3
1018 Søgne	3,8	1,9	2,6	3,1	3,5	47,6	7,7	2,5	7,3	1,9
0521 Øyer	3,8	2,1	1,7	3,6	2,4	56,4	7,3	1,6	10,3	4,0
1401 Flora	3,8	2,0	5,9	2,5	1,9	57,2	8,4	1,9	8,9	2,7
1133 Hjelmeland	3,8	0,6	0,0	3,8	0,6	58,3	14,6	2,1	5,6	2,5
0213 Ski	3,7	2,7	6,1	2,3	2,5	56,3	6,2	2,3	6,5	1,8
1554 Averøy	3,7	1,3	1,5	3,5	2,8	50,0	7,4	1,1	10,3	3,2
1502 Molde	3,7	1,9	2,3	2,9	2,8	59,8	7,3	2,5	6,7	2,1
1221 Stord	3,6	2,2	2,4	2,9	4,1	54,9	10,2	3,0	11,9	3,7
0211 Vestby	3,6	2,2	3,6	3,3	2,1	52,7	3,8	2,5	5,8	0,5
1238 Kvam	3,6	2,1	2,3	3,3	2,6	58,8	14,8	2,8	10,6	3,8
1529 Skodje	3,6	2,2	3,4	3,5	2,0	56,0	9,4	2,0	6,7	2,5
1804 Bodø	3,6	2,3	2,3	2,9	3,0	58,8	5,1	2,4	6,7	1,8
1251 Vaksdal	3,6	1,6	1,2	3,0	2,2	54,9	10,7	3,0	10,0	2,5
1431 Jølster	3,6	2,3	1,1	3,1	1,6	61,8	19,0	2,7	15,1	2,7
0231 Skedsmo	3,6	2,2	10,3	2,0	3,5	54,6	4,9	1,9	8,1	3,7
1539 Rauma	3,5	1,8	0,6	3,6	1,4	58,9	9,9	3,4	10,0	2,0
1119 Hå	3,5	2,4	3,4	3,0	3,4	52,5	15,3	3,1	6,6	2,6
1004 Flekkefjord	3,5	1,5	3,2	3,3	2,9	51,3	7,2	2,1	10,6	2,3
0533 Lunner	3,4	1,4	2,4	3,5	2,0	54,3	5,3	2,0	8,4	1,6
1114 Bjerkreim	3,4	1,3	1,2	2,9	2,1	48,3	16,6	1,3	5,2	0,8
1264 Austrheim	3,4	1,6	0,2	3,5	4,1	54,6	10,6	2,5	10,3	2,1
1235 Voss	3,4	2,2	0,9	3,4	2,1	58,2	10,8	2,6	9,4	3,6
1664 Selbu	3,4	1,0	0,7	3,4	1,7	58,9	7,1	1,7	10,1	2,4
0123 Spydeberg	3,4	2,7	2,1	3,2	2,1	48,0	5,4	1,8	7,6	2,7
1551 Eide	3,3	2,0	1,7	2,4	2,3	47,6	9,5	2,2	9,0	1,7
0226 Sørumsund	3,3	2,6	3,3	2,3	1,7	59,8	3,5	2,0	5,5	1,4
0230 Lørenskog	3,2	2,1	11,9	1,7	2,4	58,4	4,1	1,8	7,9	2,8
1515 Herøy	3,2	2,0	2,3	2,9	2,7	46,4	7,1	1,6	7,5	1,6
1517 Hareid	3,2	1,3	6,7	2,6	3,5	48,5	6,4	2,2	11,5	4,2
1744 Overhalla	3,2	2,1	1,7	2,4	2,2	56,1	5,2	1,7	9,5	3,3
1938 Lyngen	3,1	2,1	1,0	3,1	3,7	55,5	9,5	1,4	5,2	2,3
1663 Malvik	3,1	2,4	1,9	2,3	2,8	56,5	4,9	1,4	7,8	2,0
1441 Selje	3,1	1,4	0,9	3,1	2,0	44,4	14,8	2,2	5,0	0,5
0627 Røyken	3,0	2,2	2,7	2,6	1,8	55,2	5,4	1,6	3,0	0,7
1941 Skjervøy	3,0	1,0	1,7	2,6	4,6	46,8	12,3	3,4	19,3	3,7
1805 Narvik	3,0	1,7	2,5	2,5	3,0	54,0	6,3	1,5	10,9	2,8
0217 Oppegård	2,9	1,8	5,0	2,0	1,4	61,3	3,6	1,3	4,6	0,7
1127 Randaberg	2,9	1,3	2,0	2,3	1,3	52,4	8,2	1,2	4,5	1,2
0220 Asker	2,9	1,8	5,1	1,9	2,0	58,7	4,8	1,5	4,4	1,1
0227 Fet	2,9	1,3	2,8	2,5	1,4	59,3	3,5	0,9	5,8	1,3
0236 Nes	2,9	1,6	2,8	2,4	3,0	55,4	4,1	2,1	7,3	1,8
1122 Gjesdal	2,9	1,6	2,1	2,8	2,2	51,9	9,8	2,7	6,7	2,3
1516 Ulstein	2,8	1,7	4,0	2,2	2,1	57,1	6,4	1,8	5,9	1,6
1750 Vikna	2,8	1,1	0,4	2,6	3,0	53,2	6,3	2,5	11,6	3,7
0233 Nittedal	2,7	1,6	4,9	1,7	1,5	57,7	3,8	1,7	6,3	1,7
2012 Alta	2,7	2,0	1,2	2,4	4,4	44,8	14,0	2,9	11,6	2,4
1228 Odda	2,7	2,1	2,4	2,1	3,4	61,8	7,5	1,3	10,2	3,0
0620 Hol	2,7	1,8	3,1	1,6	2,4	59,1	5,1	1,8	9,9	2,7
0219 Bærum	2,6	1,6	5,8	1,8	1,9	60,6	4,3	1,5	5,0	1,7
1924 Målselv	2,6	2,0	0,3	2,3	3,6	58,7	8,2	2,9	8,9	1,8
1142 Rennesøy	2,5	1,6	0,7	2,3	0,0	57,2	9,2	1,2	3,1	0,9
0238 Nannestad	2,5	1,6	2,5	2,4	2,4	55,6	4,9	2,7	7,2	1,6
1154 Vindafjord	2,5	1,8	0,1	2,5	1,4	61,8	13,8	1,4	3,9	0,2
2030 Sør-Varanger	2,5	1,7	4,8	1,7	2,1	53,4	6,4	1,8	12,2	2,4

	Lavinntekt 2002- 2004 EU-60. Andel barn 0-15 år	Lavinntekt 2002- 2004 OECD-50. Andel barn 0-15 år	Andel barn 0-15 år med ikke- vestlig landbak- grunn	Andel barn 0-15 år med lavinntekt 2002-2004 EU-60 ekskl. ikke- vestlige barn	Ingen yrkes-til- knyttede i familien i perioden	2 yrkes-til- knyttede i familien i hele perioden	Andel barn tilhørende familie- typen par med 4 eller flere barn	Andel barn tilhørende familie- typen enslig forsørger 3 eller flere barn	Mottatt sosialhjelp minst en gang	Mottatt sosialhjelp i alle tre år
0612 Hole	2,4	1,4	1,7	1,3	2,0	63,8	3,1	0,9	4,8	0,9
1244 Austevoll	2,4	1,7	1,3	2,4	1,1	48,7	21,8	1,5	8,5	1,8
1640 Røros	2,3	1,3	2,8	2,0	3,3	68,3	3,7	2,7	8,2	0,2
1259 Øygarden	2,3	0,8	2,3	2,4	2,1	43,4	13,5	2,3	14,1	1,7
2020 Porsanger										
Porsángu Porsanki	2,2	1,2	1,6	1,8	3,2	51,7	5,1	1,6	19,0	4,8
1420 Sogndal	2,1	1,0	1,2	2,0	2,2	63,1	5,8	2,6	7,2	0,9
1922 Bardu	2,1	1,3	1,3	2,1	1,3	60,8	5,0	0,8	7,5	0,3
1432 Førde	2,0	1,0	2,9	1,8	2,2	63,8	8,5	2,1	8,6	3,0
1416 Høyanger	1,5	1,0	1,4	1,5	1,4	65,6	9,2	1,2	8,5	2,4
1525 Stranda	1,4	0,6	3,7	1,0	2,0	65,3	11,3	2,1	7,5	0,5
2004 Hammerfest	1,0	0,9	2,7	0,5	3,2	54,4	5,6	3,8	8,6	1,4
1424 Årdal	0,7	0,2	1,1	0,7	0,7	71,9	6,5	1,4	8,4	1,6

Kilde : Inntektsstatistikk for personer og familier. Statistisk sentralbyrå.